

ვეწინით ტოლერანტულ გარემოს

ტოლერანტობის სახელმძღვანელო
მასწავლებლებისათვის

კონსულტაციებისა დამოლაპარაკებების
სამართლებრივ ცენტრი

ვემნით ტოლერანტულ გარემოს

ტოლერანტობის სახელმძვანელო
მასწავლებლებისათვის

ვემნით ტოლერანტულ გარემოს
ტოლერანტოვის სახელმძღვანელო მასწავლებლებისათვის

ავტორები:

- ნანა ბერეკაშვილი
- რუსიკო მშვიდლობაძე
- მანანა ჯავახიშვილი
- თეა ლობჯანიძე
- შორენა ლორთქიფანიძე
- ირინა სულხანიშვილი

რედაქტორი:

- შორენა ლორთქიფანიძე

ტექნიკური რედაქტორი:

- ნანა მელინჯაური-

პროექტი განხორციელებულია ფონდ “ღია — საზოგადოება საქართველოს” ფინანსური მხარდაჭერით კონფლიქტებისა და მოლაპარაკებების საერთაშორისო ცენტრისა და მშვიდობის, დემოკრატიისა და განვითარების კავკასიური ინსტიტუტის მიერ.

პროექტი: #CAC/22/04-13027

პროექტის დირექტორი: დავით ყიფიანი

ფონდი “ღია — საზოგადოება საქართველო”
Open Foundation - Georgia Foundation

წიგნში მოყვანილი მოსაზრებები არ გამოხატავს ფონდ “ღია — საზოგადოება საქართველოს” ოფიციალურ პოზიციას.

ნასიტყვაობა

ტოლერანტობა თანამედროვე მსოფლიოში საზოგადოებრივი სტაბილურობის გარანტიად გვევლინება. ამ უმნიშვნელოვანესი ღირებულების ფორმირება ბავშვობიდანვე — ოჯახსა და სასწავლო დაწესებულებებში — ხდება. სხვადასხვა მიზეზების გამო, პედაგოგიკის ზოგად კურსში ამ საკითხს, სამწუხაროდ, ნაკლები ყურადღება ექცევა. თუმცა, ყველა თანმხლებ იმაში, რომ აუცილებელია, პედაგოგმა იცოდეს ტოლერანტობის მნიშვნელობა, ფლობდეს ცოდნას ამ ცნების შესახებ და, ამავე დროს, მას უნდა გააჩნდეს ის ინსტრუმენტები (სწავლების მეთოდებისა და სავარჯიშოების სახით), რომლებიც დაეხმარება განუვითაროს ტოლერანტობა თავის მოსწავლეებს, ხელი შეუწყოს ცოდნა ქცევად აქციოს.

წინამდებარე ნაშრომი სწორედ ამ მიზნების მიღწევაში დაეხმარება პედაგოგებს. ავტორები თანმიმდევრულად აწვდიან საკითხით დანტერესებულ მკითხველს თეორიულ ინფორმაციას ტოლერანტული ქცევის, მისი განვითარების ისტორიის, აღნიშნული ღირებულების სხვადასხვა კულტურაში გაგების შესახებ. საინტერესოდ არის მოცემული შეპირისპირებითი დახასიათება არატოლერანტულ გამოვლინებებსა და ტოლერანტობას შორის, როგორ უმლის ხელს შემწყნარებლობას სტერეოტიპული აზროვნება, წინაგანსჯა, დისკრიმინაცია, ქსენოფობია და ა.შ. მოცემულია ღირებულებები, რომლებიც ხელს უწყობენ ტოლერანტი მოქალაქის აღზრდას. სამოქალაქო აღზრდის პროცესის ხერხემალს “ადამიანის უფლებათა დეკლარაცია” წარმოადგენს. სახელმძღვანელოში საინტერესოდ არის გაშლილი აღნიშნული თემა. განმარტებულია დემოკრატია, მოცემულია კულტურათა შორის ტოლერანტული, არაძალადობრივი ურთიერთობების გზები. ცალკე საკითხადაა განხილული რელიგიური ტოლერანტობა. საინტერესოადა აღწერილი საქართველოს ტოლერანტული გარემო ისტორიულ და თანამედროვე წრეში. ძალზედ მნიშვნელოვანია იმ უნარ-ჩვევების აღწერა, რომელებიც უნდა ჰქონდეს ტოლერანტ ადამიანს. მოცემულია საინტერესო სავარჯიშოები, რომლებიც დაეხმარება პედაგოგს თეორიული ცოდნის პრაქტიკულად განხორციელებაში.

სახელმძღვანელო დროული და ძალიან აქტუალურია, ის ნამდვილად დაეხმარება სკოლას პოზიტიული გარემოს შექმნაში. ამავე დროს, ამ წიგნის გამოყენება არა მარტო მასწავლებლებს, არამედ სამოქალაქო აღზრდის საკითხებით დანტერესებული ტრენერებსაც შეუძლიათ.

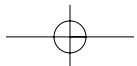
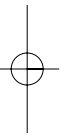
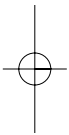
სახელმძღვანელო ძალიან საინტერესოდ იკითხება და, ბუნებრივია, იბადება სხვადასხვა მოსაზრება. მაგალითად, სასურველია, შესავალში აღინიშნოს, თუ რომელი საგნის პედაგოგისათვის არის შექმნილი სახელმძღვანელო — სოციალური ციკლის თუ ყველა დანტერესებული მასწავლებლისათვის. ასევე, კარგი იქნება ითქვას, რომ შესაძლებელია, ამ საკითხის ინტეგრაცია სხვადასხვა საგანთან (ლიტერატურასთან, ისტორიასთან თუ სხვა), მით უმეტეს, რომ დღევანდელი რეფორმის მიხედვით, ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის ყველა საგანში უნდა მოხდეს სამოქალაქო აღზრდის ელემენტების შეტანა.

“ვქმნით ტოლერანტულ გარემოს” კომპეტენტური ავტორების მიერ აქტუალურ თემაზე საინტერესოდ დაწერილი ძალიან საჭირო წიგნია.

მანანა გაბაშვილი

ნორვეგიის ლტოლვილთა საბჭოს

განათლების პროგრამის ხელმძღვანელი

თავი I

ტოლერანტობის ცნების არსი

თანამედროვე მსოფლიოში ტოლერანტობის კონცეფციამ დიდი მნიშვნელობა შეიძინა. მსოფლიოს თითქმის ყველა ქვეყანა არაერთგვაროვნების საფუძველზე შეუწყნარებლობის საფრთხეს შეეჯახა. თუმცა შეუწყნარებლობა არ არის მხოლოდ გლობალური პრობლემა. დღეს ამ პრობლემის წინაშე მსოფლიოს თითქმის ყველა ქვეყანა დგას. რაც, თავის მხრივ, ახალი გამოწვევის წინაშე აყენებს კაცობრიობას.

რა არის შემწყნარებლობა? რას ნიშნავს ტოლერანტობის სწავლება? 1995 წლის 16 ნოემბერს იუნესკოს წევრმა სახელმწიფოებმა ტოლერანტობის პრინციპებს მოაწერეს ხელი. დეკლარაციაში განიმარტა შემწყნარებლობა და ნათელი გახდა, რომ აღნიშნული ცნება მეტად დინამიკურია და თანამედროვეობის მოთხოვნებს პასუხობს. **“ტოლერანტობა მხოლოდ მორალური ვალდებულება არ არის, იგი პოლიტიკური და სამართლებრივი მოთხოვნაა. შემწყნარებლობა მშვიდობისა და მშვიდობის კულტურის ქვაკუთხედია”,** — ნათქვამია დეკლარაციაში. შემწყნარებლობის კონცეფცია ფარავს დემოკრატიულ ღირებულებებს. შემწყნარებლობა ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების ფილოსოფიის, მიმღებლობისა და თანასწორობის საფუძველი. ამასთან ერთად, ტოლერანტობა, პირველ რიგში, პასუხისმგებლობაა.

ტოლერანტობის ცნებას თანამედროვე შინაარსი ფრანგმა განმანათლებლებმა, კერძოდ, ვოლტერმა შესძინა. განმანათლებლობის პერიოდის საზოგადო მოღვაწეები წინ აღუდგნენ შეუწყნარებლობისა და რელიგიურ ნიადაგზე დაპირისპირების ფაქტებს. თავის ტრაქტატში რწმენის თავისუფლების შესახებ, ვოლტერი, რომელიმე ცალკე აღებულ რელიგიას არ ავრთიკებს, მაგრამ გვიჩვენებს, რომ რელიგიები, რომლებიც თავისი არსით სიკეთის მქადაგებელნი არიან, სინამდვილეში სხვა რწმენის მიმართ წინაგანსჯითა და შეუწყნარებლობით გამოირჩევიან. ყველა რწმენას უნდა ჰქონდეს თვითგამოხატვის საშუალება, რადგან **“სრული სიგიჟეა ვიფიქროთ, რომ ყველა ადამიანს განყენებულ საგნებზე ერთნაირი აზრი ექნება”,** წერდა ვოლტერი.

განმანათლებლობის ეპოქაში ტოლერანტობა აღიარებულ იქნა საყოველთაო ღირებულებად და რელიგიებს, ხალხებსა და სხვადასხვა ჯგუფებს შორის თანხმობის მთავარ კომპონენტად. ვოლტერის სიკვდილიდან 11 წლის შემდეგ, 1789 წლის 27 აგვისტოს, საფრანგეთის დამფუძნებელმა კრებამ მიიღო ადამიანისა და მოქალაქის უფლებათა დეკლარაცია, რომელშიც გაცხადებულია სიტყვისა და აზრის თავისუფლება. ეს დეკლარაცია დაედო საფუძვლად ადამიანის უფლებათა თანამედროვე დეკლარაციებს, რომელთა აპოთეოზია 1948 წელს მიღებულ

ლი ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია. მასში მოცემულია მშვიდობის, არა-ძალადობისა და დემოკრატიის მთავარი პრინციპები. დეკლარაციაში აღნიშნულია, რომ ძალადობა და ომები დემოკრატიის ჩახშობის მცდელობისა და შეუწყნარებლობის შედეგია.

ბოლო ათწლეულში, იუნესკოს ძალისხმევით, ტოლერანტობის ცნებამ განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა. ტოლერანტობა გულისხმობს ადამიანთა ერთობისა და ურთიერთდამოკიდებულების ინტუიციურ შეგრძნებას, სხვათა უფლებების პატივისცემასა (მათ შორის განსხვავებულობის უფლება) და სხვისთვის ზიანის არმიყენებას, რადგან ეს ზიანი ნიშნავს ზიანს ყველასთვის და მათ შორის საკუთარი თავისთვისაც. თანამედროვე საზოგადოებაში ტოლერანტობა უნდა გახდეს ადამიანთა, ხალხთა და ქვეყანათა ურთიერთობების გაცნობიერებული მოდელი. ამიტომ ჩვენს ქვეყანაში ტოლერანტობის სწორედ ასეთი გაგება უნდა ჩამოვყალიბოთ, ვეცადოთ, რომ იგი გახდეს ჩვეული ყოფითი მეტყველებისთვის. ეს უახლოეს მომავალში მოხდება, თუკი ცნება "ტოლერანტობა" მყარად შევა მასწავლებლის ლექსიკონში.

ტოლერანტობის, ანუ შემწყნარებლობის გაგება სხვადასხვა კულტურაში, მათი ისტორიული რეალობიდან გამომდინარე, განსხვავებულია. ინგლისურ ენაში, ოქსფორდის განმარტებითი ლექსიკონის თანახმად, ტოლერანტობა არის მზაობა და უნარი, უპროტესტოდ აღიქვა ადამიანი ან მოვლენა. ფრანგულში ტოლერანტობა სხვათა თავისუფლების, ქცევის, პოლიტიკური და რელიგიური შეხედულებების მიმართ პატივისცემას გულისხმობს. ჩინურში ტოლერანტობა ნიშნავს სხვებისთვის უფლების მიცემას, დაშვებასა და სულგრძელობას; არაბულში ტოლერანტობა არის პატიება, თანაგრძნობა, მოთმინება და კეთილგანწყობა სხვათა მიმართ; სპარსულად ტოლერანტობა მოთმინებასა და შერიგებისთვის მზაობას ნიშნავს.

სამეცნიერო ლიტერატურაში ტოლერანტობა, პირველ რიგში, განიხილება, როგორც თანასწორობის პატივისცემა და აღიარება, ძალადობაზე უარის თქმა, ადამიანთა კულტურის, ნორმებისა და რწმენების მრავალფეროვნებისა და მრავალგანზომილებიანობის აღიარება და იმის უარყოფა, რომ ეს მრავალფეროვნება შეიძლება დაიყვანოთ ერთგვაროვნებამდე, ან ერთ-ერთი შეხედულების დომინირებამდე. ტოლერანტობა გულისხმობს მზაობას მიიღო, სხვა ისეთად, როგორც ის არის და თანხმობის საფუძველზე ააგო მასთან ურთიერთობა. ტოლერანტობა არ უნდა გავაიგივოთ ინდიფერენტულობასთან, კომფორტიზმთან ან საკუთარი ინტერესების დათმობასთან. პირველ რიგში, ეს არის აქტიური პოზიცია, რომელიც მოიაზრებს ურთიერთქმედებას ყველა დაინტერესებულ მხარეს შორის. შემწყნარებლობა პიროვნების ცხოვრებისეული პოზიციის მნიშვნელოვანი კომპონენტია, რომელსაც აქვს თავისი ღირებულებები, ინტერესები და რომელიც მზადაა დაიცვას ეს ინტერესები, მაგრამ, ამავდროულად, პატივისცემით მოეკიდოს სხვათა პოზიციებსა და ღირებულებებს.

ტოლერანტობა საკმაოდ აბსტრაქტული ცნებაა, იგი ძნელად ექვემდებარება დაკვირვებას და გაზომვას. ქვემოთ ჩამოთვლილი კრიტერიუმები ეხება საზოგადოების ყველა ჯგუფს. სამწუხაროდ ისინი ყოველთვის არ ჩანს "შეუიარაღებელი თვალით".

ტოლერანტობის კრიტერიუმები:

- თანასწორობა — ეროვნული, რასობრივი, სქესობრივი, რელიგიური კუთვნილების მიუხედავად სოციალური სარგებლის თანაბარი მისაწვდომობა;• საზოგადოების წევრების ურთიერთპატივისცემა, კეთილგანწყობა საზოგადოების სხვადასხვა ჯგუფების მიმართ (ინვალიდები, ლტოლვილები, ჰომოსექსუალები და ა.შ.);
- თანასწორი პოლიტიკური მონაწილეობა;

- კულტურული თვითმყოფადობისა და ეროვნული უმცირესობების ენების შენარჩუნება და განვითარება;
- ინფორმაციის მისაწვდომობა;
- საზოგადოებაში სხვადასხვა ჯგუფების მიერ საკუთარი ტრადიციების შენარჩუნება;
- რწმენის თავისუფლება, იმ პირობით, თუ ეს არ შელახავს საზოგადოების სხვა წევრების უფლებებს;
- საერთო პრობლემების გადანყვეტისას თანამშრომლობა და სოლიდარობა;
- დადებითი ლექსიკა ყველაზე მტკივნეულ თემებზე (ეროვნებათაშორისი, რელიგიათაშორისი, სქესთაშორისი და ა.შ. საკითხები).

ტოლერანტობის გაგება მიიღწევა მისი საწინააღმდეგო ცნების — არატოლერანტობის, ანუ შეუწყნარებლობის, გამოსატყულების გააზრებიდან.

არატოლერანტობა იმ რწმენას ემყარება, რომ ჩემი ჯგუფი, მრწამსი, ღირებულებათა სისტემა და ცხოვრების წესი უპირატესია სხვებთან შედარებით, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს მთელი რიგი უარყოფითი შედეგები და იმგვარი სოციალური სისტემების ამოქმედებამდე მიიყვანოს საზოგადოება, როგორცაა აპართეიდი, გენოციდი, განადგურება. არატოლერანტობა უარყოფს განსხვავებულობის არსებობის უფლებას. შეუწყნარებლობა ხელს უწყობს კაცობრიობისთვის სამარცხვინო დანაშაულებრივ ქმედებებს. აუცილებელია, გავიზნოთ არატოლერანტობის შედეგები და შევაფასოთ, როგორც ადამიანის უფლებათა დარღვევა. შეუწყნარებლობის გამოვლინებებია:

- შეურაცხყოფა, დაცინვა;
- იგნორირება;
- უარყოფითი სტერეოტიპები, წინასწარი უარყოფითი განწყობები, წინაგანსჯები (განზოგადებული აზრის შემუშავება ადამიანზე იმის გამო, რომ იგი ამ კულტურას, რელიგიას, ეთნიკურ ჯგუფს და ა.შ. მიეკუთვნება);
- ეთნოცენტრიზმი (მოვლენების შეფასება შენი ეთნიკური ჯგუფის თვალსაზრისით, სადაც შენი ჯგუფი ეტალონია და უკეთესია სხვა ჯგუფებთან შედარებით);
- მტრის ძიება (ბრალის გადატანა ერთ რომელიმე ჯგუფზე, "განტყვევის ვაცის" ცნების შემოტანა);
- დევნა, მუქარა, დაშინება;
- დისკრიმინაცია (სქესობრივი, რელიგიური, ეთნიკური და ა.შ. განსხვავებების საფუძველზე); ადამიანის უფლებათა უარყოფა, იზოლაცია;
- რასიზმი;
- ქსენოფობია, ეთნოფობია, რელიგიური ფობიები, მიგრანტოფობია (სხვა კულტურების მიმართ სიძულვილი, შიში, იმის გამო, რომ მათ ზიანი მოაქვთ);
- ფაშიზმი (რეაქციული, ანტიდემოკრატიული რეჟიმი, რომელსაც ახასიათებს ძალადობისა და ტერორის უკიდურესი გამოხატულებები);
- იმპერიალიზმი (სიმდიდრესა და რესურსებზე კონტროლის მიზნით, ერთი ხალხის მიერ მეორის დამორჩილება);

- ექსპლუატაცია (სხვისი დროის და შრომის გამოყენება შესატყვისი ანაზღაურების გარეშე; რესურსებისა და ბუნებრივი სიმდიდრის არათანაბარი გამოყენება);
- რელიგიური და კულტურული სიმბოლოების ნაბიღვა, შეურაცხყოფა;
- რელიგიური დევნა (კონკრეტული რწმენის, მისთვის უცხო ღირებულებების და წეს-ჩვეულებების ძალით თავს მოხვევა);
- განდევნა (ოფიციალური ან ძალადობრივი);
- სეგრეგაცია, აპართეიდი, რეპრესიები, განადგურება, გენოციდი.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ტოლერანტობა არის არატოლერანტობის ანტითეზა, მისი სრულიად საწინააღმდეგო ღირებულება და ქცევა. ტოლერანტობა წარმოადგენს სოციალურ პასუხისმგებლობას, არ დაუშვას ადამიანის უფლებათა დარღვევა. ტოლერანტობის სწავლება გულისხმობს ისეთი უნარების განვითარებას, რომელიც დაგვეხმარება, გავაცნობიეროთ, აქტიურად შევებრძოლოთ, შევაჩეროთ და პროტესტი გამოვთქვათ არატოლერანტობაზე. ასეთ პოზიციას შეიძლება "აქტიური ტოლერანტობა" ვუწოდოთ.

ჩვენი სახელმძღვანელო ტოლერანტობის სწავლებას ეძღვნება. ამ თვალსაზრისით, საინტერესოა, ტოლერანტობის დეკლარაციის მეოთხე თავი, რომელშიც ხაზგასმულია, რომ განათლება წარმოადგენს "ცვლილებების სტრატეგიის ქვაკუთხედს".

"განათლება შეუწყნარებლობის პრევენციის ყველაზე ეფექტური საშუალებაა, პირველი ნაბიჯი, ასწავლო ადამიანებს, რომ მათ საერთო უფლებები და თავისუფლებები გააჩნიათ...

ტოლერანტობის სწავლება უმთავრესი იმპერატივია. ამიტომაც საჭიროა, ტოლერანტობის სწავლების სისტემური და რაციონალური მეთოდების განვითარება და ამით შეუწყნარებლობის, ძალადობისა და მიუღებლობის კულტურული, სოციალური, ეკონომიკური, პოლიტიკური და რელიგიური საფუძვლების დაძლევა. საგანმანათლებლო პოლიტიკა და პროგრამები უნდა უზრუნველყოფდეს ინდივიდებს, ეთნიკურ, სოციალურ, რელიგიურ და ენობრივ ჯგუფებსა და ერებს შორის ურთიერთგაგების, სოლიდარობისა და შემწყნარებლობის განვითარებას" (1994 წლის დეკლარაცია ტოლერანტობის შესახებ).

ტოლერანტობის კონცეფცია, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მრავლისმომცველი ცნებაა. მასთან მიმართებაში მრავალი საკითხი განიხილება. ჩვენ ამ საკითხების ორ ჯგუფად დაყოფას გთავაზობთ: არატოლერანტობის გამოვლინებები და ის ღირებულებები, რომელთაც, ერთი მხრივ, ეფუძნება შემწყნარებლობა და მეორე მხრივ, თავად ქმნის მათ.

შეუწყნარებლობა

კაცობრიობის ისტორია სავსეა არატოლერანტული ქმედების ფაქტებით. შეუწყნარებლობის გამოვლინებებზე დაკვირვება გვაძლევს ტოლერანტობის არსში გარკვევის საშუალებას, გვარწმუნებს იმაში, რომ ტოლერანტობა აუცილებელი პირობაა მომავლის განვითარებისათვის. არსებობს არატოლერანტული ქმედების სხვადასხვა ფორმები და გამოვლინებები, ხშირად ისინი თავისი მახასიათებლებით ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან, მაგრამ სრულ და ნათელ წარმოდგენას გვაძლევენ იმის შესახებ, თუ რა არის შეუწყნარებლობა.

შეუწყნარებლობის მიზეზი, უმეტესწილად, სტერეოტიპები და წინაგანსჯებია, ისტორიულად, თუ ტრადიციულად ჩაკირული ადამიანთა ცნობიერებაში, ამა თუ იმ ერის, ეთნიკური, თუ რელიგიური ჯგუფის მიმართ. თუ სტერეოტიპების არსში ღრმად ჩავიხედავთ, არატოლერანტობის გამოვლინების ბევრი ფორმა ჩვენთვის უფრო გასაგები გახდება. სტე-

რეოტიპები და წინაგანსჯები "შეუწყნარებლობის, სიძულვილის პირამიდის" საფუძველია, რომელსაც ქვემოთ დანვრილებით განვიხილავთ.

სტერეოტიპები

"ადამიანები აღიარებენ, რომ "განწყობა" ზეგავლენას ახდენს მათ სოციალურ ქცევაზე, მაგრამ ბოლომდე ვერასდროს გააცნობიერებენ, რამდენად დიდია ეს ზეგავლენა".

სამყაროს შემეცნება დაუსრულებელი პროცესია. ამ უსასრულობის მიზეზი, სხვა მიზეზთა შორის, ისიც არის, რომ ადამიანის გონებას, მის შემეცნების უნარს გარკვეული საზღვრები აქვს. ფსიქოლოგ ჰერბერტ საიმონის აზრით, იმისთვის, რომ გაუმკლავდეს სინამდვილეს, ადამიანი ამარტივებს მას. ამ გამარტივების ერთ-ერთი საშუალებაა სტერეოტიპული აზროვნება და წინაგანსჯები. სტერეოტიპი არის განზოგადებული წარმოდგენა, აზრი პიროვნებაზე, ან ჯგუფზე. ამ მხრივ, სტერეოტიპი დადებით როლს თამაშობს ადამიანის სინამდვილესთან ურთიერთობის პროცესში: ხდება ადამიანის ფსიქიკური რესურსების ეკონომიური ხარჯვა. მაგრამ განზოგადების ამ დადებითი მხარის გარდა, სტერეოტიპულმა აზროვნებამ შესაძლოა უარყოფითი შედეგიც მოგვცეს. იგი ისევე როგორც, ვთქვათ, მეცნიერული თეორია, შეიძლება მცდარი აღმოჩნდეს. ასეთ შემთხვევაში ის ვერ შეუწყობს ხელს ადამიანის ადეკვატურ რეაქციას გარემოს მიმართ. სტერეოტიპების უარყოფითი შედეგი განსაკუთრებით საგრძნობია, როცა საქმე ეხება ახალ რეალობას, ან შეგუებას ცვლილებებთან. სტერეოტიპული აზროვნების საფრთხეზე კარგად მიახილეს ერთ-ერთ ენციკლოპედიაში მოცემული მისი განსაზღვრება: "ეს არის სქემატური ხატი, ან წარმოდგენა სოციალურ მოვლენაზე, ობიექტზე, პიროვნებაზე, რომელიც შექმნილია სოციალური პირობებისა, თუ პირადი გამოცდილების საფუძველზე. იგი ემოციურად არის შეფერილი. სტერეოტიპი განწყობის შემადგენელი ნაწილია. ხშირად იგი "განწყობასთან" დაკავშირებული მოძველებული, ახირებული წარმოდგენაა". სტერეოტიპებს მივმართავთ მაშინ, როდესაც არ გვინდა, ან არ შეგვიძლია მივიღოთ სრული ინფორმაცია განსასჯელი საგნის, ან პიროვნების შესახებ. სტერეოტიპი იძლევა მშვენიერ საშუალებას, ისე "შეკქმნათ მოვლენის სრული სურათი", რომ ადგილი არ დავტოვოთ განსხვავებული ხედვის, დეტალებისა და გამოხატვისებისათვის. ზემოთ ნათქვამის საილუსტრაციოდ განვიხილოთ შემდეგი მაგალითი: წარმოვიდგინოთ, რომ ვსერირობთ შებინდებისას ბაღში და ვხვდებით ერთ შემთხვევაში ლაბადაში მოსხმულ მამაკაცს, რომელიც ხელჯოხის ქნევით მოდის ბაღში და მეორე შემთხვევაში ტყავის ქურთუკში გამოწყობილ ახალგაზრდა კაცს, რომელსაც ქურთუკსა და შარვალზე რკინის ჯაჭვები ჰკიდია. ვისი უფრო შეგვემინდება? გამოვითხვებმა აჩვენა, რომ, უმეტეს შემთხვევაში, ეშინიათ ახალგაზრდა კაცის. რატომ მივიღეთ ასეთი შედეგი? სწორედ განზოგადების გამო. თითოეული შემთხვევა ჩავსვით გარკვეულ კატეგორიაში, ანუ მივმართეთ სტერეოტიპს.

არც ერთი დაპირისპირება, იქნება იგი ჯგუფებს თუ სახელმწიფოებს შორის, უეცრად არ იწყება. სანამ საზოგადოება კონფლიქტში ჩაებმება, გაივლის გარკვეული დრო, ჩამოყალიბდება დამოკიდებულება კონფლიქტის მიმართ, გაირკვევა პოზიციები, მოხდება ფაქტების კატეგორიზაცია და აქტუალური გახდება სტერეოტიპები. ამ უკანასკნელს განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებენ კონფლიქტოლოგები. კონფლიქტში მყოფი მხარეების მიერ "დადებითი" და "უარყოფითი" სტერეოტიპებით ოპერირება დაპირისპირების გაღვივების, ან ჩაქრობის, ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი იარაღია. ვნახოთ, როგორ ყალიბდებოდა ომისადმი განწყობა სპარსეთის ყურეში კონფლიქტის დაწყების წინ სტერეოტიპების მოშველიებით.

კონფლიქტის დაწყებამდე, 1991 წელს, ამერიკის შეერთებული შტატების კონგრესში გაიმართა დებატები იმის შესახებ, თუ რა დადებითი და უარყოფითი შედეგები შეიძლება მოჰყოლოდა ამ ნაბიჯს. კონგრესმენები, რომლებიც მხარს უჭერდნენ ომის იდეას, წარმოადგენდნენ ერაყის დიქტატორს, როგორც "ახალ ჰიტლერს". ისინი ყოველმხრივ ხაზს უსვამდნენ ამ შედარებას, ავლებდნენ პარალელს ჰუსეინის მიერ ქურთების წინააღმდეგ გაზის გამოყენებასა და გაზის კამერებში ებრაელების გაჟღელვას შორის; მიუთითებდნენ იმაზე, თუ როგორ ჰგავდა ჰუსეინის მიერ ქუვეითში შეჭრას შორის, ჰიტლერის მიერ პოლონეთის აღებას. ავლებდნენ პარალელს ჰუსეინისა და ჰიტლერის მიერ შეიარაღების მოპოვების მეთოდებში, რითაც ამ ორ პიროვნებას ერთ კატეგორიაში ათავსებდნენ და კიდევ უფრო აძლიერებდნენ ჰუსეინის მიმართ უარყოფით და მოკიდებულებას ძლიერი "უარყოფითი" სტერეოტიპის დაფიქსირებით.

ომის წინააღმდეგ განწყობილი კონგრესმენები, პარალელს ავლებდნენ ერაყსა და ვიეტნამს შორის, ამტკიცებდნენ, რომ ორივე კონფლიქტი სამოქალაქო ომს წარმოადგენდა — ერთ შემთხვევაში ეს იყო ომი ჩრდილოეთ და სამხრეთ ვიეტნამს შორის, ხოლო მეორე შემთხვევაში ეს იქნებოდა დაპირისპირება სხვადასხვა არაბულ დაჯგუფებებს შორის (ივარაუდებოდა, რომ სამოქალაქო ომის გაღვივება უარყოფითად შეფასდებოდა). გამოთქვამდნენ აგრეთვე შეშფოთებას უცხო ქვეყნის "ჭაობებში" ბრძოლასთან დაკავშირებით, რაც ასევე უარყოფით გამოცდილებას უკავშირდებოდა.

მთელი ეს კამათი ერაყის ომის ირგვლივ, სინამდვილეში, უკავშირდებოდა იმას, თუ ვისი კატეგორიზაცია და მასზე არსებული სტერეოტიპი აღმოჩნდებოდა "სწორი" ამ ორგანიზაციის სიტუაციაში.

კამათი კი მართლაც ღირდა! საკმარისია გადაწყვეტილება, რომელი კატეგორიაა მისაღები, ფაქტთან ან ადამიანთან დაკავშირებით და მას მაშინვე თან ერთვის შესაბამისი სტერეოტიპი, რომლის მერე ნათელი ხდება, როგორ უნდა მოვიქცეთ: ჩვენს შემთხვევაში — თუკი სადამ ჰუსეინი მართლაც "ახალი ჰიტლერია", მაშინ ეკონომიკური სანქციები მხოლოდ გაზრდიდა საფრთხეს და მსოფლიოს საშინელი ომის წინაშე დააყენებდა. მეორე მხრივ — თუ საზოგადოება მიიღებდა ერაყის შედარებას ვიეტნამთან, ინტერვენცია გამოიწვევდა მხოლოდ დროში გაწელილ ომს, რომელიც ისევ ორად გახლჩქნა ერს და ჩაბაბამდა კონფლიქტში, რომელშიც არ იქნებოდა არც გამარჯვებული და არც დამარცხებული.

თითოეული ჩვენგანი დგას მსგავსი დილემის წინაშე (რომელი კატეგორიაა, სტერეოტიპი ავირჩიოთ) და თუმცა, უმეტესად, ასეთი დებატები ომის გამოცხადებით სულაც არ თავდება, ჩვენი არჩევანის მნიშვნელობა ამით სულაც არ მცირდება. სტერეოტიპი ხშირად განსაზღვრავს ჩვენს მოლოდინს, ეს უკანასკნელი კი საფუძვლად ედება ქცევას, ზოგჯერ არასწორს. ადამიანები ყოველთვის ვერც აცნობიერებენ, რომ სწორედ სტერეოტიპებზე დაფუძნებული ქცევა ხდება სხვისი დისკრიმინაციის მიზეზი.

უფრო დაწვრილებით განვიხილოთ ეს მექანიზმი. ჩატარდა ექსპერიმენტი, რომლის დროსაც ცდისპირთა 4 ჯგუფს აჩვენეს ფილმი გოგონაზე, ვინმე ჰანაზე. პირველი ჯგუფი უყურებდა ფილმს, რომელშიც გოგონა თამაშობდა ქალაქის საკმაოდ მდიდარი რაიონის ქუჩაში. მეორე ჯგუფი ხედავდა იმავე გოგონას, მოთამაშეს ლარიბ უბანში. იქნებოდა შთაბეჭდილება, რომ პირველ შემთხვევაში გოგონა იყო მდიდარი ოჯახიდან, ხოლო მეორე შემთხვევაში — ლარიბიდან. დანარჩენი ორი ჯგუფი შესაბამისად უყურებდა იმავე ორ ფილმს, მაგრამ გარკვეული დამატებითი ინფორმაციით. ფილმებს ჰქონდა დანართი, რომელშიც ჰანას უტარებდნენ ტესტირებას. გოგონა ხან ადვილად პასუხობდა საკმაოდ რთულ კითხვებს, ხანაც მარტივი ამოცანების ამოხსნაც კი უჭირდა. ამის მერე ოთხივე ჯგუფს სთხოვეს, შეეფასებინათ ჰანას შესაძლებლობები.

ექსპერიმენტატორებმა აღმოაჩინეს, რომ პირველი ორი ჯგუფი, განურჩევლად იმისა სად თამაშობდა გოგონა — ლარბი თუ მდიდარ უბანში — აფასებდნენ მის მონაცემებს, როგორც საშუალოს, არაფრით გამორჩეულს სხვა ბავშვებისაგან. განსხვავებული აღმოჩნდა დანარჩენი ორი ჯგუფის პასუხები, სადაც შეტანილი იყო დამატებითი ინფორმაცია. ჯგუფი, რომელიც თვლიდა, რომ გოგონა მდიდარი ოჯახის შვილი იყო, მის მონაცემებს უფრო მაღალ შეფასებას აძლევდა, ვიდრე ჯგუფი, რომელიც თვლიდა, რომ ჰანა ლარბი იყო.

ამ ექსპერიმენტიდან სტერეოტიპებთან დაკავშირებული ორი დასკვნა შეიძლება გამოვიტანოთ. პირველი: ადამიანების უმეტესობა, როგორც ჩანს, ფლობს გარკვეულ ინფორმაციას სტერეოტიპების ზეგავლენაზე და რაღაც დონემდე აკონტროლებს მას. მეორე: ცოდნის მიუხედავად, სტერეოტიპები მაინც ზემოქმედებენ ადამიანებზე და ეს ხდება მაშინ, როცა არსებობს დამატებითი ინფორმაცია, რომელიც ფაქტს ან მსჯელობას ყალბი რაციონალიზაციის ელფერს აძლევს.

კატეგორიზაციისა და სტერეოტიპიზაციის კიდევ ერთ ეფექტს ილუმინორული კორელაცია (კავშირი) ეწოდება. მისი აზრი იმაში მდგომარეობს, რომ ვხედავთ ურთიერთკავშირს იქ, სადაც იგი, ჩვენი აზრით, უნდა იყოს, მაგრამ სინამდვილეში არ არის. მოვიყვანოთ ერთი მაგალითი.

სრულიად უცნობი ადამიანები შეიძლება გაერთიანდნენ ჯგუფებად სავსებით ტრივიალური და არალოგიკური კრიტერიუმით. ჩატარდა ჯგუფში გაერთიანების ორი, ჩვენი აზრით, ძალიან საინტერესო ექსპერიმენტი. ცდისპირები თვალს ადევნებდნენ ექსპერიმენტატორს, რომელიც ანაწილებდა მათ ჯგუფებში შემთხვევითი განაწილების პრინციპით, იმის მიხედვით, როგორ დავარდებოდა მონეტა. მეორე შემთხვევაში ცდისპირებს სთხოვდნენ, გამოეთქვათ აზრი მათთვის უცნობი მხატვრების რეპროდუქციებზე. შემდეგ მათ, ვითომდა მათივე გამოთქმული აზრის შესაბამისად, ავუთენებდნენ ორ ჯგუფს: “კანდისკის მოყვარულებს” და “კლეეს მოყვარულებს”. მიუხედავად იმისა, რომ ექსპერიმენტის დაწყებამდე ცდისპირები ერთმანეთს არ იცნობდნენ, ექსპერიმენტის განმავლობაში ერთმანეთთან არ ურთიერთობდნენ და არც მომავალში გეგმავდნენ ურთიერთობას, იქცოდნენ ისე, თითქოს ადამიანები, ვისთან ერთადაც ჯგუფში აღმოჩნდნენ, ახლო ნათესავები ან მეგობრები ყოფილიყვნენ. ისინი თავიანთი ჯგუფის წევრებს ბევრად უფრო მაღალ შეფასებას აძლევდნენ, ვიდრე სხვა ჯგუფისას. ადვილი წარმოსადგენია, რა ხდება, როდესაც ჯგუფები ნაცნობი ადამიანებისგან შედგება. მსგავსი ტენდენციები შეიძლება დაედოს საფუძვლად რასობრივ და ეთნიკურ ცრურწმენებს.

სადაც არ უნდა აღმოცენდეს ილუმინორული კორელაცია, იგი ყოველთვის მნიშვნელოვან როლს ითამაშებს ჩვენი თავდაპირველი სტერეოტიპის და რწმენის გამყარებაში. სტერეოტიპი ხშირად გვაიძულებს დავინახოთ ურთიერთკავშირი, რომელიც, თავის მხრივ, იქნება საბუთი თავდაპირველი სტერეოტიპის სისწორისა. სტერეოტიპების ასეთი ზეგავლენის გამო მეცნიერები ცდილობენ მოახდინონ კორეგირება ყალბი, გაქვავებული შეხედულებებისა და ამით აიცილინონ მოსალოდნელი უთანხმოება მცირე, თუ დიდ ჯგუფებს შორის. ამდენად, სტერეოტიპების ცოდნა და გათვალისწინება აუცილებელია მათთვის, ვინც ცდილობს თავიდან აიცილოს, ან შეარბილოს კონფლიქტი.

სტერეოტიპის გავლენის შემცირება, ჩარჩოდან გასვლა, მნიშვნელოვანია ადამიანის, ან რაიმე ფაქტის შეფასების დროს. სტერეოტიპის დაძლევა შესაძლებელია იმ შემთხვევაში, თუ გაცნობიერდა, რომ ჩვენს შეფასებას, ან ქცევას სწორედ მისი ზეგავლენით ვახდენთ. ამასი მოგვეხმარება:

- სტერეოტიპის უარყოფითი ზეგავლენის საუთარ თავზე გამოცდა;

- სტერეოტიპების დაძლევის უნარ-ჩვევების შემუშავება;
- ამ მიზნის მიღწევა შეიძლება სათანადო სავარჯიშოების საშუალებით.

რელიგია და წინაგანსჯა

*“ნუ აპატიებ საკუთარ თავს
და მაშინ სხვებს ადვილად შეუნდობ”
თალმუდი.*

რელიგია მშვენიერი ნიადაგია წინაგანსჯისა და სტერეოტიპების აღმოსაცენებლად. ის, ვინც სერიოზულ დივიდენდებს იღებს სოციალური უთანასწორობიდან და თანაც აღიარებს, რომ “ყველა ადამიანი თანასწორადაა გაჩენილი”, საჭიროებს თავისი მომგებიანი მდგომარეობის გამართლებას. რა შეიძლება იყოს უფრო მიმზიდველი, ვიდრე პოზიცია “არსებული მდგომარეობა ღვთის მიერ არის დაწესებული.”

თითქმის ყველა ქვეყანაში ლიდერები ცდილობენ მიიმხრონ და მოიხმონ ღვთის მსახურები არსებული რეჟიმების დაცვანობისა და გამართლებისათვის. ხიროსიმას დაბომბვიდან რამდენიმე წლის შემდეგ, ამერიკული საჰაერო ეკიპაჟის კაპელანი უილიამ ჯეიმსი, რომელმაც აკურთხა ეს ოპერაცია, თავის აღსარებაში წერდა: “ყველა საერო, რელიგიური და სამხედრო სტრუქტურა ცალსახად გვეუბნებოდა, რომ იაპონელებმა თავისი უნდა მიიღონ და ეს სწორი იქნება, რადგან ღმერთი ჩვენს მხარეზეა”.

ფსიქოლოგებმა ალტემეიერმა და ჰანსბერგერმა შეისწავლეს ჩრდილოეთ ამერიკის მოსახლეობაში არსებული სტერეოტიპები და წინაგანსჯები. აღმოჩნდა, რომ რასობრივი ცრურწმენები ჭარბობდა მორწმუნეებში, ამასთანავე ტრადიციული კონფესიის წარმომადგენლებს მეტი წინაგანსჯა ჰქონდათ, არატრადიციულთან შედარებით. ეს მოვლენა მეცნიერებმა სწორედ იმით ახსნეს, რომ რელიგია ხშირად იყენებს სტერეოტიპებსა და წინაგანსჯებს უსამართლობის დასაცანობებლად. ძნელი სათქმელია, რელიგია განაპირობებს წინაგანსჯას, თუ პირიქით. ერთი რამ ცხადია, რომ მათ შორის არსებობს გარკვეული ურთიერთობა. თუ დავუშვებთ, რომ რელიგია ხელს უწყობს წინაგანსჯებს, მაშინ რელიგიურ ადამიანებს მეტი სტერეოტიპი და წინაგანსჯა უნდა ჰქონდეთ, მაგრამ კვლევებმა ეს არ დაადასტურა. აქვე გვინდა აღვნიშნოთ, რომ მნიშვნელობა აქვს რელიგიისადმი დამოკიდებულებასაც. ვისთვისაც რელიგია უფრო მეტია, ვიდრე უბრალოდ ცხოვრების წესი, მას სტერეოტიპიც ნაკლები აქვს. გარდა ამისა, ხშირად, სწორედ რელიგიური მოღვაწეები არიან სამოქალაქო უფლებების საუკეთესო დამცველები. მაშ რა ურთიერთობაა რელიგიასა და სტერეოტიპებს შორის? აძლიერებს თუ არა რელიგია სტერეოტიპებს? ფსიქოლოგ გორდონ ოლბორტის აზრით, “რელიგიის როლი პარადოქსულია. იგი ქმნის სტერეოტიპებსა და წინაგანსჯებს, იმავედროულად, იგი არღვევს მათ”.

დისკრიმინაცია

დისკრიმინაცია არატოლერანტული ქმედების ერთ-ერთი გამოვლინებაა.

დისკრიმინაცია (ლათინურიდან დისკრიმინატიო) სიტყვა-სიტყვით მხოლოდ განსხვავებას ნიშნავს, მაგრამ ამ ცნებას ბევრად უფრო დამძიმებული მნიშვნელობა აქვს და გულისხმობს ადამიანებსა და ადამიანთა ჯგუფებს შორის არსებული განსხვავებების საფუძველზე უსამართლო მოპყრობას, დევნას, გადასახლებას, რეპრესიებს, აკრძალვებს, ჩაგვრასა და ა.შ..

სამყარო მრავალფეროვანია, სავსეა სხვადასვა ეროვნების, ფერის, რასის, ჩაცმულობის და ტრადიციების ადამიანებით. მაგრამ იქმნება განსხვავებების საფუძველზე დისკრიმინაციული დამოკიდებულებების შექმნის საფრთხე.

ზოგიერთი ავტორის აზრით, დისკრიმინაცია თავისი არსით იგივეა, რაც არატოლერანტობა. ზოგიც დისკრიმინაციას განიხილავს, როგორც არატოლერანტობის ერთ-ერთ მთავარ შემადგენელ ნაწილს. ქვემოთ განხილულია "არატოლერანტობის პირამიდა", რომელიც ნათლად ასახავს დამოკიდებულებას სტერეოტიპებსა და წინაგანსჯებს, დისკრიმინაციასა და ძალადობას შორის. ძალადობამდე სტერეოტიპული აზროვნებით მივდივართ, თუ პრევენციულ ქმედებას არ ექნება ადგილი. აი, ტოლერანტობის სწავლების მიზანი: მოვახდინოთ აზროვნების მიმართულების კორექცია და ყველაზე დაბალ დონეზე ხელი შევეშალოთ შეუწყნარებლობის შემდგომ განვითარებას.

ძალადობა

დისკრიმინაცია

სტერეოტიპები, წინასწარი განსჯები

"არატოლერანტობის სიძულვილის" პირამიდა

როგორც ვხედავთ, დისკრიმინაცია ამ პირამიდის შუაშია. რაც შესაძლოა ამგვარად ავსსნათ: არსებობს წინასწარი უარყოფითი განსჯები რაიმე ჯგუფის ან ადამიანის მიმართ, ჩვენ უკვე საფუძველი გვაქვს, განსხვავებულად მოვექცეთ მათ, შევუზღუდოთ ან აუუკრძალოთ ყველასათვის საერთო თავისუფლებებითა და უფლებებით სარგებლობა. ამ განსხვავებული მოპყრობიდან ერთი ნაბიჯია მათ მიმართ პირდაპირი ძალადობის გამოყენებამდე.

საინტერესოა, როგორ გარდაიქმნება წინასწარი განსჯა დისკრიმინაციად, ხოლო დისკრიმინაცია ძალადობრივ ქცევად. რა შეიძლება გავითვალისწინოთ ამის თავიდან ასაცილებლად.

ყველაზე ხშირად დისკრიმინაციის საფუძველია რწმენა, რომ ჩვენგან განსხვავებული, ჩვენზე რალაციით უარესია, რაც თითქოს ამართლებს მათდამი ნებისმიერ დამამცირებელ და მათი ადამიანური უფლებებისა და ღირსების შემლახავ დამოკიდებულებას. ამგვარ რწმენას "წინაგანსჯას" ვუწოდებთ.

წინაგანსჯა უარყოფითი განწყობაა გარკვეული სოციალური ჯგუფის წევრების მიმართ, გამომდინარე სწორედ იქიდან, რომ ისინი ამ ჯგუფს მიეკუთვნებიან. ფსიქოლოგიაში არსებობს მონაცემები, რომ რაც უფრო მეტი წინაგანსჯები აქვს ადამიანს სხვა ჯგუფის მიმართ, მით უფრო მეტ აგრესიასა და ძალადობას ავლენს.

რომელიმე სოციალური ჯგუფის მიმართ აგრესიის მოტივად შეიძლება იქცეს წარმოსახულ ინტერესთა კონფლიქტი. როდესაც ადამიანები ჩათვლიან, რომ მათი და სხვა ჯგუფის ინტერესები წინააღმდეგობრივია, ისინი იწყებენ სხვა ჯგუფის დეჰუმანიზაციას: ამჩნევენ ამ ადამიანებში მხოლოდ უარყოფით მხარეებს, არ თვლიან მათ პატივისცემისა და სიკეთის ღირსად. წარმოსახული კონფლიქტის დროს თავს ვარწმუნებთ, რომ "ისინი" სრულიად განსხვავებულ ღირებულებებს იზიარებენ და რომ ჩვენს შორის გადაუღალახავი ზღვარია.

დისკრიმინაცია ხშირად გამართლებულია იმით, რომ რომელიმე ჯგუფს თითქოს მართლაც მიუძღვის ბრალი საზოგადოების ყველა "უბედურებაში". ამიტომ ამგვარი ჯგუფისგან ქმნიან "განტევის ვაცს" და ადანაშაულებენ მას ყველა შესაძლო მანვიერებაში. გავიხსენოთ "კუდიანებზე ნადირობა" შუა საუკუნეების ევროპაში, ან ებრაელთა დევნა ნაცისტურ გერმანიაში. ამ მოვლენების საფუძველი ის რწმენა იყო, რომ უამინდობა, ცუდი მოსავალი, სიკვდილიანობა, ეკონომიკური კრიზისი, ომებში დამარცხება სწორედ, იმ ადამიანების

ბრალი იყო. ყველამ ვიცით, რომ ამგვარ ბრალდებებს დისკრიმინაციის უმძიმესი გამოვლინებები — დევნა, განადგურება, წამება, გენოციდი — მოჰყვა.

სხვადასხვა დროს და სხვადასხვა საზოგადოებებში დისკრიმინაციის მსხვერპლი მრავალი ადამიანი და ადამიანთა ჯგუფი ხდებოდა: ბოშები, ფიზიკური ნაკლის მქონე ადამიანები, ნითურები, შავკანიანები, რელიგიური სექტების წევრები, "უცხოტომელები" და ა.შ.

არსებობს დისკრიმინაციის ამგვარი გამოვლენაც. ზოგჯერ დისკრიმინირებული ადამიანისა და/ან ჯგუფის მიმართ იყენებენ ოსტრაკიზმს, ანუ ხდებამათი სრული იგნორირება, თითქოს "სხვა" (დისკრიმინირებული ჯგუფი) სულაც არ არსებობდეს, არ ელაპარაკები, არ აღიარებ მას, ან მის კულტურას.

როგორი ფორმითაც არ უნდა ვლინდებოდეს დისკრიმინაცია, იგი მის მსხვერპლში უმძიმეს გრძობებს/განცდებს იწვევს: გარიყულობა, დათრგუნულობა, დაბალი თვითშეფასება, შესაძლებლობების დაქვეითება, დეგრადაცია, შიში, შფოთვა, ღირსების შელახვა, შეურაცხყოფილად ყოფნა, დაგროვილი აგრესია, შურისძიების სურვილი — ეს დისკრიმინირებული ადამიანის, ან ადამიანთა ჯგუფის გრძობების/განცდების არასრული სპექტრია.

1968 წელს ამერიკელმა პედაგოგმა და მწერალმა ჯეინ ელიოტმა არაჩვეულებრივად უჩვენა თავის ექსპერიმენტში, თუ როგორ შეიძლება გადაიქცეს განსხვავებულობა დისკრიმინაციის საშუალებად და რა მოჰყვება მას შედეგად.

მან ერთი კლასის 7-8 წლის ბავშვები დაყო პრინციპით: "ცისფერთვალები" და "თაფლისფერთვალები". ექსპერიმენტის დასაწყისში მან გამოაცხადა, რომ ცისფერთვალებიანი ბავშვები განსაკუთრებული ხალხია, ისინი უფრო გონიერები და წესიერები არიან, ამიტომ მათ უფლება აქვთ პირველებმა უპასუხონ შეკითხვას, უფრო ადრე მიიღონ საუბრე. მათი ყველა საქციელი კარგია, იმიტომ რომ ისინი ცისფერთვალები არიან. თაფლისფერთვალები ზარმაცები არიან, ისინი სწორ პასუხებს ვერ იძლევიან, მათ არაფერი გამოსდით. თაფლისფერთვალებებს განსხვავებული ფერის ყელსახვევები გაუკეთა.

ცოტა ხანში ცისფერთვალებიანებმა დაიწყეს თაფლისფერთვალებიანების დისკრიმინაცია. მათი ჯგუფი შეიკრა და ერთობლივად შეუდგა სხვების ჩაგვრას. "თაფლისფერთვალებიანებმა" თავი გარიყულებად და უბედურებად იგრძნეს.

მეორე დღეს ელიოტმა შეცვლა სცენარი: ახლა თაფლისფერთვალებები გამოაცხადა საუკეთესოებად... ყველაფერი განმეორდა, ოღონდ პირიქით.

ელიოტმა ექსპერიმენტი მოზრდილებთან გაიმეორა. 40 პროფესიონალს მან წარუდგინა ცრუ მეცნიერული მონაცემები "ცისფერთვალება" ადამიანების არასრულფასოვნების შესახებ, რაც მიუთითებდა მათი ინტელექტის შეფასების ტესტის დაბალ შედეგებზე. მან განახორციელა აშკარა დისკრიმინაცია. რამდენიმე ხნის შემდეგ ცისფერთვალება მონაწილეებს დაეტყობოთ დეპრესიული და დათრგუნული გუნება-განწყობილება, ისინი ვერ პასუხობდნენ უმარტივეს დავალებებზეც კი.

ელიოტის ექსპერიმენტი გვიჩვენებს, რომ კანონისმიერი დისკრიმინაციის გარეშეც კი სიძულვილის ენა, დაბალი მოლოდინები და უარმყოფელი ქცევა დამრთავუნველ ზეგავლენას ახდენს უმცირესობის მიღწევებზე.

დისკრიმინაციის მოვლენების განხილვისას აუცილებლად მივალთ ძალაუფლების პრობლემამდე. საინტერესოა ვიცოდეთ, თუ ვინ ფლობს მეტ ძალაუფლებას მოცემულ სიტუაციაში, რადგან ის, ვინც ფლობს, აწესებს სტანდარტებს იმის შესახებ, თუ რა ჩაითვალოს სწორად, უკეთესად ან სამაგალითოდ ძალაუფლების მატარებლები "სისწორისა" და "სიკარგის" კრიტერიუმად საკუთარ ჯგუფს მიიჩნევენ.

ვის ხელშია ძალაუფლება? რა თქმა უნდა საზოგადოების დომინანტური ჯგუფის ხელში. სხვადასხვა საზოგადოებაში დომინანტური ჯგუფი სხვადასხვაა. ისინი, როგორც წესი, არიან: მამაკაცები, საშუალო და მაღალი კლასის წარმომადგენლები, საზოგადოების ეროვნული/ეთნიკური (ან რასობრივი), დომინანტური რელიგიის წარმომადგენელი ჯგუფი, ის ვის ხელშიც იარაღია.

დომინანტური ჯგუფი აწესებს სტანდარტებს, თავისი პერსპექტივიდან აფასებს მოვლენებს, დანშუნებულია თავის უპირატესობაში და აკონტროლებს და ახორციელებს თავისივე შექმნილ კანონებს, სჯის ან წაახალისებს, მდიდრდება და ძლიერდება.

საინტერესოა, როგორ იქცევიან დომინანტური და მათდამი დაქვემდებარებული ჯგუფის წევრები. სოციალურმა მეცნიერებამ დაადგინა, რომ:

- დომინანტური ჯგუფის წევრები:
- თვლიან, რომ თითოეულს განსაკუთრებული ინდივიდუალობა აქვს;
- საკუთარ თავს ნორმად აღიქვამენ;
- დანშუნებული არიან საკუთარ უპირატესობაში;
- დაქვემდებარებული ჯგუფის "კარგ" წევრს აღიქვამენ, როგორც ამ ჯგუფიდან გამონაკლისს;
- მოითხოვენ, რომ მათი ჯგუფის წევრებს არ ჰქონდეთ ძალიან ახლო ურთიერთობა სუბორდინირებულთან;
- დისკრიმინაციის შემთხვევებს აფასებენ, როგორც სხვათა ინდივიდუალურ ქმედებას და არა კანონზომიერებას;
- ფოკუსირებულები არიან უფრო მიზანზე, ვიდრე შედეგზე.

დაქვემდებარებული ანუ სუბორდინირებული ჯგუფის (ჯგუფების) წევრებს ამის სრულიად სანინააღმდეგო, მახასიათებლები უყალიბდებათ.

სუბორდინირებული ჯგუფის წევრებმა:

- იციან, რომ განსაზღვრულ ჯგუფს მიეკუთვნებიან, მათ ახასიათებთ ჯგუფად ყოფნის განცდა;
- საკუთარ თავს აუტსაიდერებად და განსხვავებულებად აღიქვამენ;
- იზიარებენ დომინანტური ჯგუფის შეხედულებებს საკუთარი ჯგუფის ნაკლოვანებების შესახებ;
- ბაძავენ დომინანტური ჯგუფის წევრებს;
- პირდაპირ ვერ პასუხობენ მათ მიმართ უარყოფით მოპყრობას;
- უვითარდებათ დომინანტური ჯგუფის მასიამოვნებელი, დამაკმაყოფილებელი თვისებები;
- მიმართული არიან უფრო შედეგზე, ვიდრე მიზანზე.

როდესაც საზოგადოებაში ასეთი დისპროპორციაა, კანონებით, ადამიანის უფლებებითა და თავისუფლებებით ერთნაირად ვერ სარგებლობს ყველა ადამიანი. ისინი განსხვავებულ "სასტარტო პირობებში" იმყოფებიან. ამ დროს შეიძლება განხორციელდეს, როგორც პირდაპირი, ასევე ირიბი დისკრიმინაცია.

ტოლერანტობის გენდერული ასპექტი

ჩვენ უკვე განვიხილეთ არატოლერანტობის, ანუ შეუწყნარებლობის არსი და მისი ზოგიერთი გამოვლინება. რომელიმე სქესის წარმომადგენლების მიმართ დამაკნინებელი, შემზღვევა და დისკრიმინაციული დამოკიდებულება არატოლერანტობის კიდევ ერთი სიმპტომია. მას შეიძლება გენდერული შეუწყნარებლობა, ანუ სექსიზმი ვუნოდოთ.

განსხვავებანი გენდერსა და სქესს შორის

სქესი ბიოლოგიურად არის განსაზღვრული, იგი უცვლელია: ადამიანები იბადებიან მამაკაცებად ან ქალებად და ეს განაპირობებს იმას, რომ მათ შეუძლიათ მაგ. იმშობიარონ, ძუძუთი კვებონ, აწიონ უფრო მძიმე საგნები და ა.შ.

გენდერი სოციალურად განპირობებულია და იცვლება დროში: ადამიანები იბადებიან ქალებად ან მამაკაცებად, მათ ასწავლიან როგორ უნდა მოიქცნენ, რა თვისებები განივითარონ, რა ადგილი უნდა დაიკავონ ოჯახსა და საზოგადოებაში, როგორი ურთიერთობები იქონიონ, რა წესებს დაემოწიონ და ა.შ.

ნასწავლი ქცევა ქმნის გენდერულ იდენტობას და განსაზღვრავს გენდერულ როლს. გენდერული როლები ქალებისა და მამაკაცებისთვის ძალიან განსხვავებულია სხვადასხვა კულტურებში და ასევე ერთი კულტურის (საზოგადოების) სხვადასხვა სოციალურ ჯგუფებში.

გენდერი არის სოციალურად კონსტრუირებული სქესი, რომელიც წარმოადგენს კულტურაში ჩამოყალიბებული თვისებების, სოციალური ქცევებისა და როლების ერთობლიობას, რომელიც მიენერება ქალსა და მამაკაცს. გენდერში ასევე იგულისხმება ყოველი კონკრეტული კულტურით განსაზღვრული განსხვავებანი ქალურობასა და მამაკაცურობას შორის;

გენდერს გამოიყენებენ, როგორც სოციალური პროცესების გაგების და კლასიფიკაციის ერთ-ერთი ინსტრუმენტს. გენდერი გვაძლევს საშუალებას, გავიგოთ, როგორაა განანილებული ძალაუფლება, ვის შეუძლია გადანყვეტილებების მიღება, ვინ არის დომინანტური და ვინ ხდება დისკრიმინაციის ობიექტი.

განსხვავება გენდერსა და სქესს შორის

სქესი	გენდერი
მამრობითი/მდედრობითი	ქალური/მამაკაცური
ბიოლოგიური, თანდაყოლილი	სოციალური, შექმნილი
უცვლელი	ცვალებადი
ქალები/მამაკაცები ბიოლოგიურად არ განსხვავდებიან რასის, ეროვნების, რელიგიის, სტატუსის და ა.შ. მიხედვით	ქალები/მამაკაცები განსხვავდებიან რასის, ეროვნების, რელიგიის, სტატუსის და ა.შ. მიხედვით

ჩვენ უკვე ვნახეთ, თუ როგორ დინამიკას განიცდის შეუწყნარებელი დამოკიდებულება დანყვებული უბრალო სტერეოტიპებიდან, დამთავრებული ძალადობით. (გავისხენოთ "სიძულვილის პირამიდა"). გენდერული შეუწყნარებლობაც სტერეოტიპებით იწყება.

გენდერული სტერეოტიპები

გენდერული სტერეოტიპები არის ფართოდ გავრცელებული და ხშირად არაზუსტი შეხედულებები ქალისა და მამაკაცის უნარებზე, თვისებებზე, სოციალურ ქცევაზე და მათ სოციალურ ფუნქციებზე.

გენდერული სტერეოტიპები, სხვა სოციალური ჯგუფების (ეთნიკური, ასაკობრივი, რელიგიური) მიმართ არსებული სტერეოტიპების მსგავსია, ოღონდ აქ საქმე ეხება ქალისა და მამაკაცის შესახებ არსებულ აზრებს, შეხედულებებს და დაშვებებს.

რაც უფრო ტრადიციულია საზოგადოება, მით უფრო ძლიერია გენდერული სტერეოტიპების როლი, ქალისა და მამაკაცის თვისებები და მათ მიერ შესრულებული როლები მკაცრად არის განსაზღვრული. ქალურობა და მამაკაცურობა ერთმანეთის საპირისპიროდ, გამომრიცხავად მიიჩნევა.

როგორია გენდერული სტერეოტიპების შინაარსი: გენდერული სტერეოტიპები მიგვითითებენ იმაზე, რომ ქალის ადგილია სახლში, ხოლო მამაკაცისა სახლს გარეთ, რომ ქალი უნდა იყოს რბილი, დამთმობი, მზრუნველი, რომ მას არ შეუძლია წარმატებით მართოს და უხელმძღვანელოს დიდ საქმეს, რომ მას ევალება მხოლოდ წვრილმანი, რუტინული საქმის შესრულება, რომ ის არის კარგი შემსრულებელი, მაგრამ არა შემოქმედი და ახალი იდეების გენერატორი, რომ მისი ინტელექტუალური შესაძლებლობები ჩამოუვარდება მამაკაცისა. ქალის მოვალეობაა თავი მოაწონოს მამაკაცს, შეასრულოს რეპროდუქციული ფუნქცია (დაბადოს და გაზარდოს რაც შეიძლება მეტი ბავშვი), იზრუნოს ქმარზე, საკვებზე და სისუფთავეზე. სტერეოტიპების თანახმად, მამაკაცი არის აგრესიული და უხეში, აზროვნებს ლოგიკაზე დაყრდნობით, სწრაფად და ეფექტურად იღებს გადაწყვეტილებებს, არის უფრო ნიჭიერი, შემოქმედებითი, უყურადღებო და ნაკლებ ემოციური, შეუძლია პრობლემის არსის დანახვა და არ წვრილმანდება დეტალებით და ა.შ. აქედან გამომდინარე, საზოგადოებრივი და პოლიტიკური გადაწყვეტილებები, თავისუფალი დრო, გართობა, გადაადგილების თავისუფლება, აგრესიულობის გამოხატვა, ინტელექტუალური საქმიანობა და ყოველდღიურობისგან გათავისუფლება — მამაკაცის პრეროგატივაა.

ამასთან, სტერეოტიპი გვეუბნება, რომ ასეთი ვითარება ბუნებრივია, ყოველთვის ასე იყო და იქნება.

საზოგადოება, რომელიც გენდერული სტერეოტიპებით იმართება, მრავალ შეზღუდვას უქმნის ქალებსა და მამაკაცებს იმაში, რომ იმოქმედონ ინდივიდუალური უნარების და შესაძლებლობების მიხედვით, რაც, თავის მხრივ, მათი ადამიანური უფლებების შელახვაა. ამიტომ მიზანშეწონილია გაცნობიერდეს სტერეოტიპები და გარკვეული სტრატეგიები იქნას მიმართული მათ დასაძლევად.

გენდერული სტერეოტიპები უქმნის საფუძველს სექსიზმს, ანუ ადამიანთა დისკრიმინაციას მათი სქესის საფუძველზე, ცნება შეიქმნა რასიზმისა (დისკრიმინაცია რასობრივი კუთვნილების საფუძველზე) და ეიჯიზმის (ხანდაზმულთა უფლებების დარღვევა ან შეზღუდვა) ანალოგიით. სექსიზმის ობიექტი შეიძლება გახდეს როგორც ქალი, ასევე კაციც, მაგრამ მამაკაცთა დომინირების საზოგადოებებში სექსიზმის ადრესატი, როგორც წესი, ქალია. სექსიზმში შედის ქალისადმი დამამცირებელი და დამაწინებელი მოპყრობა, ქალის მნიშვნელობის და წვლილის გაუფასურება, ქალთა უფლებების შეზღუდვა.

ხშირად შეხვდებით საყოფაცხოვრებო სიტუაციებში, გაზეთის ფურცლებიდან, ცნობილი ადამიანების გამოსვლებში ასეთ ფრაზეოლოგიას: “ქალს ჭკუა არ მოეთხოვება”; “ამ ქალს პარტონი არა ჰყავს?”; “ფრთხილად, საჭესთან ქალია” და ა.შ. ან ასეთ ქცევას: კაცებს ურიგოდ უშვებენ რიგში, სადაც ქალები დგანან; მამაკაცები ხშირად მიადევნებენ გამვლელ ქალს შეურაცხმყოფელ სიტყვებს, უტიფარ მზერას ან სტვენას, და ა.შ.

ეს ყველაფერი სექსიზმის გამოვლინებებად კვალიფიცირდება.

სექსიზმის ყველაზე მძიმე გამოხატულებაა ძალადობა ქალის მიმართ, რომელსაც შეიძლება ადგილი ჰქონდეს როგორც ოჯახში, ისე გარეთ, ქუჩაში, სამსახურში.

ძალადობა ქალის მიმართ. როდესაც ერთი რომელიმე სექსის მიმართ ძალადობა სისტემატურ და კანონზომიერ ხასიათს ღებულობს ლაპარაკობენ გენდერულ ძალადობაზე. გენდერული ძალადობა, ანუ ძალადობა გენდერული ნიშნით, მოიცავს ძალადობის ოთხივე ფორმას: ფიზიკურს, ფსიქოლოგიურს, სტრუქტურულსა და კულტურულს.

როგორც წესი, გენდერული ძალადობა დაიყვანება ქალის მიმართ ძალადობაზე, რადგან სწორედ ამგვარი ძალადობაა ყველაზე მეტად გავრცელებული და სისტემატური, და პრაქტიკულად ყველა საზოგადოებაში გვხვდება.

ქალის მიმართ ძალადობა გულისხმობს ნებისმიერი ძალადობის აქტს, რომელიც განხორციელებულია სქესობრივი ნიშნით, რომელიც გამოიწვევს ან შეუძლია გამოიწვიოს ფიზიკური, სქესობრივი ან ფსიქოლოგიური ზიანი ქალებში. ძალადობა შეიძლება ხორციელდებოდეს დაშინება/მუქარის მსგავსი ქმედებებით, იძულებით ან/და ნებისმიერი სხვა ქმედებით რომელსაც მოჰყვება თავისუფლების შეზღუდვა საზოგადოებრივ ან პირად ცხოვრებაში (გაერო-ს დეკლარაცია “ქალის მიმართ ძალადობის აღმოფხვრის შესახებ”, 1993 წელი).

საზოგადოების ტოლერანტულობის დონის საზომად გამოდგება საზოგადოების დამოკიდებულება იმ ჯგუფებისადმი, რომლებიც ტრადიციულად მარგინალურ, ან სუბორდინირებულ პოზიციებს იკავებდნენ და რომელთა უფლებები და თავისუფლებები სხვადასხვაგვარად იყო შეზღუდული, რომლებიც განიხილებოდნენ მოქალაქეობის თვალსაზრისით “არაძირითად”, “მეორეხარისხოვან” სუბიექტებად. ასეთ ჯგუფად შეიძლება განვიხილოთ ქალებიც.

ქვემოთ მოყვანილია 5 ტიპური პოზიცია, რომელიც ილუსტრაციას უკეთებს ქალისადმი საზოგადოების დამოკიდებულების 5 ძირითად დონეს, დაწყებულს სრული უგულებელყოფიდან, დამთავრებული სრული თანასწორობით. ამ სქემას, პირობითად, საზოგადოების ქალისადმი ტოლერანტობის (ანუ მიმღებლობის) დონეებს ვუნოდებთ.

შევეცადოთ განვსაზღვროთ რომელი პოზიცია წარმოადგენს ჩვენს საზოგადოებაში წამყვან დამოკიდებულებას:

1. ქალის როლი ბიოლოგიურად არის განსაზღვრული. იგი დედაა და უნდა ზრუნავდეს თავის ოჯახზე. ქალს მხოლოდ მინიმალური განათლება სჭირდება. (ქალის უჩინარობა საზოგადოებაში, ქალის როგორც სრულფასოვანი მოქალაქის სრული უგულებელყოფა; სრული არატოლერანტულობა);
2. ქალს შეუძლია იმუშაოს, თუ ეს არ უშლის მას, რომ იზრუნოს ქმარსა და შვილებზე. კარიერა სახიფათოა ქალისთვის, რადგან ქალის დედობრივი ფუნქცია ითრგუნება და ეს არ უხდება ქალს. თანაც ოჯახს აკლდება მისი ყურადღება. ქალს არ უხდება ხელმძღვანელობა, რადგან ეს მას უფრო მამაკაცურს ხდის და ოჯახიც განიცდის. (ქალის ინტერესების დაქვემდებარება, მეორეხარისხოვნება; ქალის ადგილის წინასწარი განსაზღვრულობა; არატოლერანტულობა);
3. ჩვენი ქვეყანა ვერ გახდება ცივილიზებული, თუ ქალები უგულებელყოფილნი იქნებიან საზოგადოების მხრიდან და არ მიიღებენ მონაწილეობას ქვეყნის მშენებლობაში. ქალსაც შეუძლია იყოს ხელმძღვანელი (განსაკუთრებულ შემთხვევაში) ან მაღალი დონის სახელმწიფო მოხელე. ზოგიერთი ქალი იმსახურებს მამაკაცთან თანაბარ ანაზღაურებას. (ნაწილობრივი ტოლერანტობა, ტოლერანტობა პირობით, უტილიტარული მიდგომა);

4. ქალების აქტიური ჩართვა დააჩქარებს ქვეყნის განვითარებას და მას ახალ იმპულსს მისცემს. ქალთა პოტენციალის გამოყენებისთვის ყველა ბარიერი უნდა მოიხსნას. (პრობლემის გაცნობიერება, მიმღებლობა);
5. როცა გაქრება ბარიერები და უნდობლობა ქალის მიმართ, ქალები მამაკაცების თანასწორ პოზიციას დაიკავენ. გააზრებულია ის, რომ მამაკაცთა როლი ძალზე დომინანტური იყო (სრული თანასწორობა და მიმღებლობა).

გენდერული ტოლერანტობა

გენდერული ტოლერანტობა უარყოფს რომელიმე სქესის ნებისმიერი სახის დისკრიმინაციას, თუ პრივილეგირებას; ქმნის ორივე სქესისთვის თანაბარ და ფართო შესაძლებლობებს (იმ შესვლად, რომელიც სანაბრად მდგომარეობს, რომ ქალები და მამაკაცები ვითომდა ბიოლოგიურად განსაზღვრულნი და შეზღუდულნი არიან თავიანთ შესაძლებლობებსა და ქცევებში). ამ მიდგომის თანახმად, სრულიად დასაშვებია მამაკაცთა მონაწილეობა იქ, სადაც ტრადიციულად დომინირებენ ქალები — ბავშვების მოვლა და დანყებითი განათლება, ან საოჯახო საქმეები. ქალებისთვის კი სრულიად დასაშვებია იმ სფეროებში მოღვაწეობა, სადაც მამაკაცები დომინირებდნენ — მეცნიერება, პოლიტიკა და ა.შ.

გენდერული ტოლერანტობა ეფუძნება გენდერული თანასწორობის იდეას და მისთვის არ არსებობს დომინანტური სქესი. გენდერულად ტოლერანტული საზოგადოება აღიარებს და პატივს სცემს სქესთა განსხვავებებს და ასწავლის თავის წევრებს, მოვლენები განიხილონ სხვადასხვა გენდერული საჭიროებების, ხედვების და მიდგომების თვალსაზრისით.

გენდერული თანასწორობა

გენდერული თანასწორობა გულისხმობს ქალების და მამაკაცების თანაბარ მატერიალურ კეთილდღეობას, თანაბარ შესაძლებლობებს, ისეთ ღირებულებებს, რომლებიც ადამიანთა თანასწორობის რწმენას ემყარება, თანაბარ მონაწილეობას გადაწყვეტილების მიღებაში და თანაბარ კონტროლს რესურსებსა და მოგებაზე.

თანასწორობა არ ნიშნავს, რომ ქალები და მამაკაცები ერთნაირები უნდა გახდნენ, ეს ნიშნავს, რომ ქალთა და მამაკაცთა უფლებები, მოვალეობები და შესაძლებლობები არ იქნება დამოკიდებული იმაზე, ქალად დაიბადა ადამიანი თუ მამაკაცად.

თანასწორობა მოიცავს რაოდენობრივ და თვისობრივ ასპექტებს. რაოდენობრივი ასპექტი ნიშნავს ქალებისა და მამაკაცების რაოდენობრივად თანაბარ განაწილებას საზოგადოებრივი ფუნქციონირების ყველა სფეროში, ანუ იმ მდგომარეობას, როდესაც დაცულია ქალებისა და მამაკაცებს შორის რაოდენობრივი თანასწორობა, რაც განაპირობებს გადაწყვეტილების, ძალაუფლების, უფლებების და თავისუფლებების თანაბარ განხორციელებას. მაგალითად, თანაბარი მონაწილეობა გადაწყვეტილების მიმღებ სტრუქტურებში.

თანასწორობის თვისობრივი ასპექტი ნიშნავს, რომ ქალთა და მამაკაცთა ცოდნას, გამოცდილებასა და ღირებულებებს, თვით ქალურობასა და მამაკაცურობას, თანაბარი წონა ეძლევა.

გენდერული თანასწორობა არ ნიშნავს მხოლოდ ქალების ინტერესებს დაცვას, არამედ — ქალებისა და მამაკაცების განსხვავებული მოთხოვნებისა და ინტერესის გაცნობიერებას.

კონვენცია ქალის მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღ-
მოფხვრის შესახებ (CEDAW) წარმოადგენს ძირითად და ყო-
ველმხრივ ინსტრუმენტს ქალის ადამიანის უფლებათა დაცვისა და
განვითარების საქმეში. CEDAW მიღებულ იქნა და დაიწყო მი-
სი რატიფიკაცია 1979 წლის 18 დეკემბერს, გაეროს გენერალური
ასამბლეის 34/180 რეზოლუციიდან. საქართველო კონვენციას 1994
წელს მიუერთდა.

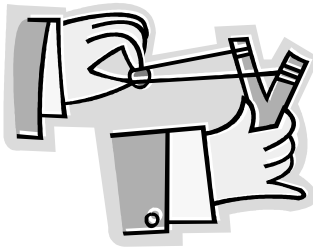
კონვენციის თანახმად, ქალის დისკრიმინაცია ნიშნავს სქესის ნიშ-
ნით ნებისმიერ განსხვავებას, გამიჯვნას ან შეზღუდვას, რასაც
შესაძლოა შედეგად მოჰყვეს, ან რომლის მიზანია ქალების
უფლებების ან თავისუფლებების აღიარების ან გამოყენების შეზ-
ღუდვა, შესუსტება ან სრული უარყოფა (მუხლი 1).

რელიგია განსაკუთრებულ როლს ასრულებს გენდერული წარ-
მოდგენების ჩამოყალიბებაში. მსოფლიო რელიგიების უმრავლესობა
ქალს არ მოიხზრებს მამაკაცის თანასწორად. ეს ხაზგასმუ-
ლია რელიგიურ ტექსტებში და მრვალრიცხოვან რელიგიურ
პრაქტიკაში, რომლებიც ქალებისა და გოგონებისთვის დისკრიმი-
ნაციული და პირდაპირ საზიანოც კი არის.

თავი II

შუნყნარებლობის გამოვლინებები

არატოლერანტობის ის გამოვლინებები, რომელთაც ქვემოთ განვიხილავთ, “არატოლერანტობის პირამიდის” ზედა ზღვარს უახლოვდება, ერთის მხრივ, დისკრიმინაციის ფორმაა, ხოლო მეორე მხრივ, ძალადობის ელემენტებს შეიცავს, ზოგჯერ კი, ძალადობას წარმოადგენს.

გენდერული თანასწორობა წარმოადგენს საყოველთაო ღირებულებას, რომელიც საფუძვლად უდევს ადამიანის უფლებებს და დემოკრატიული ქვეყნების კონსტიტუციებს. გენდერული თანასწორობის მოთხოვნა საზგასმულია საერთაშორისო დოკუმენტებში.

ძალადობა შეუნყნარებლობის პირამიდის მწვერვალს წარმოადგენს. მასში იგულისმება ადამიანის მიმართ ფიზიკური ზიანის მიყენება. ძალადობის ზოგიერთი ფორმა სოციალურად და სამართლებრივად სანქცირებულია სახელმწიფოს მიერ ან დევს კულტურაში, მაშინ, როცა ძალადობის სხვა ფორმები დანაშაულად ითვლება.

ზოგადად, ძალადობის ოთხ ტიპს გამოყოფენ: ფიზიკური, კულტურული, სტრუქტურული და ფსიქოლოგიური. ძალადობის ის ფორმები, რომლებსაც ქვემოთ განვიხილავთ, ოთხივე ფორმის სინთესს წარმოადგენს, მათ კაცობრიობის ისტორიაში მნიშვნელოვანი კვალი დატოვეს.

ქსენოფობია

ტერმინ ქსენოფობიას ორი მნიშვნელობა აქვს: 1. მტრობის გაძლიერებული განცდა, ან აკვიატებული შიში უცნობი ადამიანების მიმართ; 2. მტრული დამოკიდებულება ყველაფერი უცხო, თუ სხვა ეთნიკური წარმომავლობის მქონე ადამიანთა მიმართ, რაც ხშირად ვლინდება ყოველგვარი უცხო — ენის, ცხოვრების წესის, აზროვნების სტილისა და ა.შ. მიუღებლობაში.

ქსენოფობია განსხვავდება შოვინიზმისგან ფრანგულ ენაში ან ჯინგოიზმისგან, რომლებიც, თავის მხრივ, პატრიოტიზმის ჰიპერტროფირებულ გრძნობას ან მომატებულ ნაციონალურ თვითშეფასებას აღნიშნავს. ქსენოფობია ყოველთვის არსებობდა ცალკეულიჯგუფებსა თუ მთლიანად საზოგადოებაში.

ქსენოფობიის ელემენტები უფრო ისეთ საზოგადოებებში შეიმჩნევა, სადაც ირღვევა ტრადიციული სტრუქტურები, მაგა-

ლითად, 1918 წლის შემდგომ გერმანიაში ან აღმოსავლეთ ევროპაში 1990-იანი წლებიდან, როდესაც დაიშალა კომუნისტური სისტემა. უფრო ხშირად ქსენოფობია მიმართულია ებრაელებისა და ემიგრანტების მიმართ.

რასიზმი

რასიზმი არის რეაქციული იდეოლოგია, რომელიც დაფუძნებულია ადამიანთა რასის ვითომდა ბუნებრივ, ბიოლოგიურ, წინასწარგანსაზღვრულ არაერთფასოვნებასა და მათ დაყოფაზე "მაღალ-დაბალ", "სრულფასოვან-არასრულფასოვან" რასებად, რაც ერთი რასის მეორეზე ბატონობის საფუძველს იძლევა. რასებს შორის ბიოლოგიური განსხვავებები პრაქტიკულად არ არსებობს. ტერმინი "რასიზმი" ასევე გამოიყენება, რათა აღინეროს შეურაცხმყოფელი ან აგრესიული დამოკიდებულება "უცხო რასის" წარმომადგენელთა მიმართ. რასიზმის ისტორიული ძირები ჯერ კიდევ უძველესი დროიდან მოდის. მოგვიანებით იგი ფართოდ გამოიყენებოდა კოლონიზატორების მიერ. მაგრამ რასიზმის თეორია მხოლოდ XIX საუკუნის მეორე ნახევარში ჩამოყალიბდა (ჟ. გობინო, "ესე ადამიანთა რასების უთანასწორობის შესახებ", 1884, ჰ. ჩემბერლენი, "მეცხრამეტე ასწლეულის საფუძველები," 1889). მაგალითად, გობინო თვლიდა, რომ მხოლოდ არიელებს ახასიათებთ სულიერება და თავისუფლების სიყვარული მაშინ, როცა "შავი" რასა არ გამოირჩევა ინტელექტით, ხოლო ყვითელკანიანები მოკლებულნი არიან წარმოსახვის უნარს და მატერიალისტები არიან.

რასიზმის თანახმად, რასები თანაბარნი არ არიან და სწორედ ეს მოქმედებს ადამიანთა ხასიათსა და ქცევაზე, კულტურაზე, მთლიან სოციალურ ცხოვრებაზე; უპირველეს ყოვლისა, რასობრივი სხვაობა განაპირობებს შესაბამისი რასის წარმომადგენლების ინტელექტუალურ მონაცემებსა და შემოქმედებით შესაძლებლობებს; აღნიშნულით არის განპირობებული, აგრეთვე, რასების და ხალხების იერარქიული დაყოფა, რომელიც საზოგადოების განვითარების უცვლელ, მუდმივ კანონს წარმოადგენს. რასების აღრევა უარყოფითად მოქმედებს სოციალურ-კულტურულ პროცესებზე და ცივილიზებული საზოგადოება შეიძლება კატასტროფამდე მიიყვანოს.

რასიზმი ფაშისტური გერმანიისა და ნაცონალ-სოციალიზმის ოფიციალური იდეოლოგია და თეორია იყო. შემდგომ პერიოდშიც მრავალი ევროპული ქვეყანა ატარებდა პოსტიმპერიულ რასობრივ პოლიტიკას, რის შედეგადაც მათი ყოფილი კოლონიებიდან მოხდა მოსახლეობის მიგრაცია: ინდონეზიიდან და სურინამიდან — ჰოლანდიაში, ჩრდილო და დასავლეთ აფრიკიდან — საფრანგეთში, აზიიდან და ვესტ-ინდოეთიდან — ინგლისში, ცენტრალური აფრიკიდან — ბელგიაში. 1970 წლისთვის ასეთი უმცირესობები ამ ქვეყნების მოსახლეობის 55% შეადგენდნენ. ამ ფაქტმა, თავის მხრივ, გამოიწვია რასისტული განწყობა თეთრი მოსახლეობის გარკვეული ჯგუფების მხრიდან. მსოფლიო თანამეგობრობა, გაერო რასიზმს, როგორც ადამიანის უფლებების საყოველთაო და უხეშ დარღვევას, მკაცრად კიცხავს და ყველა ადამიანისგან მის აღმოსაფხვრელად ბრძოლას მოითხოვს (1948 წლის ადამიანთა უფლებების საყოველთაო დეკლარაცია, 1963 წლის დეკლარაცია რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოსაფხვრის შესახებ, 1978 წლის დეკლარაცია რასისა და რასობრივი გადმონაშთების შესახებ, 1995 წლის საერთაშორისო კონვენცია რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის ლიკვიდაციის შესახებ და სხვ.). რასობრივი დისკრიმინაციის პოლიტიკა სიცოცხლისუნარიანი აღმოჩნდა რასიზმის, როგორც ინტელექტუალური საფუძვლის მქონე თეორიის, სცენიდან ჩამოსვლის შემდეგაც.

ანტისემიტოზი

ქსენოფობიის ერთ-ერთი ფორმაა ანტისემიტოზი (ანტი-შემიტისმ) და სიტყვასიტყვით ებრაელი მოსახლეობის დევნასა და დისკრიმინაციას გულისხმობს. პირველად ეს ტერმინი 1870-იან წლებში იქნა გამოყენებული. ამ ტერმინის შემოღებას ერთნი გერმანელ ჰერმან მარს, ხოლო მეორენი — ფრანგ ერნესტ რენანის სახელს უკავშირებენ. გარკვეულწილად ეს ტერმინი არაზუსტი იყო თავიდანვე, რადგანაც იმ დროის რასისტული თეორიის მიმდევრები "სემიტებს" არაევროპული ნაციონალობების დიდი ჯგუფის წარმომადგენლებს, ანუ არაბებს უწოდებდნენ მაშინ, როდესაც ანტისემიტოზში ანტიებრაულ რასიზმს გულისხმობს.

ებრაელთა დევნის საკითხი ისეთივე ძველია, როგორც თავად "დიასპორა" — ებრაელთა განსახლება ევროპასა და ხმელთაშუაზღვისპირეთში ძვ.წ.-აღ-ის 79 წელს, რომელთა მიერ პალესტინიდან მათი დევნის შემდეგ.

ანტისემიტოზში განსხვავდება რასიზმის სხვა მრავალი ფორმისაგან, რომლებიც ქადაგებენ ზოგიერთი რასის არასრულფასოვნებას (განსაკუთრებით, აფრიკული წარმოშობის). ასეთი დოქტრინები, ჩვეულებრივ, აღიარებენ რასობრივი ჰარმონიის შესაძლებლობას, ოღონდ იმ პირობით, რომ არასრულფასოვანი რასა მისთვის განუთვნილ სოციალურად უფრო დაბალ საფეხურზე დარჩება.

ანტისემიტოზში ებრაელებს ადანაშაულებს არაებრაელთა ინტერესებისადმი მტრულ დამოკიდებულებაში. იგი ფართოდ იყო გავრცელებული ევროპაში, განსაკუთრებით, საფრანგეთში, ავსტრიაში და გერმანიაში. საფრანგეთში არსებობდა ანტისემიტური ლიგა, ხოლო გერმანიაში ანტისემიტურ იდეებს ავითარებდა წარმოშობით ინგლისელი სოციოლოგი ჰიუსტონ სტიუარტ ჩემბერლენი. ებრაელებს მრავალ უარყოფით თვისებას მიაწერდნენ — ბიოლოგიური დეგენერაციიდან პარაზიტულობამდე და ასევე შეთქმულებას მთელი მსოფლიოს დაპყრობის მიზნით. ანტისემიტოზმის მომხრეები თვლიან, რომ ებრაელები მნიშვნელოვნად განსხვავდებიან სხვა ადამიანებისგან და რომ მათ სურთ მართონ მსოფლიო, ხოლო ამ მიზნის მიღწევას საერთაშორისო შეთქმულებით ცდილობენ.

შუა საუკუნეებში ებრაელები საზოგადოების მარგინალურ ფენას წარმოადგენდნენ. ძირითადად, ქალაქებში მათთვის სპეციალურად განუთვნილ კვარტალებში, ქრისტიანთაგან გამოყოფილად — გეტოში ცხოვრობდნენ. ამ პერიოდში ხშირი იყო მათი დარბევისა და დევნის ფაქტები. პირველი დარბევები დაახლ. 1000 წელს განხორციელდა, ანტისემიტოზში განსაკუთრებით გაძლიერდა ჯვაროსნული ლაშქრობების დროს. XIII საუკუნეში მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება, რომ ებრაელებს სპეციალური ნიშნები ეტარებინათ (1215 წელი, IV ლატერანის კრება) მათი დაბალი სოციალური სტატუსის გამოვლინებისთვის. გაჭირვებისა და ეპიდემიების დროს ებრაელები "განტყვევების ვაცებად" იქცეოდნენ ხოლმე; მაგალითად, XIV საუკუნეში შავი ჭირის ეპიდემიის დროს მათ ადანაშაულებდნენ ჭყების მონამღვამეში.

თავის აპოგეას ანტისემიტოზმა ჰიტლერისა და მისი მოკავშირეების ხელისუფლებაში ყოფნის პერიოდში და, შესაბამისად, სუფთა რასის შესახებ ნაცისტური იდეოლოგიის გაჩენასთან ერთად მიაღწია. ანტისემიტოზში სახელმწიფო პოლიტიკის რანგში იქნა აყვანილი, ხოლო "ებრაული საკითხის საბოლოო გადაწყვეტა" გამოიხატა დაახლოებით 6 მილიონი ებრაელის ფიზიკურ განადგურებაში. ნაცისტების უკიდურესმა ექსტრემიზმმა ჰიტლერის დამარცხების შემდეგ ანტისემიტოზმის წინააღმდეგ მძლავრი მოძრაობა წარმოშვა. კომუნისტების დაცემისა და გერმანიის გაერთიანების შემდეგ, 1989-91 წლებში ანტისემიტოზი კვლავ გამოცოცხლდა აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში. ამ დროისათვის აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში ებრაელთა რაოდენობა შემცირდა. ამიტომ ამ ფენომენმა ახალი სახელი მიიღო — "ანტისემიტოზში ებრაელების გარეშე".

ეთნოცენტრიზმი

ეთნოცენტრიზმი ბერძნული სიტყვაა და მასში ერთი რომელიმე ერის სხვებზე აღმატებულობის განცდა მოიაზრება. მსოფლიოში თითქმის ყველა კულტურა, რამდენად პარადოქსულად ან ირონიულად არ უნდა ჟღერდეს, ამ ელემენტის მატარებელია. ჩვენი აზრები და მსოფლმხედველობა ხშირად საკუთარი ცხოვრების სტილით შემოიფარგლება, საკუთარი კულტურის გარშემო მოძრაობს. ეთნოცენტრიზმი ვლინდება თითოეული ხალხის მიხედვით, ზღაპრებში, ანდაზებში. ენა კი, ყველაზე ნათლად ასახავს განსხვავებას "ჩვენსა" და "სხვებს" შორის. კულტურა თვითმყოფადობის მთავრი ელემენტია, კულტურა ხშირად დაუნდობელია "სხვა კულტურების" მიმართ. ეთნოცენტრიზმის ცნებას რამდენიმე განზომილება აქვს: ანთროპოლოგიური, პოლიტიკური და სოციოლოგიური. ცნება წარმოშობას ანთროპოლოგებს უნდა უმადლოდეს. ამ ტერმინით ანთროპოლოგები ხსნიან ჩვენი ქცევის თავისებურებას, ჩვენს კულტურულ მიდგომებს. პოლიტიკური მეცნიერება ნაციონალიზმს ეთნოცენტრიზმის გამოყენებით ხსნის. პოლიტიკოსები კი, სხვა ერებსა თუ ეთნიკურ ჯგუფებს ეთნოცენტრისტებს უწოდებენ, თუ სურთ ხაზი გაუსვან მათ მიერ კულტურული თვითმყოფადობის გამოვლენის მცდელობას. ამ შემთხვევაში, ეთნოცენტრიზმი იარღიყად იქცევა და გარკვეულ პოლიტიკურ ქცევაზე მიუთითებს.

მე-20 საუკუნის ბოლო ათწლეულში ეთნოცენტრის მრავალი ფორმა გამოვლინდა და, სწორედ, ეთნოცენტრიზმი იქცა მრავალი კონფლიქტისა და შეიარაღებული დაპირისპირების მიზეზად. მეორე მსოფლიო ომის პერიოდში ეთნოცენტრიზმი ორ ფრონტზე მძინვარებდა. ერთი მხრივ, ნაცისტები გერმანელი ხალხის უზენაესობის იდეას ავრცელებდნენ, ხოლო მეორე მხრივ, იაპონელები აღმოსავლეთ აზიის ბატონებად მიიჩნევდნენ თავს.

ეთნოცენტრიზმი მრავალი შეიარაღებული კონფლიქტის მიზეზად იქცა მეოცე საუკუნის ბოლოს მნიშვნელოვანი გეოპოლიტიკური ძვრების პერიოდში (ცივი ომის დასასრული): იუგოსლავიის კონფლიქტები, კავკასიის კონფლიქტები და ა.შ.

ნაციონალიზმი

ნაციონალიზმი არის იდეოლოგია, რომელიც ქმნის და ავითარებს ერის, როგორც მოცემული ადამიანების ჯგუფის, საერთო იდენტობის კონცეფციას. ნაციონალიზმის თეორიების მიხედვით, ნაციონალიზმის ფუნდამენტური ფასეულობებია ერის შენარჩუნება, ერის, როგორც სუბიექტის თავისუფლება, კეთილდღეობა და წარმატება.

ნაციონალისტებისთვის მნიშვნელოვან როლს თამაშობს პოლიტიკური ლეგიტიმურობა. პოლიტიკურ ლეგიტიმურობას შესაძლოა საფუძვლად ედოს ერის კულტურული იდენტობის და ერთობის რომანტიკული თეორია, რომლის მიხედვით, ადამიანები ერთიანდებიან ჯგუფში იმ მარტივი მიზეზის გამო, რომ ისინი "გრძნობენ" თავის კულტურულ განსაკუთრებულობას სხვა ადამიანებთან/ჯგუფებთან მიმართებაში. პოლიტიკური ლეგიტიმურობის ლიბერალური არგუმენტი მდგომარეობს მოცემულ ტერიტორიაზე მცხოვრები ადამიანების თანხმობაში, დაარსონ ნაცია/ერი პრაგმატული და რეალისტური მოსაზრებებიდან გამომდინარე. ხშირ შემთხვევაში, პოლიტიკური ლეგიტიმურობა დაფუძნებულია როგორც რომანტიკულ, ასევე ლიბერალურ ნაციონალიზმზე.

ნაციონალიზმის ფორმები

სამოქალაქო ნაციონალიზმი (ცივილ ნაციონალიზმი). ნაციონალიზმის ამ ფორმის მიხედვით, პოლიტიკური ლეგიტიმურობა გამომდინარეობს მოქალაქეების აქტიური ნებიდან და აქტიური მონაწილეობიდან ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში. თეორია ეკუთვნის ჟან ჟაკ რუსოს, რომელიც თავის ნაშრომში "სოციალური კონტრაქტის შესახებ" ავითარებს "ხალ-

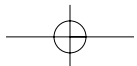
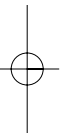
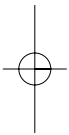
ხის ნების" და "პოლიტიკური წარმომადგენლობის" ცნებებს. სამოქალაქო ნაციონალიზმი გამომდინარეობს რაციონალიზმის და ლიბერალიზმის ტრადიციებიდან. აღნიშნულ თეორიულ დაფუძნებულ წარმომადგენლობითი დემოკრატიის თვალსაჩინო მაგალითია ამერიკის შეერთებული შტატები და საფრანგეთი.

ეთნიკური ნაციონალიზმი წარმოადგენს ნაციონალიზმის ერთ-ერთ ფორმას. ეთნიკური ნაციონალიზმის შემთხვევაში, სახელმწიფოს პოლიტიკური ლეგიტიმურობა გამომდინარეობს მისი ისტორიულ-კულტურული და ეთნიკური მეშვეობიდან. რომანტიკული ნაციონალიზმი (იგივე ორგანული ნაციონალიზმი და იდენტურობის ნაციონალიზმი) წარმოადგენს ეთნიკური ნაციონალიზმის ფორმას, რომლის მიხედვით, რასა არის ერის ის უმთავრესი კომპონენტი, რომლიდანაც ბუნებრივად (და ორგანულად) გამომდინარეობს სახელმწიფოს პოლიტიკური ლეგიტიმურობა. განმანათლებლობის პერიოდში, რომანტიკული ნაციონალიზმი უპირისპირდებოდა რაციონალიზმს. ფოლკლორი განვითარდა რომანტიკული ნაციონალიზმის საფუძველზე. ძმები გრიმების ცნობილი ზღაპრები სწორედ ჰერდერის რომანტიკული ნაციონალიზმით არის გაფერებული.

კულტურული ნაციონალიზმი არის ნაციონალიზმის ერთ-ერთი ფორმა, რომლის მიხედვით მხოლოდ კულტურა და არა მეშვეობითი თვისებები (მაგ: კანის ფერი) წარმოადგენს ერის იდენტურობის ცენტრალურ კომპონენტს. კულტურული ნაციონალიზმის თვალსაჩინო მაგალითია ჩინეთი. ჩინელებისთვის, მათ ქვეყანაში მცხოვრები ეთნიკურად თუ ლინგვისტურად განსხვავებული 56 ჯგუფი აღიქმება როგორც ჩინური კულტურის განუყოფელი ნაწილი.

სახელმწიფო ნაციონალიზმი სამოქალაქო ნაციონალიზმის ერთ-ერთ ნაირსახეობას წარმოადგენს. ხშირ შემთხვევაში, სახელმწიფო ნაციონალიზმი ეთნიკურ ნაციონალიზმთან არის გადაჯაჭვული. ნაციონალისტური გრძნობები ხშირად იმდენად ძლიერია, რომ ისინი პრიორიტეტულ ადგილს იკავებენ უნივერსალურ უფლებებთან და თავისუფლებებთან მიმართებაში. აქედან გამომდინარე, ნაციონალისტური სახელმწიფოს წარმატებული მოღვაწეობა ხშირად დემოკრატიულ პრინციპებს ეწინააღმდეგება. სახელმწიფო ნაციონალისტებისთვის მთავარ არგუმენტს ეროვნული სახელმწიფოს შენარჩუნება წარმოადგენს. სახელმწიფო ნაციონალიზმის ყველაზე თვალსაჩინო მაგალითი ნაცისტური გერმანიაა, მაგრამ სახელმწიფო ნაციონალიზმის მრავალი სხვა მაგალითიც არსებობს (ავილოთ თუნდაც თანამედროვე თურქული ნაციონალიზმი, რომელიც სისტემატურად ზღუდავს ეთნიკურად ქურთი უმცირესობის უფლებებს).

რელიგიური ნაციონალიზმი წარმოადგენს ნაციონალიზმის ერთ-ერთ ფორმას. რელიგიური ნაციონალიზმის შემთხვევაში, სახელმწიფოს პოლიტიკური ლეგიტიმურობა გამომდინარეობს ერთიანი რელიგიიდან. აღსანიშნავია, რომ ეთნიკური ნაციონალიზმი თითქმის ყოველთვის უკავშირდება რელიგიურ ნაციონალიზმს. მაგალითად, ირლანდიელების ნაციონალიზმი კათოლიკურ რწმენაზეა დაფუძნებული, ხოლო ინდური ნაციონალიზმი — ჰინდუიზმზე. ზოგადად შეიძლება ითქვას, რომ რელიგიური ნაციონალიზმი ითვლება ეთნიკური ნაციონალიზმის ნაირსახეობად, თუმცა არსებობს "სუფთა" რელიგიური ნაციონალიზმის მაგალითებიც. ნომინალურად, ისლამი ეწინააღმდეგება ისეთ ცნებებს, როგორიც არის ნაციონალიზმი, რასიზმი ან ადამიანების კატეგორიებად დაყოფის სხვა ფორმა (რომელიც არ გამომდინარეობს ადამიანის რწმენიდან). ნაციონალიზმის მაგიერ, ისლამი მოუწოდებს მუსლიმებს ჰქონდეთ ერთიანი მუსლიმური საზოგადოების ("უმმის") განცდა. მუსლიმური ერთობის განცდა გამომდინარეობს ისლამის მიმდევრების საერთო რიტუალებიდან, რომელიც უნდა შეასრულოს ნებისმიერმა მუსლიმმა, მისი რასის, სტატუსის, მოქალაქეობის და ფიზიკური ადგილმდებარეობის მიუხედავად (მაგ: ყოველდღიური ლოცვა 5-ჯერ დღეში, მარხვა რამადანის დროს და სხვა აუცილებელი რიტუალი ეხება როგორც საუდის არაბეთში, ისე კანადაში, ისლანდიასა თუ უზბეკეთში მცხოვრებ ისლამის მიმდევარს).

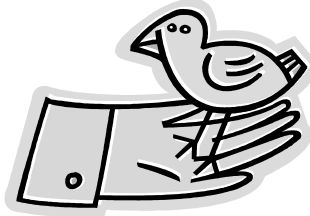

თავი III

ღირებულებები

რა არის ტოლერანტობა, ღირებულება, თუ ღირებულებების განხორციელების საშუალება, ერთგვარად ტექნიკა ამ ფასეულობების დამკვიდრებისა და შესისხლხორცებისა კაცობრიობის მიერ? ფაქტია, შემწყნარებლობის არსი დემოკრატიულ ღირებულებებში დევს, მათ ეფუძნება. ტოლერანტობა ამყარებს და ამკვიდრებს მათ.

ადამიანის უფლებები

ადამიანის უფლებების კავშირი ტოლერანტობის ცნებასთან, როგორც კონცეპტუალური, ისე პრაქტიკული თვალსაზრისით, მეტად თვალსაჩინოა. ადამიანის ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების დამკვიდრება შემწყნარებლობის ცნების განზოგადებისა და ადამიანების მიერ ტოლერანტობის გათავისების შედეგად მოხდა. კაცობრიობის ერთი ნაწილი მივიდა იქამდე, რომ სხვანაირად ცხოვრება წარმოუდგენელია, ადამიანი თავისთავად ყველაზე დიდ ღირებულებად იქცა.

ადამიანის უფლებები არის “ის საბაზისო მორალური გარანტიები, რომლებიც უნდა გააჩნდეთ ადამიანებს თითოეულ ქვეყანაში და კულტურაში, იმ მარტივი მიზეზის გამო, რომ ისინი ადამიანები არიან”. სიტყვა “გარანტია” მიგვითითებს იმ გარემოებაზე, რომ თითოეულ ადამიანს შეუძლია მოითხოვოს ამ უფლებების დაცვა, რომ ეს უფლებები დიდ პრიორიტეტს წარმოადგენენ და რომ ადამიანის უფლებების დაცვა არის აუცილებელი და არა ნებაყოფლობითი.

ადამიანის უფლებებს ხშირად მოიხარებენ, როგორც “უნივერსალურ” ცნებას, რადგან ყველა ადამიანი ვალდებულია და უნდა სარგებლობდეს ამ უფლებებით. ასევე, ეს ცნება არის “დამოუკიდებელი”. “დამოუკიდებელი”, რადგან ის სამართლებრივი სისტემებისგან ან ქვეყნის მმართველების მიერ მისი აღიარება/არაღიარების მიუხედავად არსებობს.

ადამიანის უფლებების მორალური დოქტრინა მიზნად ისახავს გამოკვეთოს ის მთავარი წინაპირობა, რომელიც ესაჭიროება თითოეულ ადამიანს იმისათვის, რომ იცხოვროს მინიმალურად კარგი ცხოვრებით. ადამიანის უფლებები მოიცავს მთელ რიგ წინაპირობას “მინიმალურად კარგი ცხოვრებისთვის” (წინაპირობების სპექტრი ძალზე ფართოა, დაწყებული ადამიანის უფლებით წამების წინააღმდეგ და ჯანმრთელობის დაცვის უზრუნველყოფის უფლებით დამთავრებული). ეს უფლებები ასახულია არაერთ დეკლარაციაში და იურიდიულ დოკუმენტში. 1948 წელს ხელი მოეწერა ადამიანის უფლებების უნივერსალურ დეკლარაციას, რომელსაც მოჰყვა ადამიანის უფლებების ევროპული კონვენცია (1954-ში) და სამოქალაქო და ეკონომიკური უფლებების საერთაშორისო შეთანხმება

(1966-ში). სწორედ, ეს სამი დოკუმენტი წარმოადგენს მორალური დოქტრინის დედაარსს. ადამიანის უფლებების დოქტრინა დამყარებულია ფუნდამენტურ ფილოსოფიურ მოსაზრებებზე: რომ არსებობს რაციონალურად ხილული მორალური წესი, წესი, რომლის კანონიერება არ არის დაკავშირებული ამა თუ იმ ისტორიულ მომენტთან. ის ძალაშია ნებისმიერ დროს და ნებისმიერ ადგილას და ვრცელდება თითოეულ ადამიანზე. სწორედ ამ მოსაზრებიდან გამომდინარე, მორალური ფასეულობები მიჩნეულია ფუნდამენტურ და უნივერსალურ ჭეშმარიტებად. ადამიანის უფლებების თანამედროვე დოქტრინა კი, სწორედ, ამ უნივერსალური ფასეულობების განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენს.

თანამედროვე ადამიანის უფლებები უფრო “ინტერნაციონალურ” ხასიათს ატარებს. ბუნებრივი უფლებების დამცველებისაგან განსხვავებით, თანამედროვე ადამიანის უფლებების დამცველები მოითხოვენ საერთაშორისო საზოგადოების ჩარევას ადამიანის უფლებების სერიოზული დარღვევის შემთხვევაში.

აპარტიდის დროს, ბევრ ადამიანს მიაჩნდა, რომ სამართლებრივი საფუძვლის არარსებობის მიუხედავად, ე.წ. “შავ უმრავლესობას” ჰქონდა მორალური უფლება, მონაწილეობა მიეღო სამხრეთ აფრიკის პოლიტიკურ ცხოვრებაში. საინტერესოა, რომ აპარტიდული სისტემის ოპოზიციაში მყოფი ადამიანების არგუმენტები იყო მორალური, მაგრამ არალეგიტიმური. ოპოზიციის არგუმენტს წარმოადგენდა რწმენა იმისა, რომ არსებობს მორალური და ბუნებრივი უფლება და რომ სამართლებრივი მტკიცებულების არარსებობის მიუხედავად, ის ჭეშმარიტად მართებულია. ცნობილი მიზეზების გამო, ვერავინ იტყოდა, რომ აპარტიდის სისტემაში ირღვევა “უმრავლესობის” პოლიტიკური და ლეგიტიმური უფლება, რადგანაც ასეთი უფლება არ არსებობდა. მაგრამ სწორედ ამ უფლებების “არარსებობა” წარმოადგენდა ადამიანების ძირითადი უფლებების სერიოზულ დარღვევას.

ზემოთ აღნიშნული მაგალითიდან ჩანს, რომ ადამიანის უფლებები არ შეიძლება მოიპოვებოდეს მხოლოდ სამართლებრივი უფლებების ქრილში. მიუხედავად იმისა, რომ სამხრეთ აფრიკის მთავრობას არ ჰქონდა მონერილი ხელი არც ერთ დოკუმენტზე, უნივერსალური კონვენცია და სხვა დოკუმენტები წარმოადგენდნენ უმთავრეს არგუმენტს აპარტიდის ოპონენტებისათვის. ამავდროულად, მოსაზრება, რომ ადამიანის უფლებები სრულად უტოლდება მორალურ უფლებებს, მცდარია. სინამდვილეში, ადამიანის უფლებები მოიცავენ როგორც მორალურ, ისე სამართლებრივ უფლებებს. ადამიანის უფლებების ჭეშმარიტება გამომდინარეობს მათი “მორალური” სტატუსიდან, ხოლო უფლებების პრაქტიკული ეფექტურობა უშუალოდ არის დამოკიდებული მათ სამართლებრივ აღიარებაზე.

ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების რეალიზების საშუალება დემოკრატიული რეჟიმის პირობებში არსებობს. მმართველობის დემოკრატიული სისტემა ადამიანის უფლებების კონცეფციაზეა დამყარებული.

დემოკრატია

დემოკრატიის მრავალი დეფინიცია არსებობს. დემოკრატიული მმართველობის თანამედროვე გაგება, როგორც მინიმუმ, ხუთ კრიტერიუმს უნდა აკმაყოფილებდეს: 1. ეფექტური მონაწილეობა; 2. თანასწორი კენჭისყრა; 3. ინფორმირებულობაზე დაფუძნებული გაგება; 4. დღის წერიგის კონტროლი; 5. საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ჩართულობა. დემოკრატიის კლასიკური თეორიის მიხედვით, დემოკრატია არის მმართველობის ფორმა, რომელიც მოქალაქეობის კონცეფციას ეფუძნება და მოქალაქეების პოლიტიკურ ცხოვრებაში აქტიურ ჩართულობას გულისხმობს. ტერმინი დემოკრატია ბერძნული სიტყვაა და ხალხის მმართველობას გულისხმობს. საუკუნეების განმავლობაში დემოკრატიის მნიშვნელობა იც-

ვლებოდა. დემოკრატიული რეჟიმი იმგვარ კონსტრუქციას წარმოადგენს, როდესაც საზოგადოება განიხილავს დემოკრატიას არა როგორც საშუალებას, არამედ, როგორც ცხოვრების წესს. თანამედროვე დემოკრატიის არსი შემდეგი ინსტიტუტების არსებობაში მდგომარეობს: კონსტიტუცია, არჩევნები, არჩევნების უფლება, თვითგამოხატვის უფლება (სიტყვის, შეკრების თავისუფლება და ა.შ), პრესის თავისუფლება, ასოციაციების შექმნის თავისუფლება, კანონის წინაშე თანასწორობა, კანონის უზენაესობა, განათლებული მოქალაქეები, ინფორმირებული თავიანთი უფლებებისა და სამოქალაქო თავისუფლებების შესახებ. დემოკრატიის ყველაზე მოკლე და ლაკონიური განსაზღვრებაა: “უმრავლესობის მმართველობა და უმცირესობების უფლებები”.

კულტურული მრავალფეროვნება

კულტურას ადამიანი ითვისებს და სწავლობს. ადამიანური ცხოვრების მრავალი ნიშანი გენეტიკურად გადაეცემა თაობიდან თაობას. მაგალითად, საკვების მოთხოვნილება ჩვილ ბავშვებში. მოზრდილების სურვილი კი, დილით რძე და ბურღულეული მიირთვან, გენეტიკური მიდგომით არ აიხსნება. ეს კულტურული პასუხია დილის შიმშილზე. კულტურა შესწავლილი, შეთვისებული ქცევების ერთობლიობაა, რომელიც თავისთავად ბევრ რამეს ხსნის: საზოგადოების ორგანიზების წესს, გარესამყაროს აღქმის თავისებურებებსა და ასე შემდეგ. კულტურას ზოგადად ასე განმარტავენ: რწმენების, ღირებულებების, ქცევების, მახასიათებლების ერთობლიობა, რომლითაც საზოგადოების წევრები ხელმძღვანელობენ თავიანთი სამყაროს შიგნით ერთმანეთს შორის და გარესამყაროსთან მიმართებაში; ეს ყველაფერი თაობიდან თაობას საუკუნეების მანძილზე შესწავლითა და ათვისებით გადაეცემა. კულტურის განსაზღვრებიდან გამომდინარე ვასკვნი, რომ თუ სწავლის პროცესი კულტურის უმთავრესი მახასიათებელია, მაშინ სწავლებაც ასევე მნიშვნელოვანია. ანუ ის, თუ როგორ ისწავლება კულტურა და როგორ ხდება მისი კვლავნარმოება; რადგანაც მიმართება იმ კატეგორიებს შორის, რასაც გვასწავლიან და რასაც ვსწავლობთ არ არის აბსოლუტური (რასაც გვასწავლიან ხშირად იკარგება, თუმცა პარალელურად ხდება სი-ახლეების აღმოჩენა), კულტურა მუდმივი ცვალებადობის მდგომარეობაში იმყოფება;

საზოგადოების წევრები თანხმდებიან გარკვეული სიტყვების, ქცევებისა და სიმბოლოების მნიშვნელობაზე. ანუ კულტურა ამგვარი შეთანხმებებისა და შეთანხმებების მიღწევის პროცესის ერთობლიობაა.

კულტურის საფუძველია კულტურული მახასიათებლები, რასაც მრავალი ფორმა გააჩნია დაწყებული მატერიალური საგნებიდან დასრულებული აბსტრაქტული კონცეფციებითა და შეხედულებებით. ოჯახური კავშირები და ურთიერთობები, ეკონომიკური გაცვლის ფორმები, სამართლებრივი აზროვნება ყველა კულტურის მამოძრავებელი ღერძია. კულტურა თავისთავად სიმბოლოების ერთობლიობაა, სიმბოლოები მნიშვნელობას ერთმანეთთან მიმართებაში იღებენ. სიმბოლოების ინტერპრეტირებისათვის ანთროპოლოგები სწავლობენ ელემენტების ურთიერთმიმართებას და მათ გამაერთიანებელ პრინციპებს, ამით იქმნება უფრო დიდი კულტურული ერთობები.

კულტურული რელატივიზმი ეთნოცენტრიზმის საპირისპირო ცნებაა. მასში ასახულია სხვა კულტურების მიმართ ტოლერანტული დამოკიდებულება. სხვა კულტურის ძირითადი მახასიათებლების მიღებისა და საკუთარი კულტურის კონტექსტში გადატანისა და განხილვის მცდელობა. კულტურული რელატივიზმი სხვა კულტურის გაგებისათვის აუცილებელი მეთოდია. აღნიშნული ცნება განსხვავდება მორალური/ზნეობრივი რელატივიზმისაგან, რაც ჩვენთვის ასევე საინტერესოა და გულისხმობს შემდეგს: როგორც ინდივიდებს, ჩვენ არ შეგვიძლია განვსაზღვროთ, რა არის მცდარი და რა არის ჭეშმარიტი, არა გვაქვს უფლება, გავაკეთოთ ზნეობრივი შეფასებები. როგორც ზნეობრივ ინდივიდებს, როგორც მო-

ქალაქებსა და ამომრჩევლებს, ჩვენ გვაქვს უფლება და პასუხისმგებლობა, განვსაჯოთ, მაგრამ ჩვენი შეფასებები არ არის აბსოლუტური, ისინი ჩვენი კულტურიდან, წარსულიდან, გამოცდილებიდან გამომდინარეობს.

ომის ნაბიჯი კულტურული სხვაობის დასაძლევად

1. გაკეთე ემოციური ეთნოცენტრიტული რეაქცია (შენ ამის უფლება გაქვს, თუნდაც ფიქრებში);
2. ეჭვის ქვეშ დააყენე შეფასებები, შეეცადე ჩასწვდე ვითარების არსს და მიუდგე კულტურული რელატივიზმის მეთოდის გამოყენებით;
3. გააკეთე საკუთარ შეფასებები, ოღოდ უკვე ტოლერანტული;
4. გადმოიტანე საკუთარ კულტურაში და დაუსვი კითხვები საკუთარ კულტურას, გაითავისე სხვისი როლი

მშვიდობის კულტურა

მშვიდობის კულტურა ძალადობისა და ომის ალტერნატივას წარმოადგენს. ძალადობის ესკალაცია უკანასკნელი ათწლეულის განმავლობაში ნათლად გამოიხატა. ძალადობის აპოთეოზად 11 სექტემბრის ტერაქტი, ავღანეთსა და ერაყში მიმდინარე მოვლენები უნდა მივიჩნიოთ.

ძალადობის ციკლები კაცობრიობის ისტორიაში ახალი არ არის. ამის მაგალითად შეიძლება მოვიყვანოთ ბიბლიური ისტორიები, როგორც ახალი, ასევე ძველი აღთქმიდან, ძველბერძნული ეპიკური ნაწარმოებები, შუა საუკუნეების ჯვაროსნული ლაშქრობები და ა.შ. ისმის კითხვა გამოსავლის არსებობა-არარსებობის, ადამიანის ძალადობისაგან ბუნებრივი მიდრეკილების შესახებ. 1986 წელს გაეროს ეგიდით მსოფლიო მასშტაბის კვლევა ჩატარდა, ყველა სფეროს მეცნიერებმა სერიოზული მუშაობა გასწიეს იმის დასადგენად, არის თუ არა ადამიანის არსში გენეტიკურად ჩადებული ძალადობა. სევილიის ძალადობის დეკლარაცია გვარწმუნებს, რომ ეს ასე არ არის. ადამიანის ბიოლოგიური აგრესია, რომელიც მექვიდრეობით გვერგო, უსამართლობის წინააღმდეგ ბრძოლის უნარების გამოვლენაა, რაც სამშვიდობო მოძრაობებისა და მშვიდობისათვის განათლების კარგი საფუძველია. თუ ომი ჩვენს გენში არ არის ჩადებული, საიდან მოდის ის? კაცობრიობამ შექმნა კულტურა, რომელიც ხელს უწყობს ძალადობას და ინვესტს ომებს. მას ომის კულტურა ეწოდება. რა არის საჭირო ომისთვის:

- მტერი;
- შეიარაღება;
- საზოგადოება, რომელშიც ადამიანები ბრძანებებს ემორჩილებიან;
- რწმენა, რომ ძალაუფლების შენარჩუნება შესაძლებელია ძალადობით;
- ინფორმაციაზე კონტროლი (გასაიდუმლოება, პროპაგანდა).

თუ ერთ-ერთი კომპონენტი არ არსებობს, არ იქნება ომი. საინტერესოა ასევე, ომის კულტურის სამი მნიშვნელოვანი ასპექტი:

- მომგებიანობა — მრეწველობის, კოლონიების, ფინანსების კონტროლი;
- მამაკაცების დომინანტური როლი;
- განათლება ომისათვის.

ძალადობის ციკლიდან ერთი გამოსავალი არსებობს: მშვიდობის კულტურა, რაც გულისხმობს:

- მტრის ხატის ნაცვლად — ურთიერთგაგება, შემწყნარებლობა და სოლიდარობა;
- შეიარაღების ნაცვლად — განიარაღება საყოველთაო და კონტროლირებადი;
- ავტორიტარული მთავრობის სანინალმდევოდ დემოკრატიული მონაწილეობა;
- ინფორმაციის გასაიდუმლოებისა და პროპაგანდის ნაცვლად, ინფორმაციის თავისუფალი მოძრაობა და გაზიარება;
- ძალადობის ნაცვლად დიალოგი, მოლაპარაკებები, კანონის უზენაესობა და აქტიური არაძალადობრივი ქმედებები;
- მამაკაცების დომინირების ნაცვლად სქესთა თანასწორობა;
- ომისათვის განათლების ნაცვლად განათლება მშვიდობისათვის;
- სუსტის ექსპლოატაციის სანაცვლოდ მშვიდობის ეკონომიკა, მდგრადი განვითარება.

არაძალადობის ფილოსოფია

“წინააღმდეგობა ძალადობის გარეშე ემყარება რწმენას, რომ სამყარო სამართლიანობის მხარესაა.

აქედან გამომდინარე, არაძალადობრივი მეთოდების მომხრეებს მომავლის ღრმა რწმენა აქვთ.

ეს რწმენა კიდევ ერთი საფუძველია იმისა, რომ არამოძალადე მონინააღმდეგემ აიტანოს

ტკივილი და ტანჯვა შურისძიების სურვილის გარეშე, რადგანაც იცის, რომ სამართლიანობისათვის ბრძოლაში მას კოსმოსური ძალები უჭერენ მხარს.”

მარტინ ლუთერ კინგი

ძალადობის საპირისპიროდ არაძალადობა ადამიანთა ის ქცევაა, რომელიც ხასიათდება კონფლიქტურ სიტუაციებში ძალის გამოყენებაზე უარის თქმით. ეს არის უარი პრინციპული მოსაზრებების გამო და არა მხოლოდ იმიტომ, რომ ძალადობა მათ ქმედით იარაღად არ მიაჩნიათ.

ადამიანის სიცოცხლის შენარჩუნება არაძალადობრივი ქმედების ძირითადი მიზანია. ამ თვალსაზრისით, არაძალადობა სიტყვასიტყვით იარაღის ალების, მკვლელობისა და ადამიანისათვის ფიზიკური ზიანის მიყენებაზე უარის თქმას გულისხმობს.

სიტყვა “არაძალადობა” მე-20 საუკუნეში გაჩნდა. ამ ტერმინს მე-17 — მე-19 საუკუნეებში “დამორჩილებასთან”, “პასიურობასთან” აიგივებდნენ. განსხვავებით “დამორჩილებისაგან”, ტერმინი “არაძალადობა” სოციალური და ეკონომიკური უთანასწორობის, ან ძალადობის სხვა მიზეზების აღმოფხვრას არაძალადობრივი გზებით ცდილობს.

ძალადობის წამალი ძალადობა და შურისგება ვერ იქნება. არაძალადობრივი ბრძოლის მიზანი შერიგების მიღწევაა.

არაძალადობა სამოქალაქო გაფიცვებისა და ლოკალური კონფლიქტების დროს გამოიყენება. ცვლილებების განხორციელების მიზნით, არაძალადობის სტრატეგიის განვითარება

20-იან — 40-იან წლებში მაჰათმა განდომ გამოიყენა. იგი იმედოვნებდა, რომ არაძალადობრივი მეთოდი საუკეთესო იარაღი იყო მონინალმდგვის ცნობიერებასა და სულზე ზეგავლენის მოსახდენად.

იგი კანონს განზრახ არღვევდა... მისი ძირითადი მიზანი ბრიტანეთისაგან გამოყოფა და ინდოეთის დამოუკიდებლობის მიღწევა იყო.

განდი თავისი ქვეყნის გათავისუფლებისათვის, მარგინალური ჯგუფების — ლარიბი გლეხების, მუშებისა და უდაბლესი კასტების უფლებებისათვის იბრძოდა. განდის კამპანიამ უამრავი ადამიანის ყურადღება მიიქცია. ეს იყო სამოქალაქო დაუმორჩილებლობა “მარილის აქციებისადმი”, რომლის თანახმადაც მარილი მხოლოდ მთავრობისაგან უნდა შეესყიდა და მოსახლეობას. აი, რას წერს მაჰათმა განდი აქციის დაწყებამდე. მან თავის წერილში ბრიტანელ მეფისნაცვალს ასე მიმართა: “ჩემი ამბიციაა, არაძალადობრივი მეთოდებით გარდავექმნა ბრიტანელი ხალხი და დავანახო ის უსამართლობა, რაც მათ ინდოეთს დამართეს. მე არ ვაპირებ თქვენი ხალხისათვის ზიანის მიყენებას. მე მსურს, ვემსახურო მათ ისევე, როგორც საკუთარ ხალხს...”

და თუ ინდოელი ხალხი მე გამომეყება, ვფიქრობ, რომ ტანჯვა, რომელსაც ისინი გაივილიან... საკმარისი იქნება ყველაზე გულქვა გულების მოსაღობობადაც კი”.

განდომ და მისმა 75 მიმდევარმა 24 დღეში 250 მილი გაიარა ზღვისაკენ. ამ არაძალადობრივ აქციას სიხარულით ხვდებოდნენ ინდოეთის სოფლებში.

1930 წლის 5 აპრილს მათ ზღვამდე მიაღწიეს. განდომ აიღო წყლისაგან გამოსხილი მარილი და კანონი დაარღვია. ასე დაიწყო აჯანყება იარაღის გარეშე. სოფლის მცხოვრებლები ტაფებით ხელში ზღვისკენ მიემართებოდნენ და მარილს ამზადებდნენ. ერთ თვეში 60 ათასი ადამიანი გისოსებს მიღმა აღმოჩნდა. ინდოელებს წინააღმდეგობა არ გაუწევიათ. პოლიცია თავს ესხმოდა დემონსტრანტებს და ხელკეტებით სცემდა. აქციის არცერთ მონაწილეს ხელი არ აღუმართავს, თუნდაც თავდაცვის მიზნით. ერთ-ერთ დემონსტრაციანზე 300-ზე მეტი დემონსტრანტი, რომელმაც დაზიანება მიიღო, საავადმყოფოში გადაიყვანეს. ბრიტანელები ინდოელებს ხელკეტებითა და იარაღის კონდახით სცემდნენ. მიუხედავად ყველაფრისა, ინდოელებს ქედი არ მოუხრიათ და არც უკან დაუხევიათ. ეს ინციდენტი ბრიტანეთის ადმინისტრაციისათვის დიდ სირცხვილად იქცა.

არაძალადობის საბოლოო მიზნად მიჩნეულია ძალადობრივი ეკონომიკური და სოციალური სტრუქტურების აღმოფხვრა. ძალადობა, თავის მხრივ, სტრუქტურულია, რადგან ის გამოხატულია ეკონომიკური ექსპლუატაციისა და პოლიტიკური იძულების ინსტიტუციონალიზებულ ფორმებში.

განდის ფილოსოფიის მიხედვით, ქაოსსა და ბატონობის სურვილს სიყვარულის მარცხი ახლავს თან. ნგრევისა და ტკივილის თავიდან ასაცილებლად, სიყვარულით უნდა დავებმართოთ სხვებს ზრდასა და განვითარებაში. ჭეშმარიტების მიღწევის საშუალება ხომ ადამიანების მიმართ გამოვლენილი სიყვარული და შემწყნარებლობაა.

არაძალადობა ომისა და ექსპლუატაციის ინსტიტუტებს ებრძვის. არაძალადობა პოლიტიკური ძალების ცვლილების შესაძლებლობას იძლევა. არაძალადობრივი მოძრაობების უმნიშვნელოვანესი ამოცანა ერთობლივი სოციალური გეგმისა და ალტერნატიული ხედვის განვითარებაა.

საჯარო არაძალადობრივი ტექნიკა მოიცავს მარშებს, ბროშურების გავრცელებას, მჯდომარე აქციებს, პიკეტირებას, შიმშილობას, ბოიკოტს, გადასახადებზე უარის თქმას.

არაძალადობრივი კამპანიის მამოძრავებელია დიალოგი, რომლის არსს ოპონენტში სასურველი ცვლილების მიღწევა წარმოადგენს. არაძალადობრივი აჯანყება ასუსტებს მონინა-

აღმდეგე მხარის საბრძოლო სულს. ის ცდილობს გამოხატოს სიყვარული და მხარდაჭერა მონინააღმდეგის მიმართ, იმავე დროს კი უარყოფს ბოროტებას, რომელიც ოპონენტში იღებს სათავეს. არაძალადობის ფილოსოფიის ფუძემდებელია მაჰათმა განდი.

პირდაპირი ქმედება

პირდაპირი ქმედება გულისმობს აქტუალურ საკითხებზე დაუყოვნებლივ რეაქციას. შიმშილის წინააღმდეგ პირდაპირი ქმედება ხალხის საკვებით მომარაგებას ნიშნავს. უსახლკაროთა დახმარება მათთვის საცხოვრებლის მიცემაში მდგომარეობს. სამხედრო ხარჯების ზრდის შეჩერება საშემოსავლო გადასახადზე უარის თქმაში გამოიხატება. პირდაპირი ქმედება სიმბოლური საპროტესტო ქმედებისაგან განსხვავდება. სიმბოლური საპროტესტო ქმედება ლობირებას გულისხმობს, რომლის მიზანია მთავრობის პოლიტიკის შეცვლა. პირდაპირი ქმედების უპირატესობა იმაში მდგომარეობს, რომ მასში არ იგულისხმება ხელისუფლებასთან თანამშრომლობა, რათა მისი საქმიანობა ეფექტური გახდეს. თუ ხელისუფლება ცდილობს ამ ქმედების შეჩერებას, ჩვენ დრამატული ისტორიის მონაწილე ვხდებით; თუ ის ჩვენს იგნორირებას ცდილობს, ჩვენ ჩვენი ცნობიერების კარნახით ვმოქმედებთ. მანამ, სანამ ქმედებას პირდაპირი ეფექტი გააჩნია, მას აქვს ძალა და სიძლიერე. პრაქტიკაში ყველაზე ეფექტურია პირდაპირი და სიმბოლური ქმედების სინთეზი.

პირდაპირი ქმედება სოციალური ცვლილებების განხორციელების საფუძველია, თუმცა არა მისი პირდაპირი მიზანი. პირდაპირი მოქმედების ნათელი მაგალითია დედა ტერეზას მოღვაწეობა. მისი საქმიანობის მიზანი არ ყოფილა სოციალური ან პოლიტიკური ცვლილებები იმ ქვეყნებში, სადაც მოგზაურობდა და მოღვაწეობდა. მისი ერთადერთი საზრუნავი გაჭირვებული ადამიანების თანაგრძნობა და დახმარება გახლდათ.

ჩვენ მიმოვიხილეთ ადამიანის უფლებების არსი, გავიზრეთ დემოკრატია, როგორც მმართველობის სიტემა, შევხვეთ კულტურების ურთიერთკავშირსა და ერთმანეთის მიმართ მიმღებლობას, გვქონდა მცდელობა, დაგვეძლია კულტურული განსხვავებულობა ტოლერანტული ქმედებების დახმარებით, ჩავწვდით განდის არაძალადობის იდეას. ჩვენი თითოეული ნაბიჯი შემწყნარებლობის არსის უკეთ გაგებაში დაგვეხმარება.

დემოკრატიული სისტემა თავისთავად არ გულისხმობს ტოლერანტულ სისტემას. ეს არის მმართველობის ფორმა, რომელიც იმ ღირებულებებზეა დაფუძნებული, რომლებიც მეტ შანსს იძლევა იმისა, რომ გარემო იყოს ტოლერანტული.

რელიგიური ტოლერანტობა

"არავინ არ უნდა იქნას დისკრიმინირებული საკუთარი რელიგიის ან შეხედულებების გამო ნებისმიერი სახელმწიფოს, დაწესებულების, ცალკეული პირების ან პირთა ჯგუფების მიერ".

აღსანიშნავია, რომ თავდაპირველად ტოლერანტობას რელიგიური დატვირთვა ჰქონდა და ჩამოყალიბდა ერთსა და იმავე ქვეყანაში სხვადასხვა კონფესიების მშვიდობიანი თანაარსებობის პრინციპად. შემდგომში ტოლერანტობამ საფუძველი ჩაუყარა ყველა სხვა ტიპის თავისუფლებას და დემოკრატიული თეორიის ბაზისურ ღირებულებად იქცა.

დარწმუნებულობა საკუთარი რელიგიის განსაკუთრებულობაში, მის უპირატესობაში სხვა რელიგიებთან შედარებით, თითქმის ყველა რელიგიურ სისტემას ახასიათებს. ზოგს მიაჩნია, რომ ძალიან რთულია იყო მიმტყვებელი იმ ადამიანების მიმართ, რომლებიც სხვა

რელიგიური წარმოდგენებისანი არიან. ეს თვალსაზრისი ეყრდნობა ისეთ შეხედულებას, რომლის მიხედვითაც, რელიგია თავისი არსით ფანატიკურია. ერთი მხრივ, ეს დებულება არ არის აზრს მოკლებული, რამდენადაც იგი სრულ პიროვნულ თავგანწირვას გულისხმობს. მეორე მხრივ, იდეალში რწმენამ უნდა წარმოშვას არა ფანატიზმი, არამედ მიმტვევებლობისა და ურთიერთგაგებისკენ უნდა უბიძგოს ადამიანებს, რადგანაც იგი ფრაგმენტულ და შეზღუდულ წარმოდგენებს აბსოლუტურ, ღვთიურ ღირებულებებს უპირისპირებს. მაგრამ რეალურად რელიგიური ადამიანი ხშირად თავის რელიგიურ მრწამსს ერთადერთ აბსოლუტურ ჭეშმარიტებად წარმოგვიდგენს და ამით შეურაცხყოფს სხვა რელიგიის მიმდევართა შეხედულებებს.

XVIII საუკუნის განმანათლებელთა ეპოქის თვალსაჩინო წარმომადგენლის — ვოლტერის ცნობილ აფორიზმში ფაქტობრივად გადმოცემულია ტოლერანტობის კლასიკური თეორია: "მე არ ვეთანხმები იმას, რასაც თქვენ ამბობთ, მაგრამ თქვენი აზრის გამოხატვის უფლების დასაცავად, სიცოცხლეს გაგწირავ!" ვოლტერი თვალყურს ადევნებდა ინგლისში მიმდინარე პროცესებს, სადაც **XVII** საუკუნეში რელიგიური პლურალიზმის პირობებში მიღწეულ იქნა სამოქალაქო მშვიდობა და დამყარდა მიმღებლობის საერთო ატმოსფერო.

ფაქტობრივად, ნებისმიერმა შეხედულებამ — რელიგიურმა, პოლიტიკურმა თუ კულტურულმა — შეიძლება შეუწყნარებლობამდე მიგვიყვანოს, თუ სრულიად დარწმუნებულნი ვართ იმ იდეების ჭეშმარიტებაში, რომლისაც გვწამს და იმ აზრების სიმცდარეში, რომელსაც არ ვეთანხმებით. პოლიტიკური თავისუფლება გულისხმობს, რომ ჩვენ საკმარისად ვენდობით ჩვენს პოლიტიკურ ოპონენტებს, რათა საშუალება მივცეთ მათ, საარჩევნო კამპანია ჩაატარონ და ახალი მთავრობა ჩამოაყალიბონ. ეკონომიკური თავისუფლება გულისხმობს კონკურენტული ეკონომიკური ინტერესებისადმი შემწყნარებლობას. კონკურენტულობა ხელს უწყობს უფრო ჰარმონიული საზოგადოების ჩამოყალიბებას და სტიმულს აძლევს ინდივიდებისა და სოციალური ჯგუფების ინიციატივებს. ტოლერანტობა იმ ადამიანთა მიმართ, რომლებიც განსხვავდებიან ჩვენგან თავისი შეხედულებებითა და ჩვევებით, მოითხოვს იმის გაგებას, რომ ჭეშმარიტება არ შეიძლება იყოს მარტივი, ცალსახა, რომ იგი მრავალმხრივია და რომ არსებობს განსხვავებული შეხედულებები.

რელიგიური არატოლერანტობა ვლინდება რელიგიურ ქსენოფობიაში, ასევე რელიგიური სტერეოტიპებისა და წინაგანსჯების არსებობასა და რელიგიური უმცირესობების უფლებების შელახვაში.

თანამედროვე პლურალისტურ სამყაროში უკვე არარეალურია მონოკულტურულ, იზოლირებულ საზოგადოებაში ცხოვრება, რადგან ჩვენ მუდმივად შეხება გვაქვს ჩვენს ირგვლივ არსებულ განსხვავებულ კულტურებთან. რელიგიური ქსენოფობია, რომელიც გარდაუვლად არსებობს რელიგიურ ცხოვრებაში და კულტივირებულია სხვადასხვა საზოგადოებრივი მდგომარეობის ადამიანთა მიერ, ან ზოგჯერ მთელი ორგანიზაციების მხრიდან, ხშირად ვერ კონტროლდება ხელისუფლებისა და კონფესიური ხელმძღვანელობის მხრიდან. ერთი რელიგიის წარმომადგენელთა სიძულვილი სხვა რელიგიის წარმომადგენელთა მიმართ, საკმაოდ გავრცელებული მოვლენაა. თუმცა ტოლერანტობის თანამედროვე სტანდარტები არ მიესაღმებიან ასეთ შეუწყნარებლობას.

მეორე მხრივ, მულტიეთნიკური, მულტიკონფესიური და მულტიკულტურული გარემო ადამიანებს ტოლერანტულ განწყობას უყალიბებს და მათ შორის ურთიერთგაგებას უწყობს ხელს. კონფესიურ და ეთნიკურ კულტურათა დიალოგი იდენტობის ახალ მოდულს გვიყალიბებს და შემდეგ შეკითხვაზე დაგვაფიქრებს — "ვინ ვარ მე?" და სხვა ეთნოსებთან და კონფესიებთან, სამყაროსთან და კაცობრიობასთან მიმართებაში, არსებულ რეალობასთან ჩვენი ერთობის გაცნობიერებაში გვეხმარება.

საქართველო და ტოლერანტული გარემო

საქართველო ისტორიულად მულტიკულტურული, მულტიეთნიკური და მულტიკონფესიური ქვეყანაა, რომელიც ცნობილი იყო თავისი ტოლერანტული განწყობით. თუმცა მისი ისტორია იცნობს როგორც ტოლერანტობის, ასევე არატოლერანტობის რიგ გამოვლინებებს.

დავით აღმაშენებლის დროს საქართველოს სახელმწიფოს შემადგენლობაში საკუთრივ ქართულ მიწა-წყალთან ერთად არაქართული ქვეყნები (სომხეთი, შირვანი...) და ქართულ მართლმადიდებლურ მოსახლეობასთან ერთად მაჰმადიანური, ებრაული და სომხურ გრიგორიანული მოსახლეობაც შედიოდა. შემოერთებულ სომხეთ-შარვანის გარდა, არაქართული, მაჰმადიანური, ებრაული თუ სომხური მოსახლეობა მრავლად იყო საქართველოს ქალაქებშიც (განსაკუთრებით თბილისში). ამ გარემოებამ იმთავითვე დააყენა სხვა ეროვნებისა თუ სხვა სარწმუნოების აღმსარებელი ხალხებისადმი დამოკიდებულების საკითხი და საქართველოს მეფის კარმა, საზოგადოდ, შემწყნარებლური კურსი შეიმუშავა. ამ კურსის შესანიშნავი გამოვლინებაა ის შეღავათები, რაც დავითმა ქ. თბილისის მაჰმადიანებს მიანიჭა, და ის დიდი ზრუნვა, რასაც ის სომხებისა თუ მაჰმადიანების მიმართ იჩენდა. მეორე მხრივ, XVIII საუკუნის დასაწყისში, 1715 წელს დასავლეთ ევროპიდან ჩამოსული დიდი ქართველი მწერალი და საზოგადო მოღვაწე სულხან-საბა ორბელიანი სვეტიცხოვლის ეზოში წვერით ათრიეს კათოლიკური აღმსარებლობის გამო.

რა ვითარებაა დღესდღეობით საქართველოში რელიგიური ტოლერანტობის თვალსაზრისით? საქართველო კვლავაც მრავალკონფესიურ ქვეყნად რჩება:

#	კონფესიები	რაოდენობა	%
1	სომხური სამოციქულო ეკლესია	200 000	5.0
2	მაჰმადიანები	400 000	10.0
3	კათოლიკეები	50 000	1.25
4	იეზიდები	30 000	0.75
5	იელოვას მონაწილეები	15 000	0.38
6	იუდეველები	10 000	0.25
7	ბაბტისტები	6 000	0.15
8	ორმოცდაათიანელები	5 000	0.13
9	მალაკნები	2 000	0.05
10	დუხობორები	1 500	0.04
11	ხსნის არმია	800	0.02
12	ლუთერანები	700	0.02
13	ახალი სამოციქულო ეკლესია	700	0.02
14	ბაპაისტები	500	0.013
15	მე-7 დღის ადვენტიტები	400	0.01
16	კრიშნაიდები	200	0.01
17	დანარჩენი ჯგუფები	200	0.01

საქართველოს 2002 წლის საყოველთაო აღწერის შედეგები
საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი

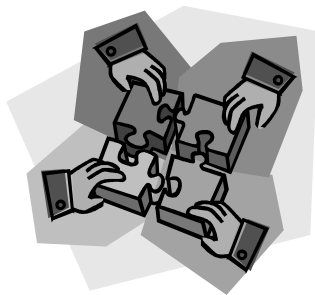
XX საუკუნის ბოლოდან საქართველოში კონფესიათაშორისი დიალოგის თვალსაზრისით, მდგომარეობა აშკარად გაუარესდა: ადგილი ჰქონდა რელიგიური უმცირესობების (განსაკუთრებით კი, "იელოვას მონაწიეების", ბაპტიტების და სხვ.) დარბევას, შეურაცხყოფასა და მტრულ ძალად გამოცხადებას, მათ რელიგიურ საფუძველზე დისკრიმინაციას. ამის მაგალითია, ეკლესიიდან ოფიციალურად განწვეთილი პირის, ბასილ მკალავიშვილის რეაქციული მოღვაწეობა იელოვას მონაწიეთა წინააღმდეგ, რომელსაც იდეოლოგიურად მხარს უჭერდა პარლამენტარი გურამ შარაძე (მოძრაობა "ჩვენი საქართველოს" ლიდერი). ამ მხრივ, ასევე ყურადსაღებია სოფ. ივლიტას (ახალციხის რ-ნ) კათოლიკური ეკლესიის ისტორია. 1292 წელს სოფ. ივლიტაში კათოლიკების მიერ აშენდა "წმინდა ჯვრის" ეკლესია. ეს ამ დროისათვის უკვე მეორე კათოლიკური ეკლესია იყო საქართველოში 1240 წელს თბილისში აშენებული კათოლიკური ეკლესიის შემდეგ. "წმინდა ჯვრის" ეკლესია ოდითგანვე კათოლიკე მისიონერთა ცენტრს წარმოადგენდა. ეკლესიაში დღესაც არის ფრანგი კათოლიკე მისიონერის საფლავი. მიუხედავად ეკლესიის კუთვნილების დამამტკიცებელი ამ და სხვა მრავალი ფაქტისა, 1991 წელს ეკლესია მართლმადიდებლებმა დაიკავეს. იმავე წელს სოფლის კათოლიკეებმა ხელშეკრულება დადეს მართლმადიდებელ მრევლთან, რომ ქართველი კათოლიკე მღვდლის მოსვლამდე, ეკლესია მართლმადიდებლებისთვის დაეთმო. 1999 წელს სოფელს ქართველი მღვდელი — მამა ზურაბი მოეწვინა, მაგრამ ხელშეკრულება არ შესრულებულა. 1999 წელს მართლმადიდებელმა მღვდელმა, მამა იოანემ თვითნებურად გადააკეთა ეკლესიის ინტერიერი; 2004 წლის ზაფხულში კი მამა იოანემ გალავნის მონგრევა გადაწყვიტა სამრევლოს აშენების მიზნით. ამ სამუშაოების დროს მიცვალებულთა ძვლები ამოვიდა; მრევლის თხოვნით, ახალციხის ეპისკოპოსმა სამუშაოების შეჩერება ბრძანა. მართლმადიდებელმა მღვდელმა მამა იოანემ, ეკლესია რესტავრაციის მიზნით ცემენტით გალესა, რითაც სრულად დაფარა წარწერები და ამით გარკვეულწილად "დაფარა" ეკლესიის წარმომავლობა. მოსახლეობა კვლავაც აგრძელებს ბრძოლას ეკლესიის დასაბრუნებლად.

სამწუხაროდ, საქართველოში ხელისუფლება სათანადოდ არ რეაგირებს რიგ შემთხვევებში რელიგიურ უმცირესობათა უფლებების აშკარა შელახვაზე. 2003 წლის "ვარდების რევოლუციის" შედეგად გაჩნდა იმედი, რომ მოხერხდება დემოკრატიულ საფუძველზე დამყარებული სახელმწიფოს ჩამოყალიბება. ტოლერანტობა ხომ დემოკრატიული სახელმწიფოს უმთავრესი პრეროგატივაა.

თავი IV

უნარ-ჩვევები

ტოლერანტობის არსი ჩვენთვის გასაგები გახდა. მისი შინაარსობრივი მხარე წინა თავში შეძლებისდაგვარად ამოვწურეთ. განვიხილეთ ის საკითხები, რომლებიც პირდაპირ თუ არაპირდაპირ დაკავშირებულია შემწყნარებლობასთან. ახლა ჩვენს წინაშე ახალი ამოცანა დგას — შევითვისოთ და გამოვიმუშაოთ ის უნარ-ჩვევები, რომელთა განვითარება საშუალებას მოგვცემს, ვიმოქმედოთ ტოლერანტულად და წინ აღვუდგეთ არატოლერანტობას.

ჩვენ გავცნობით ქცევის ისეთ უნარ-ჩვევებს, როგორებიცაა კომუნიკაცია, დიალოგი და მოსმენა, კონფლიქტის მენეჯმენტი, არაძალადობრივი ქმედება, მშვიდობის მშენებლობა, კრიტიკული პერსპექტივის გამომუშავება, თანამშრომლობა, ემპათიური ქცევა.

კონფლიქტის არსი და მართვა

იმისათვის, რომ გავერკვეთ კონფლიქტის დინამიკაში, მხარეებს შორის ურთიერთობაში და სიტუაციის თავისებურებებში, მნიშვნელოვანია, საჭირო იქნება, გავანალიზოთ თვით კონფლიქტი. ეს მოგვცემს ქმედებების ეფექტური დაგეგმვისა და შესატყვისი მოქმედების საშუალებას. აქ შეიძლება, ერთი მხრივ, მოხდეს კონფლიქტის დეტალური ანალიზი სხვადასხვა თვალთახედვით, და მეორე, განხორციელდეს კონფლიქტთან დაკავშირებული გარე ფაქტორების კვლევა. კონფლიქტის ანალიზი საჭიროა, რათა:

- გავერკვეთ მიმდინარე მოვლენებში, გავიგოთ კონფლიქტის ისტორია და მისი გამომწვევი მიზეზები;
- განვსაზღვროთ კონფლიქტში ჩართული ყველა ჯგუფი და არა მხოლოდ ისინი, რომელიც ძირითად მონაწილედ მიგვაჩნია;
- გავიგოთ კონფლიქტში ჩართული თითოეული ჯგუფის მოსაზრებები და მათი ურთიერთდამოკიდებულება;
- განვსაზღვროთ ის ფაქტორები და ტენდენციები, რომელიც საფუძვლად უდევს კონფლიქტს;
- მივიღოთ გამოცდილება (ვისწავლოთ), როგორც წარმატებიდან, ასევე წარუმატებლობიდან.

კონფლიქტის ანალიზი ერთჯერადი ქმედება არ არის. იგი განვითარების მუდმივად თანმხლები პროცესია, რომელიც ცვალებადი გარემოს მიმართ ქმედებების ადაპტირების საშუალებას იძლევა.

კონფლიქტური სიტუაციების ანალიზის განსახორციელებლად არსებობს მთელი რიგი საშუალებები და მეთოდები:

- კონფლიქტის სტადიები;
- მოვლენათა რიგი;
- კონფლიქტის კარტოგრაფია;
- სამკუთხედი — განწყობა, ქმედება, კონტექსტი;
- ხახვის ბოლქვი;
- კონფლიქტის ხე;
- ძალთა ველის ანალიზი;
- პირამიდა.

ამ მეთოდებიდან არც ერთი არ არის უნივერსალური და მკაცრად ჩამოყალიბებული. მათი ადაპტირება საკვებით შესაძლებელია სიტუაციისამებრ. კონფლიქტის ანალიზისა და მისი მართვის, კონფლიქტების კონსტრუქციული გადაწყვეტის, მშვიდობის მშენებლობის ხელშეწყობა თეორიულ მოდელს გვთავაზობს იოჰან გალტუნგი.

გალტუნგი თავის მოდელზე საუბარს იმ უმნიშვნელოვანესი წანამძღვარებით იწყებს, რომლებსაც მსოფლიო რელიგიები ეფუძნება.

ძირითადი წანამძღვარი 1: ჰინდუს თანახმად,

კონფლიქტი შეიძლება იყოს, როგორც დამანგრეველი, ასევე — შემოქმედი; კონფლიქტი როგორც ძალადობის, ასევე, განვითარების წყაროა. კონფლიქტის მუშაკს აქვს მესამე როლი — როლი დამცველისა, რომელიც ახდენს კონფლიქტის ტრანსფორმაციას ძალადობის არიდებისა და წინსვლის ხელშეწყობის გზით.

ძირითადი წანამძღვარი 2: ბუდიზმის თანახმად,

არსებობს ურთიერთდამოკიდებულება წარმომავლობაში. ყველაფერი ერთად ვითარდება — ურთიერთდამოკიდებულებაშია. კონფლიქტს არც დასაწყისი გააჩნია და არც დასასრული, ჩვენ ყველა ვიზიარებთ პასუხისმგებლობას. არ არსებობს ერთი მოქმედი პირი — ყველა აგებს პასუხს, ყველაა დამნაშავე.

ძირითადი წანამძღვარი 3: ქრისტიანობის თანახმად

კონფლიქტის ტრანსფორმაციაზე საბოლოო პასუხისმგებლობა ეკისრება ინდივიდებს, მათ გადაწყვეტილებას, იმოქმედონ მშვიდობის იმედისა და არა ძალადობის, იმედის ხელშეწყობის მიმართულებით.

ძირითადი წანამძღვარი 4: დაოიზმის თანახმად,

ყველაფერში არის ინი და იანი — კარგი და ცუდი. არჩეულ ქმედებას, ალბათ, ნეგატიური მხარეებიც ახლავს თან. ასევე, დიდი ალბათობაა იმისა, რომ ქმედება, რომელიც არ ავირჩიეთ, პოზიტიურის მატარებელიც იყოს. აქედან გამომდინარეობს შექცევადობის მოთხოვნილება — კეთება იმისა, რაც შეიძლება გაუკეთებელი დარჩეს.

ძირითადი წანამძღვარი 5: ისლამის თანახმად,

სიძლიერე მომდინარეობს იქიდან, რომ ყველა ემორჩილება საერთო მიზანს. ეს მოიცავს კონკრეტულ პასუხისმგებლობას ყველას კეთილდღეობაზე.

ძირითადი წანამძღვარი 6: იუდაიზმის თანახმად,

სიმართლე ძვეს არა სიტყვიერ ფორმულაში, არამედ დიალოგში, რომელიც ფორმულამდე მიდის. ამ დიალოგს არც დასაწყისი აქვს და არც დასასრული.

ძირითადი წანამძღვარი 7:

ყველა ზემოთ მოტანილი წანამძღვრის თანახმად და განსაკუთრებით კი ბუდიზმიდან და ინდუიზმიდან გამომდინარე, სიცოცხლე წმინდათაწმინდაა”.

როგორც ავტორი მიიჩნევს, მსოფლიო რელიგიების ეს უმნიშვნელოვანესი მოსაზრებები მიგვანიშნებს იმაზე, რომ საჭიროა:

- შეექმნათ კონფლიქტის ფორმირების რუკა: მოვხაზოთ ყველა მხარე, ყველა მიზანი, ყველა საკითხი;
- არ გამოგვრჩეს რომელიმე მხარე კონფლიქტში, მისი მნიშვნელოვანი ინტერესით;
- ვანარმოოთ ემპათიური დიალოგები თითოეულ მხარესთან ცალ-ცალკე;
- კონფლიქტის ყოველ მუშაკს შეუძლია კონფლიქტში ჩართულ ერთ მხარეზე სპეციალიზაცია;
- დავადგინოთ ამ დიალოგების დროს მხარეებისათვის მისაღები მიზნები;
- შემოვიტანოთ დავინყებულები მიზნები, რომელთაც შესაძლოა გახსნან ახალი პერსპექტივა;
- მივიდეთ იმ გადამფარავ (ურთიერთმკვეთ) მიზნებამდე, რომელიც მისაღები იქნება ყველა მხარისათვის;
- მივიდეთ მოკლე, გასაგებ ფორმულირებამდე;
- დავეხმაროთ ყველა მხარეს დავალებების განსაზღვრაში, მიზნის გათვალისწინებით, რათა კონფლიქტი გადატანილ იქნას იქიდან, სადაც ის არის, სადმე ახალ ადგილას;
- შევამოწმოთ, თუ როგორ დაეხმარება მხარეებს ამ მიზნის გარკვევა საკუთარი მიზნების გაგებაში;
- დავეხმაროთ მხარეებს, რათა ისინი დასხდნენ მაგიდასთან თვით-გამყარების მიზნით;
- განვერიდოთ კონფლიქტს, გადავიდეთ შემდეგზე, რომელიც გვიხმობს.

კონფლიქტის სამუთხედი, გალტუნგის მიხედვით, გულისხმობს კონფლიქტში სამი ფაქტორის — ატიტუდის, ქცევისა და დაპირისპირების ერთობლიობას. მისი აზრით, კონფლიქტის განხილვისას აუცილებელია ამ სამივე კომპონენტის გათვალისწინება, წინააღმდეგ შემთხვევაში, შეცდომა გარდაუვალია.

თუ ჩვენ ვითვალისწინებთ მხოლოდ ატიტუდს (სოციალურ განწყობას), შეიძლება არასწორად დავასკვნათ, რომ ყველა პრობლემა დამახინჯებული, სიძულვილით აღსავსე გონებიდან მოდის. შესაძლოა, შეცვალოთ დამოკიდებულება მონობისადმი, მაგრამ ამით მონობა არ აღმოიფხვრება. ეს არის ლიბერალური შეცდომა, სწორი გონების აღზრდის მცდელობა.

თუ გავითვალისწინებთ მხოლოდ ქცევით მხარეს, რაც ხშირად ხდება (რადგან სწორედ ქცევაში ვლინდება უზშირესად ძალადობა), ამით ჩვენ ვნიღბავთ ძალადობას, მაგრამ ვერ აღმოვფხვრით პრობლემას. ეს არის კონსერვატიული შეცდომა, აქცენტირება ხდება დის-

ციპლინირებულ ქცევაზე. როდესაც ვითვალისწინებთ მხოლოდ დაპირისპირებას, რომელიც ეფუძნება სოციალურ კონსტრუირებას, იზრდება სიძულვილისა და ძალადობის რისკი. ეს მარქსისტული შეცდომაა. შეუძლებელია კაპიტალსა და სამუშაო ძალას შორის წინააღმდეგობის მოხსნა ატიტუდისა და ქცევის გათვალისწინების გარეშე.

პრობლემური სიტუაციის პრაქტიკული დაძლევისათვის, გალტუნგის მიხედვით, საჭიროა, კიდევ ერთი, ემპათია-არაძალადობა-კრეატიულობის სამკუთხედის (ENC) გათვალისწინება.

ძნელია ისეთი ადამიანის პოვნა, რომელსაც, სპეციალური მომზადების გარეშე, სამივე კომპონენტი თანაბრად აქვს განვითარებული. არსებობს იმის ალბათობა, რომ ემპათია მეტად აქვთ განვითარებული ფსიქოლოგებს და რელიგიურ მოღვაწეებს; მაშინ, როცა კრეატიულობა უფრო ხელოვანებს და მეცნიერებს ახასიათებთ; ხოლო, მათი რიცხვი, ვინც არაძალადობის იდეებს იზიარებს, ძალიან მცირეა და თანაც, ისინი გაბნეულები არიან დედამიწის ზურგზე. ამ თვალსაზრისით, გენდერული განსხვავებაც არსებობს. კერძოდ, ქალებში უფრო მეტადაა გამოხატული ემპათია და არაძალადობა, ხოლო მამაკაცებში — კრეატიულობა. ყოველივე ამის გათვალისწინება მნიშვნელოვანია კონფლიქტებზე მომუშავე გუნდის შექმნისას, რათა ერთი მხრივ, გუნდის წევრები ავსებდნენ ერთმანეთს და მეორე მხრივ, მათი მომზადების პროგრამა ითვალისწინებდეს უნარ-ჩვევების განვითარებას სამივე მიმართულებით.

გალტუნგის თეორიული მოდელის მიხედვით, კონფლიქტის ტრანსფორმაციას საფუძვლად უდევს კრეატიულობისა და ტრანსცენდენციის პროცესები.

კრეატიულობა — პროცესია, რომლის დროსაც ხდება დახშული სივრცის გარღვევა. მას არ შემოაქვს არავითარი ახალი ელემენტი. იგი არსებულ სხვადასხვა ელემენტებს სივრცესა და დროში ახლებურად ათავსებს.

"ტრანსცენდენციაში" იგულისხმება ახალი ტიპის რეალობის შექმნა არსებული პრობლემისათვის. ის, რაც პოტენციურად ყოველთვის არსებობდა ჩვენს გარშემო, ემპირიულ რეალობად იქცევა. ტრანსცენდენცია, ფაქტობრივად ახალ ნიადაგს ქმნის, რომელზეც არსებული კონფლიქტის გადანერგვა ხდება. სწორედ ამ პროცესს ემყარება კონფლიქტის ტრანსფორმაცია.

ტრანსფორმაციის დროს ხდება კონფლიქტური მხარეების მიზნების ტრანსცენდენცია. საჭიროა ახალი მიზნებისა და მხარეების განსაზღვრა, რომელზეც მხარეები ადრე არ დაფიქრებულან. ამ დროს, არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება პროცესის გამარტივება. მაგალითად, რომელიმე რეალურად არსებული მხარის გაუთვალისწინებლობამ, შესაძლოა, გამოუსწორებელ შეცდომამდე მიგვიყვანოს.

მნიშვნელოვანია, რომ ტრანსფორმაციის დროს შესაძლებელია:

- განიხილებოდეს ეკონომიკური და კულტურული თანამშრომლობა, სამხედრო-პოლიტიკური პრობლემების ნაცვლად;
- ხდებოდეს ახალი მიზნების ჩამოყალიბება, სადაც გათვალისწინებული იქნება დამატებითი მხარეები;
- ძალისხმევა კონფლიქტის ახალ ნიადაგზე (როთელ, მაგრამ არა უიმედო) გადანერგვის მიმართულებით;
- არ ხდებოდეს განსაკუთრებული ცვლილებების შეტანა ურთიერთობებში მხარეებს შორის (ნდობა, სიყვარული); მთავარია ისინი ამ ცვლილებებს საუთარი თავისთვის მოგებად მიიჩნევენ;

- არ არსებობდეს "პარეტო ოპტიმუმი" კინმე უარესთან, მდგომარეობას თითოეული მხარე იუმჯობესებს;
- გეგმა შებრუნებადი იყოს, მაგრამ მხარეებში უნდა არსებობდეს უსაზღვრო ინტერესი, რათა შეიქმნას გაგრძელების მოტივაცია;
- ამგვარი განლაგების შემთხვევაში განხილულ იქნას ნებისმიერი სხვა საკითხი, ან, შესაძლოა, ისინი საერთოდ გაუჩინარდნენ.

კონფლიქტების ტიპოლოგია და წყაროები

კონფლიქტების კლასიფიკაცია და დახასიათება სხვადასხვა ნიშნების მიხედვით ხდება. კონფლიქტები შეიძლება დაჯგუფდეს: კონფლიქტის მონაწილე სუბიექტების, მისი შინაარსის, ხანგრძლივობის, ინტენსივობის, წყაროების, ფორმისა და მიმდინარეობის, გადაწყვეტის გზებისა და სხვ. მიხედვით.

კონფლიქტში მონაწილე სუბიექტების მიხედვით გამოყოფენ:

- პიროვნებათაშორის კონფლიქტებს;
- კონფლიქტებს მცირე ჯგუფებში;
- ორგანიზაციულ კონფლიქტებს;
- კონფლიქტებს დიდ სოციალურ ჯგუფებში.

კონფლიქტები დიდ სოციალურ ჯგუფებში, შინაარსის მიხედვით, შეიძლება დაიყოს:

- ეთნოკონფლიქტებად;
- პოლიტიკურ კონფლიქტებად;
- რელიგიურ კონფლიქტებად;
- კულტურათაშორის კონფლიქტებად;
- სოციალური პრობლემეტიკის კონფლიქტებად.

ხანგრძლივობისა და ინტენსივობის მიხედვით გამოყოფენ:

- გაყინულ კონფლიქტებს;
- გაჭიანურებულ კონფლიქტებს.

დაპირისპირების პერიოდში ერთი ტიპის კონფლიქტი შეიძლება მეორე ტიპის კონფლიქტში გადავიდეს. მაგ. პოლიტიკურმა კონფლიქტმა შეიძლება ეთნოკონფლიქტის სახე მიიღოს, პიროვნებათაშორისი კონფლიქტი ჯგუფთაშორის კონფლიქტში გადაიზარდოს და პირიქით.

კონფლიქტების ანალიზისა და მართვისათვის აუცილებელია იმ მიზეზების ცოდნა, რომლებიც საფუძვლად ედება დაპირისპირებას. ნებისმიერი ტიპის კონფლიქტს მისთვის დამახასიათებელი ერთი ან რამდენიმე წყარო ასაზრდოებს (მაგ. რელიგიური კონფლიქტები გამოწვეულია განსხვავებული აღმსარებლობის მიმართ მიუღებლობითა და უპატივცემულობით). იმისდა მიხედვით, თუ რა უდევს დაპირისპირებას საფუძვლად, ხდება კონფლიქტების კლასიფიცირება მისი გამომწვევი მიზეზების მიხედვით.

პიროვნებათაშორისი კონფლიქტები და მათი გამომწვევი მიზეზები. პიროვნებათაშორისი კონფლიქტების კლასიფიკაცია შესაძლებელია:

- მისი გამომწვევი წყაროების მიხედვით.
- სფეროების (საქმიანი, ოჯახური, ყოფითი) მიხედვით.

ეფექტის (კონსტრუქციული, დესტრუქციული) მიხედვით. ჩვეულებრივ კონფლიქტს თან ახლავს როგორც დესტრუქციული, ასევე კონსტრუქციული ეფექტი. საუბარია იმაზე, თუ რომელი სჭარბობს.

პიროვნებათაშორისი კონფლიქტების კონსტრუქციული ეფექტი ვლინდება იმაში, რომ მხარეები უკეთ ეცნობიან ერთმანეთსა და სიტუაციას, რაც ხელს უწყობს მათი ურთიერთობის დარეგულირებას.

პიროვნებათაშორის კონფლიქტში ჩართულია მინიმუმ ორი მხარე. კონფლიქტი იწყება რაიმე ინციდენტით, რომელიც ვითარდება კონკრეტულ სიტუაციაში. დაპირისპირების წყაროს გამოსავლენად საჭიროა მხარეების ქმედებების, პოზიციების და ფსიქოლოგიური თავისებურებების ანალიზი. პიროვნებათაშორისი კონფლიქტების მამოძრავებელ ძალებად გამოყოფენ რესურსულსა და ღირებულებით მოტივებს. ამის მიხედვით, პიროვნებათაშორისი კონფლიქტები იყოფა რესურსულ და ღირებულებით კონფლიქტებად.

რესურსული კონფლიქტები დაკავშირებულია იმ საშუალებების განაწილებასთან, რომლებიც ადამიანების სიცოცხლისუნარიანობას განსაზღვრავს. (მატერიალური საშუალებები, ტერიტორია, დრო და ა.შ.)

ღირებულებითი კონფლიქტები ვითარდება ურთიერთგამომრიცხველი კულტურული სტერეოტიპების, განსხვავებული აღმსარებლობის, შეფასებების, დამოკიდებულებების ბაზაზე. კონფლიქტის წყაროა განსხვავებულ ღირებულებათა სისტემა.

პრაქტიკოსი კონფლიქტოლოგები დაპირისპირების ანალიზისას ხშირად იყენებენ. ლინკოლნის მიერ შემოთავაზებულ კატეგორიზაციას, (მცირე მოდიფიკაციით). გამოჰყოფენ კონფლიქტის გამომწვევ სუთი ტიპის მიხედვით:

- ინფორმაციულს,
 - ინტერესების,
 - ურთიერთობის,
 - ღირებულებითს,
 - სტრუქტურულს.
1. ინფორმაციული — ამ მიზეზით გამომწვეული კონფლიქტები ხშირია ჟურნალისტებსა და მათ რესპონდენტებს შორის. ინტერვიუს ალების შემდეგ გამოქვეყნებულ მასალაში ჩნდება ხოლმე უზუსტობები, რაც დაპირისპირების მიზეზი ხდება.

კონფლიქტის გამომწვევ ინფორმაციულ წყაროდ შეიძლება იქცეს:

- არასრული და არაზუსტი ინფორმაცია;
- ჭორი. გამიზნული თუ უნებლიე დეზინფორმაცია;
- ნაადრევი ან დაგვიანებული ინფორმაცია;
- ექსპერტების, მოწმეების და ინფორმაციის წყაროს არასანდოობა;
- არაზუსტი თარგმანი და მას-მედის მიერ მოწოდებული ინფორმაცია;
- ინფორმაციაში გამოყენებული ენის თავისუფალი ინტერპრეტაცია;

- მხარეების მიერ ისეთი ინფორმაციის გამოქვეყნება, რომელიც არ არის შეთანხმებული.
2. კონფლიქტის გამომწვევი ინტერესების წყარო — შეიძლება იყოს ნებისმიერი მატერიალური, თუ არამატერიალური ინტერესი. (ფული, ტერიტორია, აღიარება და სხვ.)
 3. კონფლიქტის გამომწვევ ურთიერთობის წყაროდ განიხილება — უარყოფითი დამოკიდებულებები მხარეებს შორის.

დაპირისპირების გამომწვევი ურთიერთობის ფაქტორებისათვის მნიშვნელობა აქვს:

- მხარეების შეუთავსებლობას ღირებულებებში, ქცევებში, მიზნებში;
 - განსხვავებას განათლებაში, სტატუსში;
 - მხარეების ურთიერთობის ისტორიას, წინა კონფლიქტებით დატოვებულ კვალს;
 - იმ ჯგუფის ღირებულებებს, რომელსაც ეკუთვნიან მხარეები.
4. კონფლიქტის გამომწვევი ღირებულებითი წყაროებია — ის განსხვავებული პრინციპები, რომლებსაც იზიარებენ მხარეები. ღირებულებითი ფაქტორები სშირად უდევს საფუძვლად რელიგიურსა და ეთნო კონფლიქტებს.

ღირებულებები განსხვავდება ერთმანეთისაგან თავისი მნიშვნელოვნებით. განასხვავებენ:

- რწმენისა და ქცევის პიროვნულ სისტემებს (პრიორიტეტები, უპირატესობები);
 - ჯგუფურ ტრადიციებს, ღირებულებებს, ნორმებს;
 - რელიგიურ, კულტურულ, რეგიონულ და პოლიტიკურ ღირებულებებს;
 - რწმენის ტრადიციულ სისტემებსა და მასთან დაკავშირებულ მოლოდინებს. (წარმოდგენები სწორი-არასწორი, სამართლიანი-უსამართლო და ა.შ.).
5. დაპირისპირების სტრუქტურული წყაროებია — ის რაც ობიექტურად არსებობს, რაც არ ექვემდებარება ჩვენს სურვილებს და ძნელად იცვლება, ან საერთოდ არ იცვლება. ასეთებია:
 - ძალაუფლება, მართვის სისტემა;
 - პოლიტიკური პარტიები და მიმართულებები;
 - სოციალური ნორმები;
 - გეოგრაფიული მდებარეობა, დრო, სტატუსი, როლები.

ზემოთ მოყვანილი კლასიფიკაცია საშუალებას იძლევა, არა მარტო გავიგოთ კონფლიქტის მიზეზები, არამედ მეტ-ნაკლები წარმატებით ვმართოთ ისინი, გადავდგათ პირველი ნაბიჯები მათ შესანელებლად.

რეალურ ცხოვრებაში მხოლოდ ერთი წყაროთი გამოწვეული კონფლიქტები იშვიათად გვხვდება. უმეტესად ერთდროულად წარმოდგენილია კონფლიქტის რამდენიმე მიზეზი. მაგრამ მანაც შესაძლებელია უმთავრესის გამოყოფა.

გარდა პიროვნებათაშორისი კონფლიქტებისა, მონაწილე მხარეების მიხედვით, გამოყოფენ ორგანიზაციული ტიპის კონფლიქტებს.

მიუხედავად იმისა, რომ კონფლიქტს, როგორც ვთქვით, კონსტრუქციული როლის შესრულებაც შეუძლია, მისი შედეგები მაინც უფრო ნეგატიურ ემოციებთან არის დაკავშირებული. ეს ემოცია ხშირად ხელს გვიშლის რაციონალური გამოსავლის ძიებაში და მტრის ხატის შექმნას უწყობს ხელს. მაგრამ ასეა თუ ისე, კონფლიქტები ნებისმიერ ორგანიზაციაში ხდება და აუცილებელია მათი მართვა. რიგი კონფლიქტოლოგების აზრით, კონფლიქტის პრობლემის არსებობა ორგანიზაციაში მისი განვითარების მანიშნებელიც კი არის.

შემადგენლობის მიხედვით, ორგანიზაციული კონფლიქტები სამ კატეგორიად იყოფა:

- პიროვნება — პიროვნება (პიროვნებათაშორისი კონფლიქტი);
- ჯგუფი — ჯგუფი (ჯგუფთაშორისი კონფლიქტი);
- პიროვნება — ჯგუფი.

ორგანიზაციული კონფლიქტები, გარდა შემადგენლობისა, ერთმანეთისაგან განირჩევა მათი გამომწვევი წყაროების მიხედვით. ერთ-ერთი გავრცელებული კლასიფიკაციის მიხედვით, ამ ტიპის დაპირისპირებაში ყველაზე გავრცელებული მიზეზებია:

- სტრუქტურული კონფლიქტები;
- ინოვაციური კონფლიქტები;
- პოზიციური კონფლიქტები (მნიშვნელობის კონფლიქტები);
- სამართლიანობის კონფლიქტები;
- მეტოქეობა რესურსებისათვის;
- დინამიური კონფლიქტები (ჯგუფური დინამიკა).

ინოვაციური კონფლიქტები ორგანიზაციაში ვითარდება სიახლის შემოტანის დროს. შეიძლება შეიცვალოს ორგანიზაციის სტრუქტურა, გაჩნდეს ახალი მიზნები, გადანაწილდეს უფლებამოსილება და ა.შ. ნებისმიერი ცვლილება სიახლის შემოტანას უკავშირდება და მეტწილად შეეხება თანამშრომელთა ინტერესებს, ეს კი ხშირად კონფლიქტის წყარო ხდება. ინოვაციური კონფლიქტის საფუძველს ქმნის ის დისკომფორტი, რომელიც ექმნება ადამიანს სიახლესთან შეგუების პროცესში. სტაბილური მდგომარეობა (სტატუს-კვო) "ქაოსით" იცვლება. ვიდრე ადამიანი მოახერხებს ახალ მდგომარეობასთან ადაპტირებას, გარემო მისთვის მტრული ხდება. ასეთ სიტუაციაში, ბუნებრივია, რომ თუ არსებობს ამ სიახლის ავტორი, ან ავტორთა ჯგუფი, გაღიზიანება ადვილად გადადის მათზე.

პოზიციური კონფლიქტები, სხვაგვარად მათ მნიშვნელობით კონფლიქტებსაც უწოდებენ, უპირატესობის გრძნობაზეა დამყარებული. კონფლიქტის მიზეზი ამ დროს არის იმის აღიარება, თუ ვინაა "უფრო მთავარი". ასეთი კონფლიქტის დროს ხშირად ხდება საკუთარი ძალების გადაფასება და სხვისი შესაძლებლობების არასწორი შეფასება.

პოზიციურ კონფლიქტებთან ახლოს დგას ე.წ. სამართლიანობის კონფლიქტები. მათი საფუძველია განსხვავებული ხედვა იმისა, თუ ვინ რა წვლილი შეიტანა საერთო საქმეში. თუკი პოზიციური კონფლიქტები ლოკალიზებულია ჯგუფისა, თუ პიროვნების სიმბოლურ შეფასებაზე "ვინ უფრო მთავარია", სამართლიანობის კონფლიქტის საფუძველს, ხშირად, მატერიალური ანაზღაურების განაწილება შეადგენს. შრომითი მოტივაციის ერთ-ერთი თეორიის მიხედვით, პიროვნების მიერ ანაზღაურების სამართლიანად ან უსამართლოდ აღქმადეულობა: ინდივიდის მიერ დახარჯული ძალისხმევისა და ამის საფუძველზე მიღებული შედეგების (ანაზღაურების) შედარებას, სხვის შესაბამის მონაცემებთან. ამ სიტუაციაში ხშირია გადაფასება, ეს კი სამართლიანობის კონფლიქტის საფუძველი ხდება.

ძალზე ხშირია ორგანიზაციებში კონფლიქტები, რომელთა საფუძველი რესურსების განაწილებაა. კონფლიქტური სიტუაცია იქმნება მაშინ, როდესაც გასაანალიზებელი მატერიალური რესურსი შეზღუდულია. კონფლიქტის მიზეზი უმეტესად ხდება ახლად მიღებული ტექნიკა, რომელიც არ არის ყველასათვის საკმარისი. ითვლება, რომ რესურსებისათვის მეტოქეობა დრამატულ ხასიათს იღებს იდენტიფიკაციის მექანიზმის გამო. ადამიანი აიგივებს თავს სამსახურებრივ მოვალეობებთან. წარუმატებლობა პირად მარცხად აღიქმება, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მიზნის მისაღწევად არსებული რესურსები არასაკმარისია. რესურსებისთვის მეტოქეობა, ძირითადად, პრობლემას უქმნის ორგანიზაციის ხელმძღვანელს. მან უნდა გამოყოს პრიორიტეტები და პასუხისმგებლობაც თვითონ უნდა აიღოს.

კიდევ ერთი ტიპი კონფლიქტებისა ორგანიზაციებში, არის დინამიკური კონფლიქტები. კონფლიქტი ხშირად ვითარდება ახალ, ჯერ ჩამოუყალიბებელ ორგანიზაციაში. ნებისმიერი ჯგუფი, ჩამოყალიბების პროცესში განვითარების გარკვეულ ეტაპებს გაივლის. მათ შორის პირველობისათვის ბრძოლისა და ჯგუფის შეკავშირების ეტაპს. ჯგუფის დინამიკის შესწავლისას აღმოჩნდა, რომ ჯგუფი ყველაზე ადვილად მაშინ იკვრება, როცა მას საერთო მტერი გაუჩნდება. თუ ასეთი ჯგუფის გარეთ არ არის, მაშინ ჯგუფი შიგნით ირჩევს "განტყვევის ვაცს" და მას მიანერს ყველა უბედურებას.

შემდეგი ტიპის კონფლიქტი, რომელსაც განვიხილავთ, არის კონფლიქტი დიდ სოციალურ ჯგუფებში. დიდ სოციალურ ჯგუფებში პიროვნება განისაზღვრება გარკვეული მარკერით და გამოდის, როგორც მონაწილე კოლექტიური ქცევისა. ამის კერძო მაგალითი შეიძლება იყოს ბრძოლა "თავისიანების" მხარეს.

ბოლო წლებში დაგროვილმა ემპირიულმა მასალამ საშუალება მისცა მეცნიერებს, შეექმნათ ე.წ. გამაერთიანებელი თეორიები, რომლებიც ერთგვარ უნივერსალიზმს შესძენდა, როგორც ეთნოკონფლიქტების გამომწვევი მიზეზების, ასევე მათი დინამიკის შესწავლას.

გამოიყოფა რამდენიმე თეორია. მათ ყველას ერთი პრინციპი აერთიანებთ — ისინი დაფუძნებულია კონფლიქტის გამომწვევ მოტივებზე.

თეორიებს ორ ჯგუფად ჰყოფენ იმისდა მიხედვით, თუ რა ფაქტორებს ეძლევათ უპირატესობა კონფლიქტის წარმოშობისას: ეკონომიური თეორიები და კულტურული პლურალიზმის თეორიები

სახელწოდებიდანაც ნათელია, რომ პირველი რიგის თეორიებში კონფლიქტის წყაროდ მოიხსენიება პოლიტიკური და ეკონომიური ფაქტორები. მეორე რიგის თეორიებში გადამწყვეტია სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფების ღირებულებები, რწმენა, შეხედულებები, ენა და ყველაფერი ის, რაც კულტუროლოგიურ ფენომენად ითვლება.

ბოლო დროს ძალიან პოპულარულია ე.წ. ფსიქოანალიტური თეორიები, სადაც აქცენტი არაა ცნობიერ ფსიქიკურ ფაქტორებზე კეთდება.

ჯ. ბარტონი თავის ნაშრომში ფაქტიურად აჯამებს ზემოთ ნახსენებ სამ თეორიას (ეკონომიკური თეორიას, კულტურული პლურალიზმის თეორიას და ფსიქოანალიტურ თეორიას) და გამოჰყოფს შეიარაღებული დაპირისპირებისა სამ ძირითად წყაროს:

- ინსტიტუციურს (პოლიტიკა, ეკონომიკა);
- ადამიანურს (ფსიქოანალიზური, მტრის ხატი);
- კულტუროლოგიურს (ღირებულებები, შეხედულებები, ენა, რელიგია).

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ამ დაყოფაში უმთავრესი მნიშვნელობა აქვს არა იმდენად პარამეტრების შემადგენლობას (ხშირად კონფლიქტის მსვლელობაში ყველა წყარო გვხვდება), როგორც იმას, რომელია ამ სამი ფაქტორიდან წამყვანი კონფლიქტში.

კონფლიქტის მართვის/ტრანსფორმაციის და ანალიზის რა მოდელსაც არ უნდა ვიზიარებდეთ, ყოველი ჩვენგანი რეალურ ცხოვრებაში იყენებს კონფლიქტის მოგვარების განსხვავებულ გზებს. გარკვეულ სიტუაციაში, თუ ჩვენს ქცევას არ მოჰყვება სასურველი შედეგი, ჩვენ ვცდილობთ, შევცვალოთ ქცევის სტრატეგია. კონფლიქტოლოგიაში და ფსიქოლოგიაში სტრატეგიების სხვადასხვა კლასიფიკაციასა და აღნიშვნას მიმართავენ. ერთ-ერთი ყველაზე ფართოდ გავრცელებული — თომასისა და ქილმენის კლასიფიკაციაა, რომელშიც გამოყოფილია ხუთი ძირითადი სტრატეგია: 1) განრიდება, 2) კონკურენცია (შეჯიბრი), 3) შეგუება, 4) კომპრომისი, 5) თანამშრომლობა.

მოცემული სტრატეგიები გამოყოფილია საკუთარი ინტერესების მიღწევისა და სხვათა ინტერესების გათვალისწინების ურთიერთშეფარდების საფუძველზე. ღერძი აღნიშნავს საკუთარ ინტერესზე ორიენტირების ხარისხს. X ღერძი აღნიშნავს სხვათა ინტერესების გაზიარების ხარისხს.

სხვანაირად, შეიძლება ვთქვათ, რომ, ღერძი აღნიშნავს ადამიანის ორიენტირებულობას საქმეზე, მიზანზე, ხოლო X ღერძი მის ორიენტირებულობას სხვა ადამიანთან ურთიერთობებზე.

ყველა სტრატეგიას გააჩნია თავისი ძლიერი და სუსტი მხარეები. უნივერსალური არც ერთი არ არის.

1. დასაწყისში ნულოვანი წერტილი იმყოფება, სადაც არც ერთი მხარის ინტერესი არ კმაყოფილდება; სხვა სიტყვებით, არ სრულდება საქმე და არ ხდება ურთიერთობა. ეს წერტილი შეესაბამება სიტუაციიდან განრიდების სტრატეგიას. ეს სტრატეგია გულისხმობს, რომ ადამიანი იგნორირებას უკეთებს კონფლიქტის სიტუაციას, არავითარ ზომას არ მიმართავს მის გადასაწყვეტად ან შესაცვლელად.

უნდა ითქვას, რომ ზოგ შემთხვევაში სწორედ ასეთი სტრატეგიაა ოპტიმალური, საუკეთესო. ეს ეხება სიტუაციებს, რომლებიც არ არიან ჩვენთვის დიდი მნიშვნელობის მქონენი და არ ღირან იმად, რომ მათზე დრო, ენერგია, ან მატერიალური რესურსები ვხარჯოთ.

ზოგ სიტუაციაში განრიდებას შეიძლება მოჰყვეს კონფლიქტის ესკალაცია, რადგან პრობლემა არ წყდება და კონფლიქტის მონაწილეთა ინტერესები დაუკმაყოფილებელი რჩება. ცხადია, რომ ასეთი განრიდება ვერ ჩაითვლება ეფექტურად და ადეკვატურად. თუკი პრობლემა სერიოზულია, განრიდებით, მით უმეტეს, მუდ-

მივი განრიდებით, იგი ვერ მოგვარდება და, ამდენად, ეს სტრატეგია ასეთი შემთხვევებისთვის შეუფერებლად უნდა ჩაითვალოს.

2. ვერტიკალური ღერძი აღნიშნავს საკუთარი ინტერესის დაკმაყოფილებისკენ სწრაფვას და პარტნიორის ინტერესების უგულებელყოფას. ღერძის უმაღლესი წერტილი შეესაბამება საკუთარი ინტერესების დაკმაყოფილების მაქსიმალურ მიდრეკილებას და მეორე მხარის ინტერესის სრულ გათვალისწინებლობას. ამას შეჯიბრის ან კონკურენციის სტრატეგია ეწოდება. შეიძლება ამას საქმეზე ორიენტირებულობაც ვუწოდოთ. კონკურენცია საშუალებას იძლევა სწრაფად მივაღწიოთ შედეგს, იგი სტიმულს აძლევს განვითარებას, პროგრესს. არსებობს სიტუაციები, სადაც კონკურენცია ყველაზე უფრო შესაფერისი, ზოგჯერ — ერთადერთი სტრატეგიაა. პირველ რიგში, ეს ეხება სპორტს, კონკურსებს სამსახურში, ან უმაღლესში შესასვლელად და სხვა.

მაგრამ, რადგანაც კონკურენციის სტრატეგია გულისხმობს საკუთარი მიზნების მიღწევას სხვათა ინტერესების ხარჯზე, ამ სტრატეგიასაც ბევრი ნაკლი გააჩნია. ჯერ ერთი, შეჯიბრი გულისხმობს მთელი ძალების დაძაბვას, და გარდა ამისა, კონკურენცია თითქმის ყოველთვის აფუჭებს ურთიერთობებს, ადამიანთა შორის. ეს სტრატეგია — ძალზე ორიენტირებული სტრატეგიაა, ხოლო ძალთა თანაფარდობა შეიძლება შეიცვალოს და მაშინ ის, ვინც ადრე წაგებულ იყო, შეეცდება "ჩაძიროს" ყოფილი გამარჯვებული. მაგრამ ადამიანები, რომელთაც ძალის უპირატესობა გააჩნიათ, როგორც წესი, გადააფასებენ ხოლმე საკუთარ შესაძლებლობებს და არასაკმარისად სწრაფად რეაგირებენ მონინააღმდეგეთა პოზიციის გაძლიერებაზე. ხშირად, ადამიანები კონკურენციის სტრატეგიას სრულიად დაუფიქრებლად, ავტომატურად მიმართავენ, როგორც ემოციურ რეაქციას უსიამოვნო ზეგავლენაზე, ან იმიტომ, რომ ვერ წარმოუდგენიათ, რომ შეიძლება სხვა სტრატეგია გამოიყენონ.

თუკი ერთჯერადი ურთიერთობა არა გვაქვს ადამიანებთან, არ არის ჭკვიანური მათი ინტერესების უგულებელყოფა. კონფლიქტოლოგიაში მიღებულია, რომ რაც უფრო ხანგრძლივი ურთიერთობა აკავშირებთ ურთიერთობის მონაწილეებს, მხარეებს (ოჯახი, საერთო სამუშაო, საზიარო, ან მეზობელი ტერიტორია), მით უფრო მნიშვნელოვანია მათი ურთიერთობების შენარჩუნება, რომელნიც წუთიერი მოგების მსხვერპლად არ უნდა იქნენ მიტანილნი.

3. ჰორიზონტალური ღერძი **X**, რომელიც მიმართულია ოპონენტის ინტერესების გათვალისწინებისკენ, გვიჩვენებს შეგუების სტრატეგიას. რაც უფრო შორს არის მოთავსებული წერტილი ამ ღერძზე, მით უფრო მიუთითებს ადამიანის მიდრეკილებაზე, დააკმაყოფილოს სხვისი ინტერესები საკუთარის ხარჯზე. უკიდურესი წერტილი შეესაბამება მეორე მხარის მოთხოვნების წინაშე სრულ კაპიტულაციას.

ისევე, როგორც სხვა სტრატეგიებს, ამ სტრატეგიასაც თავისი ღირსებები და ნაკლოვანებები ახასიათებს.

დათმობა შეიძლება ნიშნავდეს, რომ კონფლიქტში მყოფი ადამიანისთვის საკუთარ მიზნებზე უფრო, მეორე ადამიანთან ურთიერთობაა ღირებული. ასეთი სტრატეგია გამართლებული იქნება სწორედ ისეთ სიტუაციებში, სადაც მიზანი არ არის იმდენად მნიშვნელოვანი, ხოლო ურთიერთობა — პირიქით — მნიშვნელოვანია. ასეთი სიტუაციები ხშირია, მაგალითად, ოჯახში, სადაც ოჯახის წევრებს შორის ურთიერთობათა შესანარჩუნებლად ღირს თვალის დახუჭვა წვრილმან მიზნებზე.

დათმობა, აგრეთვე, შეიძლება იყოს შეგნებული სტრატეგია ოპონენტისთვის კეთილი ნების საჩვენებლად, რათა მას ამით მაგალითი მიეცეს. ხშირად ხდება, რომ დათმობა განმუხტავს დაძაბულ ურთიერთობას და იქცევა გარდამტეხ მომენტად სიტუაციის უკეთესობისკენ შეცვლაში.

ზოგჯერ ჩვენ ვუთმობთ იმიტომ, რომ ვალიარებთ ოპონენტის სისწორეს.

თუკი ძალთა ბალანსი არ არის ჩვენს სასარგებლოდ, კაპიტულაცია შეიძლება საუკეთესო გამოსავალი აღმოჩნდეს.

მაგრამ დათმობას, შეგუებას ცუდი სამსახურის განევაც შეუძლია. ოპონენტმა შეიძლება აღიქვას იგი, როგორც სისუსტის გამოვლენა და გააძლიეროს მოთხოვნები და ზენოლა. ჩვენ შეიძლება შევცდეთ, როცა მოპირისპირე მხარისგან საპასუხო დათმობებს ველოდებით. ბოლოს და ბოლოს, როცა ვუთმობთ, ჩვენ ვერ ვაღწევთ მიზნებს და ვერ ვიკმაყოფილებთ საკუთარ ინტერესებს.

4. ღერძებს შორის სივრცეში, ცენტრში, კომპრომისის ადგილია. იდეალურ კომპრომისად შეიძლება ჩაითვალოს კონფლიქტის ორივე მხარის ინტერესთა სანახევრო დაკმაყოფილება.

კომპრომისული ქცევის ყველაზე გავრცელებული ფორმა ვაჭრობაა: გამყიდველი რალაც ფასს ასახელებს, ვთქვათ, 100 ლარს; მყიდველს მხოლოდ 80 ლარის დახარჯვა უნდა; საბოლოოდ თანხმდებიან 90-ზე, ორივემ თანაბრად 10-10 ლარი დათმო.

ზოგჯერ კომპრომისი პრობლემათა მშვიდობიანი გადაწყვეტის ერთადერთ და საუკეთესო ვარიანტს წარმოადგენს. კონფლიქტის ყველა მხარე იღებს იმის ნაწილს, რაც მას აწყობს, იმის მაგივრად, რომ გააგრძელოს ბრძოლა, რომელშიც, შესაძლოა, ყველაფერი დაკარგოს.

მაგრამ კომპრომისი ხშირად მხოლოდ დროებით გამოსავალს წარმოადგენს, რადგანაც ვერც ერთი მხარე ინტერესებს ბოლომდე ვერ იკმაყოფილებს და, ამრიგად, კონფლიქტის საფუძველი კვლავ არსებობს. ხოლო, თუ კომპრომისი არათანაბარია, ანუ, ერთ-ერთი მხარე მეტს უთმობს, კონფლიქტის ხელახალი გამწვავების რისკი კიდევ უფრო იზრდება.

როგორც ცნობილია, კუნძულ კვიპროსზე, სადაც ბერძნები და თურქები ცხოვრობენ, შეიარაღებული კონფლიქტი მოხდა. რადგანაც კუნძულზე ცხოვრობენ როგორც კვიპროსელები, ანუ, ბერძნები, ასევე კვიპროსელი თურქები, კონფლიქტში საბერძნეთი და თურქეთი ჩაერივნენ. ორივე მხარეს ტერიტორიული პრეტენზიები გააჩნია. ამ კონფლიქტში საერთაშორისო საზოგადოება ჩაერთო და მონინალმდეგეთა შორის ნეიტრალური სამხედრო ძალები ჩააყენა. კუძული ორად გაიყო. ღია შეტაკებები აღარ ხდება, მაგრამ დაძაბულობა, კონფლიქტის საფუძველი, დარჩა და რადგან ასეთი კომპრომისული გადაწყვეტილება არც ერთ მხარეს არ აწყობს, ამიტომ, სულ საჭიროა მათ შორის საერთაშორისო ჯარების დგომა — რაც, ცხადია, დიდ ხარჯებთანაა დაკავშირებული — წინააღმდეგ შემთხვევაში, ხელახალი დესტაბილიზაცია თითქმის გარდაუვალია.

5. ბოლოს, კონფლიქტურ სიტუაციაში ქცევის კიდევ ერთი სტრატეგია გამოიხატება ნერტილით, რომელსაც ერთდროულად X და Y კოორდინატთა მაღალი მნიშვნელობა გააჩნია. ეს არის თანამშრომლობის სტრატეგია. იგი გამოირჩევა საკუთარი და, ამავე დროს, პარტნიორის ინტერესთა მაქსიმალური დაკმაყოფილებისკენ სწრაფვით. ადამიანები ხშირად ასეთ ვარიანტს სასურველად, მაგრამ მოცემულ,

კონკრეტულ სიტუაციაში არარეალურად მიიჩნევენ. მაგრამ ბევრ შემთხვევაში სიტუაციის ჩიხში მოქცეულობა მხოლოდ მოჩვენებითია, რადგანაც ორივე მხარე წამოაყენებს მოთხოვნებს, რომლებიც ურთიერთგამომრიცხავია და არ ეძებს საკუთარ ინტერესთა დაკმაყოფილების სხვა ვარიანტებს. სხვა სტრატეგიათაგან, მაგ., კომპრომისისა და კონკურენციისაგან განსხვავებით, თანამშრომლობას უფრო ღრმა დონეზე გადასვლა სჭირდება, რომელზედაც შეიძლება გამოჩნდეს ინტერესთა შეთავსებადობა. არსებობს ამოცანები, რომლებიც გადაუწყვეტადია, თუკი ორი განზომილების ფარგლებში დავრჩებით და ძალიან ადვილად წყდება მესამე განზომილების შემოტანით.

თანამშრომლობა მიმზიდველია იმით, რომ პრობლემა მისი მეშვეობით სანდოდ, საფუძვლიანად წყდება. იგი ერთადერთი სტრატეგიაა კონფლიქტურ სიტუაციაში, რომელიც იძლევა საშუალებას, თან სასურველ მიზანს მიაღწიო, თან არ გააფუჭო ურთიერთობა მეორე მხარესთან.

ერთი შეხედვით ურთიერთგამომრიცხავი ინტერესები, უფრო გულდასმით განხილვისას, საკვებით თავსებადი აღმოჩნდება ხოლმე. კონფლიქტის ყველა მხარის ინტერესთა დაკმაყოფილებას მოსდევს ის, რომ ნიადაგი, რომელზედაც მოცემული კონფლიქტი აღმოცენდა, ქრება, ხოლო პოსტკონფლიქტური გართულებების გაჩენის რისკი მინიმალურია.

ხშირად ხდება, რომ ადამიანები არ თვლიან საჭიროდ თანამშრომლობაზე დროის ხარჯვას და ურჩევნიათ პრობლემის ძალისმიერად გადაწყვეტა. მაგრამ, შემდგომში, ასეთი ქმედების შედეგების დასაძლევად ისინი იძულებულნი ხდებიან ბევრად უფრო მეტი დრო, ენერგია, ნერვები და ფული დახარჯონ (მაგალითად, სასამართლო გარჩევაზე).

მეორე მხრივ, თანამშრომლობა ყოველთვის არ არის შესაძლებელი. მისთვის აუცილებელია პრობლემის ერთობლივი გადაწყვეტის ორმხრივი სურვილი, ყველა მხარის ინტერესთა გათვალისწინება. ცალმხრივი თანამშრომლობა წამგებიანია.

არც ერთი ჩამოთვლილი სტრატეგიათაგანი არ არის არც უნივერსალური, ანუ ყველა შემთხვევაში გამოსადეგი, არც ერთმნიშვნელოვნად "კარგი", ან "ცუდი". თითოეულ მათგანს შეუძლია საუკეთესო ეფექტი მოგვცეს კონფლიქტის აღმოცენებისა და განვითარების კონკრეტული პირობებისა და მიხედვით. მაგრამ თანამშრომლობის სტრატეგია ყველაზე უფრო შეესაბამება ადამიანთა შორის კონსტრუქციული და გრძელვადიანი ურთიერთქმედების თანამედროვე წარმოდგენებს.

როდესაც კონფლიქტში ქცევის სტრატეგიას ვირჩევთ, მიზანშეწონილია, ყველა კონკრეტულ შემთხვევაში ამოვიდეთ იქიდან, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია, ერთის მხრივ, შედეგის მიღწევა, მეორეს მხრივ კი, ოპონენტთან კარგი ურთიერთობების შენარჩუნება. თუკი არც ერთი არ წარმოადგენს დიდ ღირებულებას, ოპტიმალური იქნება განრიდება. თუ შედეგი პრინციპულად მნიშვნელოვანია, ხოლო ურთიერთობები უმნიშვნელო, ღირს კონკურენციის მეშვეობით მივალნიოთ ჩვენსას. თუ ურთიერთობა ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანია, ჯობია დავუთმოთ. ხოლო, თუ საქმეც და ურთიერთობაც ერთნაირად მნიშვნელოვანია, ალბათ ღირს დავუთმოთ დრო და არ დავიშუროთ ძალა თანამშრომლობის მისაღწევად.

ადამიანი, რომელსაც ძალა შესწევს, ქცევის სხვადასხვა ფორმები (სტრატეგიები) გამოიყენოს — ზოგჯერ სიმტკიცე, ზოგჯერ სიბილეთი — პატივისცემას იმსახურებს, მას ანგარიშს უწვენ.

არსებობს კლასიფიკაცია, რომელიც ქცევას კონფლიქტურ სიტუაციაში აღწერს, როგორც: 1) აგრესიულს, 2) პასიურს, ან 3) ასერტიულს (მტკიცეს). აგრესიული ქცევის დროს ადამიანი ანგარიშს არ უწევს სხვას და აღწევს თავის მიზანს მის ხარჯზე, საკუთარ უფლ-

ბებს იცავს, სხვისას ლახავს; პასიური პოზიციისას ადამიანი თმობს თავის ინტერესს სხვისი "ხათრით", სხვის უფლებებს იცავს, თავისას ლახავს; ასერტიული ქცევისას, რომელიც, ავტორის აზრით, ერთადერთი ქცევაა, რომელსაც შეიძლება უწოდო მონიფული ადამიანის ქცევა, ადამიანი საკუთარ უფლებებს იცავს სხვისი უფლებების შეუღახავად. აგრესიული და პასიური ქცევები განიხილება, როგორც ინფანტილური (ბავშვური, მოუმწიფებელი).

ეს კლასიფიკაცია ხუთგანზომილებიან სკალას არ ეწინააღმდეგება, პირიქით, ავსებს მას. იგი შეიძლება განვიხილოთ, როგორც მისი ფსიქოლოგიური ეკვივალენტი. ასე, განრიდება და დათმობა პასიური სტრატეგიებია; კონკურენცია — აგრესიული; კომპრომისი — შუალედური; თანამშრომლობა — ასერტიული.

ადამიანთა უმრავლესობა კონფლიქტურ სიტუაციებში ხუთი სტრატეგიიდან, ძირითადად, იმ სტრატეგიას იყენებს, რომელიც მისთვის უფრო ჩვეულია.

სუბიექტური რეალობა. ყველა ადამიანს თავისი სუბიექტური, უნიკალური შინაგანი სამყარო აქვს. ერთსა და იმავე ობიექტურად არსებულ მოვლენას სხვადასხვა ადამიანი, თავისი სუბიექტური რეალობიდან გამომდინარე, სხვადასხვანაირად აღიქვამს. ხშირად ჩვენ გვეგონია, რომ კონკრეტულმა მოვლენამ სხვაშიც ისეთივე გრძნობები უნდა გამოიწვიოს, რაც ჩვენში, მაგრამ, ფაქტობრივად ემოციებს ინვესს არა ესა თუ ის მოვლენა თავისთავად, არამედ ის საზრისი, რასაც ჩვენ მასში ვდებთ.

როდესაც ჩვენ ვთხოვთ სხვას, შეიცვალოს თავისი სუბიექტური რეალობა, ფაქტობრივად ეს ნიშნავს იმას, რომ ვცდილობთ, უარი ვათქმევინოთ მას საკუთარ გამოცდილებაზე. იქნებ უმჯობესია, რომ არ მოვითხოვოთ სხვისაგან მისი გრძნობების ჩვენსაზე მისადაგება — შესაძლოა, იგი პრობლემას სხვა თვალთ უყურებს.

პრობლემის მოგვარება იწყება მაშინ, როდესაც ჩვენ მზად ვართ გავუგოთ სხვას და ვალიაროთ მისი სუბიექტური სამყარო. აღიარება არ ნიშნავს დათანხმებას.

კომუნიკაცია

ნებისმიერი პრობლემური თუ არაპრობლემური სოციალური სიტუაცია ემყარება ურთიერთობას (კომუნიკაციას) მხარეებს შორის.

კომუნიკაცია არის ინფორმაციის ურთიერთ გაცვლა ადამიანებს შორის. ამ დროს ადამიანები ატყობინებენ ერთმანეთს როგორც შინაარსს, ასევე გრძნობებს. ეს ინფორმაცია შეიძლება იყოს, როგორც ვერბალური (სიტყვიერი), ასევე არავერბალური (უსიტყვო).

პრობლემის მოგვარება მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული იმაზე, თუ რამდენად ეფექტურია კომუნიკაცია.

მოსაუბრე გადასცემს მსმენელს შეტყობინებას, ანუ შინაარსსა და გრძნობას, რომელიც მის პიროვნებაშია გარდატეხილი. ამ ინფორმაციას იგი გადასცემს როგორც ვერბალურად, ასევე არავერბალურად. მსმენელი ინფორმაციას იღებს შესაბამისი გრძნობის ორგანოებით. მიღებული შეტყობინება გარდატყდება მსმენელის პიროვნებაში. როგორც წესი, მოსაუბრის მიერ გაცემული და მსმენელის მიერ მიღებული ინფორმაცია არაა იდენტური.

ეფექტური კომუნიკაციისთვის საწყისსა და ბოლო ინფორმაციას შორის მაქსიმალური დაახლოება უნდა მოხდეს.

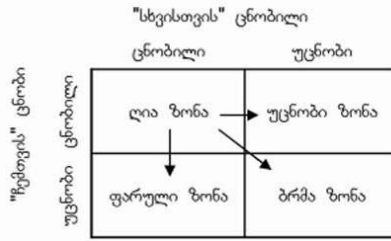
რა უნდა გავეთდეს ამისთვის:

- მოსაუბრე უნდა შეეცადოს, რომ მის მიერ გადაცემული შეტყობინება იყოს კარგად ჩამოყალიბებული, აზრიანი, ლაკონიური.
- მსმენელი, სასურველია, იყოს მაქსიმალურად ორიენტირებული მოსაუბრეზე, რათა ადეკვატურად აღიქვას მონოდებული შეტყობინება (როგორც შინაარსი, ასევე გრძნობა). ესე იგი, ეფექტური კომუნიკაციისთვის მნიშვნელოვანია როგორც მოსაუბრის, ასევე მსმენელის როლი.

შეუფერხებელი კომუნიკაციის აუცილებელ პირობას წარმოადგენს საკუთარი თავისა და სხვა ადამიანის რეალისტური აღქმა. ამერიკელი ფსიქოლოგების ჯო ლუფტისა და ჰენრი ინგჰემის მიხედვით, ყოველი ადამიანი შეიძლება განხილულ იქნას, როგორც შემდეგი ოთხი “ზონის” ერთიანობა:

1. “ღია ზონა” — ინფორმაცია, რომელიც ცნობილია ჩვენთვის, ასევე სხვისთვის. მაგ. ჩემი საჯარო გამოსვლის შინაარსი;
2. “ფარული ზონა” — ინფორმაცია, რომელიც ცნობილია ჩვენთვის, მაგრამ უცნობია სხვისთვის. მაგ. ის, თუ რას განვიცდიდი მე აუდიტორიის წინ სიტყვით გამოსვლისას.
3. “ბრმა ზონა” — ინფორმაცია, რომელიც უცნობია ჩვენთვის, მაგრამ ცნობილია სხვისთვის. მაგ. გამომეტყველება, რომელიც მქონდა სიტყვით გამოსვლისას.
4. “უცნობი ზონა” — ინფორმაცია, რომელიც არც ჩვენთვისაა ცნობილი და არც სხვისთვის. ეს პიროვნების ის ასპექტებია, რომლებსაც ჩვენ, მართალია, ვერ ვაცნობიერებთ, მაგრამ ისინი მნიშვნელოვნად განსაზღვრავენ ჩვენს ქცევას. მაგ. ადრეული ბავშვობის გამოცდილება, რომელმაც ხელი შემიშალა სიტყვით გამოსვლაში.

ეფექტური კომუნიკაციის დროს ხდება ღია ზონის გაფართოება სხვა ზონების ხარჯზე.

ჯოჰარის ფანჯარა

ეფექტური მოსმენა

ადამიანები ურთიერთობისას უმეტეს დროს მოსმენას ანდომებენ, ხოლო ურთიერთობას ჩვენ (თუ არ ჩავთვლით ძილს) მთელი დროის დაახლოებით 70%-ს ვუთმობთ. მაშასადამე, მოსმენა ცხოვრების უდიდეს ნაწილს იკავებს. საინტერესოა, თუ რამდენად ეფექტურად ვიყენებთ ამ დროს - რამდენად ეფექტურად ვუსმენთ. აღმოჩნდა, რომ თურმე ჩვენ "ეფექტურად" მხოლოდ 25%-ით ვისმენთ. გასაგებია, რომ ეფექტური მოსმენის უნარ-ჩვევა გააუმჯობესებს ჩვენი ურთიერთობების ხარისხს და საქმეში წარმატებას შეუწყობს ხელს.

ეფექტური მოსმენის უნარი საშუალებას გვაძლევს, განვმუხტოთ დაძაბული სიტუაცია, მოვუხსნათ მოსაუბრეს სტრესი და დაძაბულობა. როდესაც მოსაუბრეს ეძლევა საშუალება, ბოლომდე გამოთქვას თავისი აზრი ან საყვედური და თქვენ იყენებთ ეფექტური მოსმენის

ნის ტექნიკას, საგრძნობლად უმჯობესდება ურთიერთობები, ზოგადი ატმოსფერო და შესაბამისად, განიმუხტება კონფლიქტური სიტუაცია.

ეფექტური მოსმენის უნარის უქონლობის შემთხვევაში, მისი განვითარება საცხებით შესაძლებელია, თუმცა მოითხოვს დროსა და მონდომებას.

კონფლიქტოლოგიაში ცნობილია მოსმენის სხვადასხვა ხერხები (არეკვლა, პერიფრაზი და სხვა). ერთ-ერთი მათგანი, "აქტიური მოსმენა", ყველაზე ხშირად გამოიყენება და საკმაოდ ეფექტურია კონფლიქტური სიტუაციებში.

აპტიური მოსმენა

მიგიტყვევიათ თუ არა ოდესმე ყურადღება იმისთვის, თუ როგორ უსმენენ ადამიანები ერთმანეთს ჩხუბის დროს? ისინი მოუთმენლად ელიან ოპონენტისაგან ისეთ სიტყვას, რომელიც მათ კონტრშეტევაზე გადასვლის საშუალებას მისცემს. ამასთან, ოპონენტის ნათქვამიდან მათ ესმით მხოლოდ ის, რაც საკუთარი პოზიციის დასაცავად გამოადგებათ.

სამწუხაროდ, ჩვენ ხშირად ვცდილობთ, ვაიძულოთ ადამიანი, იგრძნოს და იაზროვნოს სწორედ ისე, როგორც ჩვენ გვინდა. აქტიური მოსმენისას კი მსმენელი ორიენტირებულია მოსაუბრის გრძნობებსა და აზრებზე. ის ცდილობს, გაუგოს პარტნიორს. არ არის აუცილებელი, რომ იგი ეთანხმებოდეს მოსაუბრეს. აღიარება არ ნიშნავს დათანხმებას. აი, რამდენიმე რჩევა ადამიანისათვის, რომელსაც სურს, დაეუფლოს აქტიური მოსმენის ტექნიკას:

- შეაჯამეთ მოსმენილი, ნუ გამოიტანთ საკუთარ დასკვნებს;
- შეჯამებისას გაითვალისწინეთ, როგორც შინაარსი, ასევე ემოცია;
- იყავით კონგრუენტული, შეეცადეთ მაქსიმალურად ზუსტად აღიქვათ და შეაჯამოთ ემოცია;
- თავი აარიდეთ შესავალ ფრაზებს — "მე ვფიქრობ ...", "თუ მე სწორად გავიგე ..." და ა.შ.

NOB - ემპათია

ემპათია ტოლერანტობის ერთ-ერთი ძირეული ღირებულებაა. ამავე დროს ეს არის ადამიანის უნარი თანაუგრძნოს სხვას, შეძლოს მასავით და მასთან ერთად შეიგრძნოს და განიცადოს. ემპათია განსაზღვრავს ადამიანურ ურთიერთობებს და სოციალურ განწყობებს. თუკი ოჯახში, ან რაიმე მცირე სოციალურ ჯგუფში, არ არის ემპათია, მაშინ მის წევრებს შორის განხეთქილება უფრო ადვილი მოსალოდნელია, ვიდრე იქ, სადაც ემპათიური გაგება არის. როგორც წესი, ახლობლებს შორის ემპათიური კავშირი არსებობს კიდევაც.

ემპათიური გაგება მიიღწევა თუ საკუთარ თავს იმათ როლში წამოვიდგენთ, ვისი გაგებაც ან ვისი ქცევის ახსნაც გვსურს.

რადგან ტოლერანტობა სოლიდარობის, სხვათა პატივისცემის, ალტრუიზმის, ღიაობის და გაზიარების გრძნობების გაღვივების უნარის განვითარებას გულისხმობს, გასაგებია, რომ ემპათია უნდა იყოს ერთ-ერთი სამშენებლო აგური, რასაც დაეფუძნება ტოლერანტობის "სახლი".

ემპათია ფსიქოლოგების აზრით, შეძენილი თვისებაა. მისი განვითარება დამოკიდებულია სხვადასხვა სოციალურ გარემოებაზე. ემპათიურ უნარს ივითარებს ის ადამიანი, რომლისთვისაც სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია ამ თვისების ქონა: მშობელი, მასწავლებელი, მომვლელი,

ფსიქოთერაპევტი, სოციალური მუშაკი, ექიმი — ეს ის როლებია, რომლებიც თავისთავად გულისხმობს ემპათიური უნარის არსებობას, რადგან მის გარეშე ადამიანი ვერ იქნება ამ როლში ეფექტური. ემპათია უფრო მოვლით და მზრუნველობით ფუნქციასთან არის დაკავშირებული.

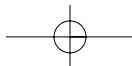
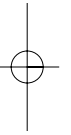
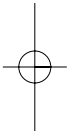
ემპათიას კულტურათაშორისი განსხვავებაც ახასიათებს: არის მეტ-ნაკლებად "ემპათიური კულტურები", სადაც კარგ ურთიერთობებს, ახლობლების სულიერ მხარდაჭერას, განიარებას უფრო დიდი მნიშვნელობა აქვს. ასეთ კულტურებს ე.წ. კოლექტივისტურ კულტურებს მიაკუთვნებენ. თითქმის ყველა კულტურაში გვხვდება ახლობლის გლოვში და სიხარულში თანამონაწილეობის სხვადასხვა სახის რიტუალები და ტრადიციული ქცევები, რაც ემპათიური ქცევის დემონსტრაციას წარმოადგენს, თუმცა ამას შეიძლება არაფერი ჰქონდეს საერთო ნამდვილ ემპათიურ გაგებასთან.

ტოლერანტობის თვალსაზრისით, ემპათიის უნარი ჩვენთვის საინტერესოა როგორც ინტერესით, გაუგო "სხვას" და დააყენო საკუთარი თავი მის ადგილზე, ასევე სურვილით უჩვენო მას/მათ, რომ თქვენ შეიძლება ერთნაირად იგრძნოთ: გტკიოდეთ, გიხაროდეთ, წუხდეთ, გეშინოდეთ და ა.შ.

ემპათიური ადამიანი თითქმის ყველა შემთხვევაში ტოლერანტულია, მაგრამ ტოლერანტობა შეიძლება არ იყოს აუცილებლად დაფუძნებული ემპათიაზე. მე შეიძლება არ თანავუგრძნობდე ვინმეს და არ ვიზიარებდე მის შეხედულებებს, და მრწამსს, მაგრამ ვალიარებდე მის უფლებას, იყოს ჩემგან განსხვავებული, ვალიარებდე ადამიანის უფლებებს და კანონს, რომელიც ყველასთვის თანასწორია. ამ პოზიციას ყველაზე კარგად გადმოგვცემს ვოლტერის ცნობილი ფრაზა "მე მძულს თქვენი აზრები, მაგრამ სიცოცხლეს დავებ იმისთვის, რომ თქვენ ამ აზრების გამოთქმის უფლება გქონდეთ".

კრიტიკული აზროვნება

კრიტიკული აზროვნება ტოლერანტობის სწავლების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი უნარ-ჩვევაა. საერთაშორისო ექსპერტების ჯგუფს სთხოვეს, განესაზღვრათ კრიტიკული აზროვნების ცნება. ისინი ადვოკატის მაგალითზე შეეცადნენ კრიტიკული აზროვნების არსი გადმოეცათ. ადვოკატი არწმუნებს მოსამართლეს მყარი არგუმენტების საფუძველზე, რომ მისი კლიენტი უდანაშაულოა. იგი ანალიზებს და გარკვეულ შეფასებას უკეთებს მონიშნულ მხარის არგუმენტებს. აქედან გამომდინარე, კრიტიკული აზროვნების მიზანია საკითხის დასმა, მნიშვნელობების ინტერპრეტირება, პრობლემის გადაჭრა. არსებობს კრიტიკული აზროვნების სხვადასხვა ფორმები. ადვოკატის პროფესიის შემთხვევაში, ჩვენ კონკურენტულ აზროვნებას გამოვყოფდით, მაგრამ არსებობს კრიტიკული აზროვნება, რომელსაც თანამშრომლური ხასიათი აქვს და ის გუნდური მუშაობის დროს უნდა არსებობდეს. მოცემულ შემთხვევაში, ჩვენთვის სწორედ ამგვარი ფორმაა საინტერესო. კრიტიკული აზროვნება ემყარება ანალიზს, ინტერპრეტირებას, შეფასებას, დასკვნებს და ახსნებს. კრიტიკული აზროვნება მიზანმიმართული თვითრეგულირებადი განსჯაა. პროცესი განპირობებულია არსებული რეალობით, მისი შინაარსით, შინაარსის კონცეპტუალიზებით, მეთოდებითა და კრიტერიუმებით. ამ ყველაფრის გასაღები ცოდნის მიღებაში დევს. ადამიანს განათლებით ეძლევა მისთვის აუცილებელი უნარ-ჩვევები. კრიტიკული აზროვნების ავტორები სწავლებას, კრიტიკულ აზროვნებასა და ქვეყნების მომავალს ერთმანეთს უკავშირებენ: "დღეს მომავალი იმ საზოგადოებებს ეკუთვნის, რომელთაც შესწავთ უნარი ცოდნის მიღების ორგანიზება მოახდინონ. ქვეყნები, რომელთაც სურთ მაღალი შემოსავლები და სრული დასაქმება, უნდა აცნობიერებდნენ, რომ საჭიროა იმგვარი პოლიტიკის განვითარება და განხორციელება, როდესაც ცოდნის მიღების საშუალება ყველას თანაბრად ექნება." კრიტიკული აზროვნება ცოდნის ათვისების მთავარი იარაღია.

თავი V.

ტრენინგის მოდული

ტრენინგის მიზანია სხვა ადამიანების, მრავალფეროვანი კულტურების და საერთო ადამიანური ღირებულებების მიმართ ღიაობისა და მათი სრული გაგების უნარების განვითარება და ძალადობის მიუღებლობის, უთანხმოებისა და კონფლიქტის მშვიდობიანი გადაწყვეტის შესაძლებლობებისა და უნარების განვითარება.

ტრენინგის ამოცანები:

ტრენინგის ამოცანებია:

- ტოლერანტობის არსისა და მნიშვნელობის გაცნობიერება;
- მონანილებისათვის ტოლერანტული ქცევის განხორციელებისათვის კონკრეტული ხერხების სწავლება.
- ტოლერანტობის არსისა და გამოვლინებების გაცნობიერება და მათი დაპირისპირების სტრატეგიების გაცნობა.
- რელიგიური ტოლერანტობის მნიშვნელობის გაცნობიერება.

ტრენინგის შინაარსი

1. გაცნობა
 - ტრენინგის პროგრამის პრეზენტაცია;
 - ტრენინგის მონანილეთა წარდგენა. სავარჯიშო: “ინტერვიუ პირველ პირში”;
 - მსგავსება და განსხვავება ტრენინგის მონანილეთა შორის. სავარჯიშო: “დომინო”.
2. ტოლერანტობის არსი და მნიშვნელობა
 - ტრენინგის სამუშაო ცნებების შემუშავება. მუშაობა მცირე ჯგუფებში, პრეზენტაცია, დისკუსია;
 - ტოლერანტობისა და შეუწყნარებლობის არეები. სავარჯიშო: “ტოლერანტობის რუკა”;
 - ტოლერანტული და არატოლერანტული ქცევის შედეგები. სავარჯიშო: “აუტსაიდერები”.
3. სუბიექტური რეალობა

- სუბიექტური რეალობის არსი. სავარჯიშო: "აგატა კრისტი";
 - სუბიექტური რეალობის გავლენა ქცევაზე. სავარჯიშო: "ფიგურები".
4. შეუწყნარებლობის პირამიდა
- არატოლერანტობის საფუძვლები:
 - ჯგუფის წამყვანის პრეზენტაცია.
5. სტერეოტიპები
- სტერეოტიპების გავლენა შეფასებაზე; სავარჯიშო: "სურათები";
 - სტერეოტიპების გავლენა ქცევაზე; სავარჯიშო: "ცხვრები და მგლები";
 - სტერეოტიპებიდან განთავისუფლების გზები; სავარჯიშო: "სტერეოტიპების ხლართი";
 - გენდერული სტერეოტიპები;
 - კულტურა და სტერეოტიპები. სავარჯიშო: "კულტურული ლექსიკონი";
 - სტერეოტიპების გავლენა და მათგან განთავისუფლების გზები (შეჯამება): მუშაობა მცირე ჯგუფებში, პრეზენტაცია, დისკუსია.
6. დისკრიმინაცია
- "ჩვენ და ისინი". დისკრიმინაციის საფუძვლები;
 - დისკრიმინაციის სახეები: ჯგუფის წამყვანის პრეზენტაცია;
 - დისკრიმინაციით გამოწვეული ემოცია და რეაქცია მასზე; სავარჯიშო: "უცხოელები"/"არათანაბარი სასტარტო პირობები";
 - სავარჯიშო გენდერულ დისკრიმინაციაზე;
 - ფილმის ჩვენება. დისკუსია.
7. კომუნიკაციის მნიშვნელობა ტოლერანტული ქცევის განხორციელებისთვის
- მოსმენის მნიშვნელობა ტოლერანტული გარემოს შექმნაში: ჯგუფის წამყვანის პრეზენტაცია;
 - სავარჯიშო ეფექტურ/ემპათიურ მოსმენასა და მოსმენის სხვა სახეებზე. მუშაობა მცირე ჯგუფებში დისკუსია;
 - კითხვის დასმის ტექნიკა და კითხვის სახეები; სავარჯიშო: "ალადგინე დაკარგული ტექსტი";
 - ორმხრივი ვერბალური კომუნიკაცია: ბარიერები და მათი დაძლევის გზები;
 - პარტნიორზე ორიენტირებული კომუნიკაციის მნიშვნელობა ტოლერანტული ქცევის განსახორციელებლად. ჯგუფის წამყვანის პრეზენტაცია
 - დამარწმუნებელი კომუნიკაცია. სავარჯიშო: "კომპიუტერი";
 - პარტნიორზე ორიენტირებული კომუნიკაცია. სავარჯიშო: "ტურისტული ბიურო".
8. ძალადობა
- ძალადობის სახეები. ჯგუფის წამყვანის პრეზენტაცია;

- ფიზიკური ძალადობა და მისი დაძლევის გზები. სავარჯიშო: "ოცნების ქვეყანა";
 - სტრუქტურული და კულტურული ძალადობა. შემთხვევათა ანალიზი. მუშაობა მცირე ჯგუფებში.
9. ქცევის სტრატეგიები არატოლერანტობის სხვადასხვა გამოვლინებების დროს
- სტრატეგიების არსი და მნიშვნელობა. ჯგუფის წამყვანის პრეზენტაცია;
 - სტრატეგიების სახეები და მათი შესაბამისობა ტოლერანტულ ქცევასთან. სავარჯიშო: "ცხოველთა სამყარო".
10. რელიგიური ტოლერანტობა
- რელიგიური სტერეოტიპები. სავარჯიშო: "მატარებელი";
 - რელიგიური დისკრიმინაცია. სავარჯიშო: "იარლიყები";
 - გენდერი და რელიგია. სავარჯიშო;
 - ძალადობა რელიგიური ნიშნით. შემთხვევების ანალიზი. მუშაობა მცირე ჯგუფებში;
 - რელიგიური ტოლერანტობის მნიშვნელობა სამოქალაქო საზოგადოების ჩამოყალიბებისათვის. მუშაობა მცირე ჯგუფებში.
11. ტოლერანტობის საზღვრები
- მითები ტოლერანტობის შესახებ. ჯგუფის წამყვანის პრეზენტაცია. დისკუსია;
 - ადამიანის უფლებები. ჯგუფის წამყვანის პრეზენტაცია. სავარჯიშო:
12. ტოლერანტობის კოდექსის შემუშავება
- პრობლემაზე ერთობლივი მუშაობა.
13. ტრენინგის შეჯამება
- ტოლერანტობის ემბლემის შექმნა.

ტრენინგის ტრენინგის პროგრამა

ტრენინგის ხანგრძლივობა: 5 ტრენინგის დღე, დღეში 6 საათი. სულ 30 საათი.

I დღე

- გაცნობა (გაცნობის ფორმები და მნიშვნელობა);
- ჯგუფის ნორმები (ნდობისა და უშუალო გარემოს შექმნა);
- ტრენინგის მეთოდი (ტრენინგის განმარტება, ჩატარების გზები და ხერხები. ტრენინგების ტიპები);
- სავარჯიშო — "ყინულის გაღობა", მისი მნიშვნელობა და სახეები;
- ჯგუფის დინამიკა (ჯგუფში მიმდინარე პროცესები);
- პრეზენტაცია;
- პრეზენტაციის არავერბალური მხარე (სხეულის ენა, ვიზუალური კონტაქტი და ვიზუალიზაციის გამოყენება);

- პრეზენტაციის ვერბალური მხარე (ტექსტის სტრუქტურა. არგუმენტები);
- ინსტრუქციის მიცემის ხელოვნება.

II დღე

- ჯგუფთან მუშაობის მეთოდები;
- მცირე ჯგუფებში მუშაობის ტექნიკა;
- ჯგუფური დისკუსიის წყვანა (ფასილიტაცია);
- ფასილიტატორის უნარ-ჩვევები (პარაფრაზი, შეჯამება და სხვა);
- კითხვის დასმის ტექნიკა და ტიპები;
- როლური თამაში (შედგენა, მნიშვნელობა, სპეციფიკა, თამაშის გარჩევა).

III დღე

- ჩასე სტუდენტი (მნიშვნელობა, სპეციფიკა, გარჩევა);
- სიმულაცია (ტერმინის განმარტება, გამოყენების თავისებურება, გარჩევა);
- ტრენინგის დროს სპეციფიკური მეთოდების გამოყენება (ანკეტირება, ტესტირება, კითხვარი და სხვა);
- უკუკავშირის ფორმები და მნიშვნელობა;
- ვიდეო ტრენინგის სპეციფიკა და გამოყენება.

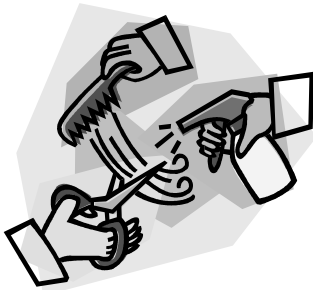
IV და V დღე

- ჯგუფის წევრების მიერ საკუთარი სატრენინგო პროგრამების შედგენა;
- ვარჯიში ჯგუფის წყვანაში;
- მოხდება პროგრამების დემონსტრირება და მათი განხილვა.

თავი VI

სავარჯიშოები

სახელმძღვანელოს ამ ნაწილში მოყვანილი 24 სავარჯიშო საშუალებით მონაწილეები მოახდენენ ახალი უნარ-ჩვევის უკეთ გააზრებასა და შემდგომში მათ პრაქტიკულ გამოყენებას.

"დომინო"

სავარჯიშოს ხანგრძლივობა: 35 წუთი

სავარჯიშოს მიზნები:

- ჯგუფში ღიაობის შექმნა;
- "ყინულის გაღობა" (ხშირ შემთხვევაში, "ყინული" ჩნდება პირველ მეცადინეობაზე);
- მონაწილეების ჩართვა ღია დისკუსიაში, რომ მათ თავისუფლად ილაპარაკონ საკუთარ თავზე;
- იმის დემონსტრირება, რომ მონაწილეებს გააჩნიათ ერთმანეთისგან როგორც განსხვავებული, ისე საერთო/გამაერთიანებელი თვისებები.

სავარჯიშოს მსვლელობა:

შეახსენეთ მონაწილეებს "დომინოს" წესები და შეთავაზეთ განსხვავებული თამაშის წესები.

თამაშის წესები:

პირველი მოთამაშე (სასურველია ეს იყოს წამყვანიც) გამოდის ოთახის ცენტრში და ასახელებს მისთვის დამახასიათებელ ორ თვისებას. მაგალითად, მან შეიძლება განაცხადოს: "ერთი მხრივ, მე ვატარებ სათვალეს, მეორე მხრივ, მიყვარს ნაყინი". მონაწილე, რომელიც ასგრეთვე ატარებს სათვალეს და უყვარს ნაყინი, უახლოვდება პირველ მონაწილეს, ჰკიდებს ხელს და უზიარებს ჯგუფს მისთვის დამახასიათებელ თვისებებს (მაგალითისთვის: "ერთი მხრივ, მე მიყვარს ნაყინი, მეორე მხრივ — მე მყავს ძაღლი". შემდეგი მონაწილე (რომელსაც უყვარს ნაყინი და უყვარს ძაღლი) უახლოვდება წინა მონაწილეს, ჰკიდებს ხელს და უზიარებს ჯგუფს მისთვის დამახასიათებელ ახალ თვისებებს. თამაში გრძელდება მანამ, სანამ თითოეული მონაწილე არ ხდება დომინოს ნაწილი.

დასაშვებია ვარიაციები თამაშის სტრუქტურაში. ეს შეიძლება იყოს წრე, თუ დომინოს სტრუქტურა. ასე-

ვე, მონაწილეებს შეუძლიათ ჩაჰკიდონ ერთმანეთს ხელები, მოეხვიონ ერთმანეთს, ისხდნენ, ან იწვნენ იატაკზე, და ა.შ.

სავარჯიშოს განხილვა:

- რა განცდა ჰქონდათ მონაწილეებს, როცა ისინი ელოდებოდნენ, ვინ “შემოუერთდებოდა” მათ?
- ცდილობდნენ თუ არა მონაწილეები ორდინარული და გავრცელებული თვისებების დასახელებას, თუ მათ ჰქონდათ სურვილი ყოფილიყვნენ “განსაკუთრებულ მდგომარეობაში”?
- რა გაიგეს მონაწილეებმა ერთმანეთის შესახებ?
- რას გრძნობდნენ მონაწილეები, ჯგუფში მათთვის ნაცნობი თვისებების მქონე ადამიანების აღმოჩენისას?
- როგორ აღიქვამთ ჯგუფში ამდენი განსხვავებული ადამიანის არსებობას?

სავარჯიშოს მონაწილეთათვის საშინაო დავალება;

დავფიქრდეთ, თუ რით განსხვავდებიან ერთმანეთისგან და რა აქვთ საერთო მონაწილეების ოჯახის წევრებს.

საინტერესო აღამიანები

სავარჯიშოს ხანგრძლივობა: 40 წუთი

სავარჯიშოს მიზნები:

- მონაწილეებში წარმოსახვითი უნარის განვითარება;
- ვერბალური კომუნიკაციის განვითარება;
- სტერეოტიპებზე ლაპარაკის დაწყება.

სავარჯიშოსათვის საჭირო მასალები:

- სავარჯიშოსათვის საჭიროა ამონაჭრები გაზეთებიდან და ჟურნალებიდან, რომლებზეც გამოსახული იქნება სხვადასხვა ეროვნების, რელიგიის თუ სოციალური ფენის წარმომადგენელი ადამიანის სახეები.

სავარჯიშოს მსვლელობა:

თითოეულმა მონაწილემ უნდა მიიღოს ფოტო. მონაწილეებმა ყურადღებით უნდა დაათვალიერონ ფოტოები და შეეცადონ გასცენ პასუხი შემდეგ შეკითხვებს:

- ვინ არის გამოსახული ფოტოზე;
- ამ ადამიანის სახელი;
- ასაკი;
- მისი წარმოშობა;
- სად მუშაობს;
- როგორ ცხოვრობს, რა პრობლემები აქვს, რაზე ფიქრობს, და ა.შ.

კარგია, თუ მონაწილეებს შორის იქნებიან ისეთებიც, ვისაც შეხვედბათ ერთნაირი ფოტოები. ამ შემთხვევაში, შესაძლებელი იქნება მათ შორის აზრების გაზიარება.

მომდევნო ეტაპზე, წყვილები უზიარებენ ერთმანეთს თავის მოსაზრებებს.

სავარჯიშოს განხილვა:

- რამდენად რთული ან მარტივი იყო დავალება?
- რა "ეხმარებოდა" მონაწილეებს ვარაუდების ჩამოყალიბების პროცესში?
- მონაწილეების აზრით, ემთხვევა თუ არა მათი ვარაუდი რეალურ სიტუაციას?
- განსხვავდებოდა თუ არა ვარაუდები მოცემულ წყვილში? რატომ?
- ხშირია თუ არა შემთხვევები, როცა ჩვენ გვიყალიბდება აზრი ადამიანზე მისი გარეგნული თვისებებიდან გამომდინარე (რასა, სქესი, ჩაცმულობა)?
- რა შეიძლება დაგვეხმაროს მსგავსი "ვარაუდების უარყოფაში?"

სავარჯიშოს მონაწილეთათვის საშინაო დავალება:

სთხოვეთ მონაწილეებს, რომ მათი ოჯახის წევრებმა უამბონ "უჩვეულო" ადამიანებზე, რომლებსაც ისინი შეხვედრიან. გამართეთ "უჩვეულო პროფესიების და ჰობის" საღამო. მოიწვიეთ ჯგუფის მონაწილეების ოჯახის წევრები, რომლებსაც უჩვეულო სამსახური, ან ჰობი აქვთ და რომლებსაც სურთ, ისაუბრონ საკუთარ თავზე.

მისაღმება

სავარჯიშოს მიზნები:

სიტუაციის განმუხტვა;

- სტერეოტიპული ქცევის ფორმების დანერგვა;
- გართობა;
- სხვადასხვა კულტურებში არსებული მისაღმების ფორმების გაცნობა;
- ჯგუფის შექმნა.

სავარჯიშოს მსვლელობა:

მონაწილეები ლებულობენ ბარათებს სადაც აღწეილია სხვადასხვა ქვეყნის მოსახლეობის მისაღმების ტრადიცია. მაგალითად:

- შევაერთოთ ხელები მკერდის დონეზე (როგორც ლოცვის დროს) და დავიხაროთ (იაპონური მისაღმება);
- გავეხახუნოთ ერთმანეთს ცხვირებით (ახალი ზელანდია);
- ჩამოვართვათ ერთმანეთს ხელი დიდი დისტანციიდან (დიდი ბრიტანეთი);
- ჩავეხუტოთ და 3-ჯერ ვაკოცოთ ერთმანეთს ლოყაზე (რუსეთი);
- ვაჩვენოთ ენა (ტიბეტი);

- დავდგეთ ახლოს და ძალიან აქტიურად ჩამოვართვათ ერთმანეთს ხელი (გერმანია);
- დავუქნიოთ ერთმანეთს ხელი;
- ჩავეხუტოთ და 4-ჯერ ვაკოცოთ ერთმანეთს ლოყაზე (პარიზი).

მონაწილეები დაიშლებიან ოთახში და ესაღმებთან ერთმანეთს ბარათზე მითითებული ფორმის მიხედვით.

სავარჯიშოს განხილვა:

- მოგეწონათ თუ არა თამაში?
- შეეცადეთ გამოიცნოთ, რომელ ქვეყნებს მიეკუთვნება თქვენი მისაღმება.
- რთული იყო მოცემული მისაღმების “გამოყენება”?
- მოგეჩვენათ თუ არა, რომ რომელიმე მისაღმება სასაცილოა?
- როგორი რეაქცია ექნებოდათ ადამიანებს ამ ქვეყნებიდან თქვენს მისაღმებაზე?
- რა როლს თამაშობს მისაღმება თქვენს ცხოვრებაში?

სავარჯიშოს მონაწილეთათვის საშინაო დავალება:

შენიშვნა: მოიფიქრეთ განსაკუთრებული მისაღმების ფორმა თქვენი ჯგუფისთვის და გამოიყენეთ” ის ყოველი მეცადინეობის წინ.

აშტსაიდერები

სავარჯიშოს ხანგრძლივობა: 45 წუთი

სავარჯიშოს მიზნები:

- აგრძობინეთ მონაწილეებს, რას ნიშნავს, იყო გარიყულის მდგომარეობაში და იმ ადამიანის როლში, ვინც სხვა ადამიანების განდევნის ინიციატორია;
- შემოიტანეთ დისკრიმინაციის თემა;
- მოიფიქრეთ უთანხმოების სიტუაციიდან გამოსავალი;
- განავითარეთ ჯგუფში ვერბალური და არავერბალური უნარ-ჩვევები.

შენიშვნა: ეს სავარჯიში არ უნდა გამოიყენებოდეს თქვენი და ჯგუფის შესვენების პირველ ეტაპზე. მან შესაძლოა შექმნას დაძაბულობა.

სავარჯიშოს მსვლელობა:

ჯგუფის 3 წევრი სტოვებს ოთახს, ხოლო დარჩენილი მონაწილეები დგებიან წრეში და ქმნიან ცოცხალ ჯაჭვს..

ოთახის გარეთ გასულ მონაწილეებს ეძლევა მითითება, რომ მას შემდეგ რაც ისინი დაბრუნდებიან ოთახში უნდა მახერხონ წრის შეგნით შეღწევა. ამისათვის მათ აქვს უფლება იმოძრაონ წრის გარშემო, მიმართონ წრეში მდგომი ნებისმიერ ადამიანს და დაუმტკიცონ თუ რატომ უნდა შეუშვან წრის შიგნით. არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება წრის გარღვევა ძალის გამოყენებით. მონაწილეები ოთახში შედიან ცალცალკე და თვითნებულს მცდელობისთვის ეძლევათ 5 წუთი.

როგორც კი მონაწილე მოახერხებს წრის შიგნით შესვლას, შემოდის შემდეგი მონაწილე.

წრეში მდგომი ჯგუფის წევრებს კი ეძლევათ მითითება, რომ მოუსმინონ გასულ მონაწილეებს და იმის და მიხედვით, თუ რა არგუმენტებს მოიყვანენ ისინი, პირადად გადანეციტონ — განეციტონ თუ არა ჯაჭვი და შეუშვან მოთამაშე წრის შიგნით.

სავარჯიშოს განხილვა:

- როგორ იქცეოდა ჯგუფი, როდესაც პირველი მონაწილე შემოვიდა ოთახში?
- რატომ ცდილობენ ადამიანები თავის ჯგუფში “უცხოელის” არ შეშვებას?
- რას გრძნობდნენ ის მონაწილეები, ვინც ჯგუფის გარეთ რჩებოდნენ?
- რას გრძნობდნენ მონაწილეები, რომლებიც წრეში იდგნენ (მნიშვნელოვანია, განიხილოთ არა მხოლოდ უარყოფითი განცდები, არამედ სიამოვნება, რომელიც მათ (შესაძლოა) განიცადეს (მაგ: ერთობის განცდა).
- წრეში შესვლის რა საშუალებებს მიმართავდნენ “აუტსაიდერები”?
- რომელმა საშუალებამ გაამართლა და რომელმა არა და რატომ?
- როგორ იქცეოდა ყოფილი “აუტსაიდერი” მას შემდეგ, რაც ის “მიიღეს” წრეში?
- ხდება თუ არა ყოველდღიურ ცხოვრებაში მსგავსი სიტუაციები?
- გვიამბეთ ისეთ შემთხვევებზე, რომელიც პირადად თქვენ გადაგხდენიათ ან თქვენი თანდასწრებით მომხდარა. დაიწყეთ უბრალო შემთხვევებით (მაგ: ახალი მონაწილე ჯგუფში).
- რას ფიქრობთ მსგავსი სიტუაციებზე საზოგადოებაში (როდესაც მთელი საზოგადოება ზურგს აქცევს გარკვეულ ჯგუფს?).

შენიშვნა: მნიშვნელოვანია ჯგუფის გარეთ დარჩენილ მონაწილეებს მიეცეთ გრძნობების / განცდების გაზიარების საშუალება, რათა მათ კვლავ იგრძნონ თავი ჯგუფის ნაწილად.

თხზი და მზღები

სავარჯიშოს ხანგრძლივობა: 40-50 წუთი

სავარჯიშოს მიზნები:

- გამოვიკვლიოთ მიზეზები, რომლის მიხედვით ადამიანები იწვევენ, ან არ იწვევენ ნდობას;
- გამოვიკვლიოთ “გარიყულის” და ჯგუფის/ერთობის განცდა;
- ვიმუშაოთ შიშის და უსაფრთხოების განცდაზე.

ეს უბრალოდ თამაშია, რომელიც ეხმარება მონაწილეებს ნდობის გაძლიერებაში. ასევე, ეს თამაში აძლევს მონაწილეებს საშუალებას, გამოსცადონ თავი სხვადასხვა როლებში.

სავარჯიშოსათვის საჭირო მასალები:

სავარდიშოსათვის დაგჭირდებათიმდენი ფურცელი, რამდენი მონაწილეც არის ჯგუფში. სხვადასხვა ფურცლებზე დაინერება სიტყვები "ბეკეკა", "თხა" და "მგელი".

სავარჯიშოს მსვლელობა:

სთხოვეთ მონაწილეებს ამოიღონ ფურცლები და არ აჩვენონ ისინი ერთმანეთს.

შეასხენეთ მონაწილეებს ზღაპარი "7 ბეკეკაზე" და აღწერეთ თამაშის წესები. ოთახის ერთ კუთხეში, ვინრო წრეში, სხდებიან "ბეკეკები". ეს არის სახლი. დანარჩენი მონაწილეები დგებიან ოთახის მოპირდაპირე კუთხეში. თითოეული სათითაოდ უახლოვდება "სახლს" და ცდილობს დაარწმუნოს ბეკეკები, რომ ის თხაა. ბეკეკების მიზანია, გადაწყვიტონ, ღირს თუ არა პრეტენდენტის შემოშვება.

თუ ისინი შემოუშვებენ მგელს, იგი შეჭამს ერთ-ერთ ბეკეკას (ერთი მონაწილე გადის თამაშიდან). თუ გააგდებენ ნამდვილ თხას, ერთი ბეკეკა იღუპება (იმიტომ, რომ დედამ არ მოიტანა რძე).

ბეკეკების მიზანია, გადარჩნენ. თხების და მგლების მიზანია, შეაღწიონ სახლში.

სავარჯიშოს განხილვა:

- რას გრძნობდნენ ბეკეკები?
- რით ხელმძღვანელობდნენ ისინი გადაწყვეტილების მიღების პროცესში?
- რატომ იღებდნენ ისინი არასწორ გადაწყვეტილებას?
- გვექმნება თუ არა მცდარი წარმოდგენა ადამიანებზე?
- რას გრძნობდნენ თხები, როცა მათ მგლად აღიქვამდნენ?
- როგორ ცდილობდნენ ისინი ბეკეკების დარწმუნებას?
- აკლდება, თუ არა რამე ჯგუფს ვინმეს არ შეშვების შემთხვევაში?
- სასიამოვნოა, თუ არა მგლისთვის, იყოს მგელი (იყოს აღიარებული მგლად)?
- ხშირად ხდება თუ არა, რომ პიროვნება აღმოჩნდება ხოლმე "მგელი" საკუთარი სურვილის მიუხედავად?

უცნაური აღაშინანი

სავარჯიშოს ხანგრძლივობა: 1 საათი

სავარჯიშოს მიზნები:

- შეიგრძნო ის განცდა, რომელიც უჩნდება ადამიანებს "უცხო" და მათგან განსხვავებულ ადამიანებთან შეხვედრისას;
- დაანახო მონაწილეებს მსგავს ადამიანებთან შეხვედრის დადებითი მხარეები;
- მისცე მონაწილეებს საშუალება, დაამყარონ კონტაქტი "უცხო" და "სხვანაირ" ადამიანებთან, დაცულ გარემოში.

სავარჯიშოს მსვლელობა:

დასხედით წრეში და სთხოვეთ მონაწილეებს გაიხსენონ ის მომენტი, როდესაც ისინი შეხვდნენ "უჩვეულო" ადამიანს ქუჩაში, თუ სხვა საზოგადოებრივ ადგილას. შეცვალეთ, რომ მონაწილეებმა გაიხსენონ საზოგადოებაში მცხოვრები სხვადასხვა უმ-

ცირესობების წარმომადგენლები (მაგ: ბოშები). კარგია, თუ მონაწილეები გაუზიარებენ ჯგუფს თავის გამოცდილებას და გაიხსენებენ, თუ როგორ რეაგირებდნენ ამ "უჩვეულო" ადამიანებზე დანარჩენები. სთხოვეთ მონაწილეებს, რომ მათ გაუზიარონ ჯგუფს თავისი განცდები.

სთხოვეთ მონაწილეებს, მოიგონონ ისეთი პიროვნება, რომელიც იქნება საპირისპირო თვისებების მატარებელი. კარგია, თუ მონაწილეები დახატავენ "გამოგონილ" ადამიანებს, ან აღწერენ ფურცელზე მათ თვისებებს

- როგორია ეს ადამიანი?
- როგორ გამოიყურება ის?
- რამდენი წლის არის?
- რით არის დაკავებული?
- რა უყვარს მას?
- რა არ უყვრს?
- როგორი ხასიითი აქვს?
- რა ეროვნების არის?
- რომელი რელიგიის წარმომადგენელია?
- როგორ ატარებს თავისუფალ დროს?
- სად ცხოვრობს?
- როგორი ოჯახი აქვს?
- რამდენიმე, ან ყველა მონაწილე (ეს დამოკიდებულია ჯგუფის სიდიდებზე) შემდეგ წარადგენს თავის "უჩვეულო ადამიანს".

დაუსვით მონაწილეებს დამატებითი შეკითხვები:

- რატომ არის თქვენი "უჩვეულო ადამიანი" თქვენგან განსხვავებული?
- როგორ უყურებთ თქვენ მას?
- როგორი განცდა დაგეუფლებოდათ მასთან შეხვედრისას?

ბოლოს სთხოვეთ მონაწილეებს, მონახონ 3 საერთო თვისება, რომელიც აკავშირებთ მათ თავის "უჩვეულო ადამიანთან".

სავარჯიშოს განხილვა:

- როგორ რეაგირებენ ადამიანები იმ პიროვნებებზე, რომლებიც მათ არ ჰგვანან?
- რატომ?
- რა იქნებოდა, ყველა ადამიანი ერთნაირი რომ ყოფილიყო?
- ჩვენ მიგვაჩნია, რომ "უჩვეულო" ადამიანები უცნაურები არიან. საინტერესოა, როგორ გვიყურებენ ისინი ჩვენ?
- რა შეიძლება მოგვიტანოს ჩვენ "სხვანაირ" და "უჩვეულო" ადამიანებთან ურთიერთობამ?

განსხვავების სამყარო

სავარჯიშოს ხანგრძლივობა: 1:30 საათი.

სავარჯიშოს მიზნები:

- გააცნობიეროთ პრაქტიკაზე განსხვავებების და მრავალფეროვნების უპირატესობა;
- ჯგუფში კომუნიკაციის განვითარება.

სავარჯიშოსათვის საჭირო მასალები:

სავარჯიშოსათვის დაგჭირდებათ სხვადასხვა ფერის ფანქრები ან ფლომასტერები და ამავე ფერების ქალაღის პატარა ნაჭრები (სტიკერები). გაითვალისწინეთ, რომ თვითუფლ ფერს შეესაბამებოდეს რამოდენიმე ცალი სტიკერი. თუ სტიკერების ფერების რაოდენობა არა არის საკმარისი, სტიკერებს დაახატეთ რამე ფიგურა (მაგ კვადრატი, წრე, სამკუთხედი).

სავარჯიშოს მსვლელობა:

მიანებეთ მონაწილეებს შუბლზე სტიკერები. მონაწილეთათვის ფერების არჩევა უნდა მოხდეს სპონტანურად.

მონაწილეებმა უხმოდ, ფერების ან სტიკერზე დახატული ფიგურების მიხედვით უნდა შექმნან ჯგუფები. დაურიგეთ თითოეულ ჯგუფს ფურცლები და ფლომასტერები მათი ფერის შესაბამისად. ამასთანავე, თითოეული მონაწილე მიიღებს თავის საკუთარ ფანქარს/ფლომასტერს, რომელიც მან არ უნდა გადასცეს სხვა ადამიანს.

სავარჯიშოს პირველ ეტაპზე აუცილებელია, შეიქმნას კონკურენტული ატმოსფერო, რომელსაც მონაწილეები "გაუმკლავდებიან" შემდგომ ეტაპზე. ამისთვის, ჯგუფებმა უნდა გამოიგონონ თავისი "გუნდის" სახელი ფერის შესაბამისად. კარგია, თუ გუნდის ნაწილი იმუშავებს ლოზუნგზე, სანამ დანარჩენი წევრები დახატავენ ქუჩას. გამოაცხადეთ, რომ ეს დავალება საკონკურსოა, ხოლო გამარჯვებული გუნდი მიიღებს პრიზს. მიეცით მონაწილეებს გარკვეული დრო დავალების შესასრულებლად.

ჟიურის როლში შეგიძლიათ მასწავლებლები ან უფროსკლასელები მოინვიოთ. შეუთანხმდით მათ წინასწარ. მიეცით გუნდებს საშუალება, წარმოადგინონ თავისი ნახატი, დასახელება და ლოზუნგი. ჟიური შეფასებას აძლევს გუნდების გამოსვლას და უწერს თითოეულ გუნდს დაბალ ქულას. თქვენ აცხადებთ, რომ პრიზს არც ერთი გუნდი არ მიიღებს. შემდეგ ეკითხებით მონაწილეებს, თუ რით იყო განპირობებული ცუდი შედეგები. როდესაც მონაწილეები მივლენ იმ დასკვნამდე, რომ მთავარი პრობლემა — ნახატების ერთფეროვნებაა, თქვენ გამოაცხადებთ, რომ ყველას ეძლევა დამატებითი დრო. შესაძლოა, თქვენ ასევე უბიძგოთ მათ გაერთიანებისკენ და თანამშრომლობისკენ.

როდესაც მონაწილეები შექმნიან სხვადასხვა ფერების ჯგუფს, მიეცით მათ კიდევ ერთი ფურცელი, რომ მათ დახატონ ფერადი ქალაქი. სთხოვეთ თითოეულ მონაწილეს, შეიტანოს თავისი წვლილი ნახატში, მიუხედავად იმისა, თუ რამდენად კარგად ხატავს ის. დაურიგეთ ყველას პატარა პრიზები (ტკბილეული), ხოლო ერთობლივი ნახატი ჩამოკიდეთ საკლასო ოთახში. მოიფიქრეთ ამ ნახატისთვის სახელი.

სავარჯიშოს განხილვა:

ნაწილი 1.

- რთული იყო თქვენი "ფერის" ადამიანების მოძებნა?
- რას გრძნობდნენ ყველაზე მრავალრიცხოვანი გუნდის წევრები?
- რას გრძნობდნენ დანარჩენები, "თავისიანების" პოვნის შემდეგ?
- რას გრძნობდა მონაწილე, რომელიც მარტო დარჩა?
- რას გრძნობდნენ მონაწილეები სხვა გუნდებთან მიმართებაში? სურდათ თუ არა, ყოფილიყვნენ პირველები და გამარჯვებულები?
- რა განიცადეს მაშინ, როდესაც ყველამ თანაბრად დაბალი ქულა მიიღო?
- რთული იყო თუ არა ერთობლივად ხატვის დაწყება?
- როგორი გამოვიდა ერთობლივი ნახატი? უკეთესია თუ არა ის წინა ნახატებზე?

ნაწილი მე-2:

- მოიყვანეთ "ნითლების", "მწვანეების" და "ლურჯების" მაგალითი ყოველდღიური ცხოვრებიდან.
- სხვადასხვა ადამიანებს სხვადასხვა სარგებელი მოაქვთ საზოგადოებისთვის. მოიყვანეთ თქვენი კლასის მაგალითი. როგორ როლს თამაშობს კლასში სხვადასხვა მოსწავლის ყოფნა კლასის ცხოვრებაში?
- თქვენს ქალაქში ცხოვრობენ სხვადასხვა ეროვნების, რელიგიის და ინტერესების მქონე ადამიანები. მოიყვანეთ მაგალითები, თუ როგორი საინტერესოა ქალაქი ცხოვრება ამ მრავალფეროვნების ფონზე.

კულტურული ლექსიკონი

სავარჯიშოს ხანგრძლივობა: 40-60 წუთი

სავარჯიშოს მიზნები:

- გამოვიკვლიოთ ცნებები, რომლებიც უკავშირდება ტოლერანტობას;
- გამოვიკვლიოთ ერთი და იგივე სიტყვის ალქმის ვარიანტები სხვადასხვა ადამიანების მაგალითზე;
- კომუნიკაციის პროცესის გაუმჯობესება ჯგუფში.

სავარჯიშოსათვის საჭირო მასალები:

სავარდიშოსათვის დაგჭირდებათ ცნებების ჩამონათვალი, თითოეული გუნდისათვის ქაღალდი და სანერკალამი.

სავარჯიშოს მსვლელობა:

დაყავით მონაწილეები რამდენიმე ჯგუფად (3-4 ადამიანი). დაურიგეთ თითოეულ ჯგუფს ფურცლები და სანერკალამები. მოინვიეთ თითოეული ჯგუფის წარმომადგენელი და ჩუმად შეატყობინეთ "სიტყვა-დავალება".

გუნდის წარმომადგენლები უბრუნდებიან გუნდებს და ცდილობენ დახატონ ეს სიტყვა ფურცელზე. გუნდის მიზანია მიხედვით, თუ რა არის ეს სიტყვა. ის გუნდი, რომელიც პირველი გამოიცნობს სიტყვას, მიიღებს ყველაზე მაღალ ქულას. მეორე რაუნდის დროს, პროცედურა მეორდება და თქვენ კვლავ "ინვეთ" თქვენთან გუნდების წარმომადგენლებს.

გამოყენებული სიტყვები შეიძლება იყოს რასიზმი, სიკეთე, ლტოლვილები, თანასწორობა, კავკასიელები, რუსები, და ა.შ.

თამაშის დასრულების და ქულების შეფასების მერე, სთხოვეთ მონაწილეებს, შეადარონ ერთი და იგივე სიტყვის დახატვის სხვადასხვა ვარიანტები.

სავარჯიშოს განხილვა:

- რთული იყო სიტყვის გამოცნობა? დახატვა?
- რომელი სიტყვა იყო ყველაზე "მარტივი" და რომელი — "რთული"?
- რატომ ხატავენ სხვადასხვა ადამიანები ერთსა და იმავე სიტყვას სხვადასხვანაირად?
- რა აისახება ადამიანების მიერ სიტყვების დახატვისას?

ბანსხვაპეპული სტარტი

სავარჯიშოს ხანგრძლივობა: 40 წუთი

სავარჯიშოს მიზნები:

- დავანახოთ მონაწილეს, თუ რას გრძნობს ადამიანი, რომელიც თავისთვის უცხო კულტურაში ხვდება;
- განვიხილოთ ადამიანის შესაძლო რეაქციები მსგავს სიტუაციაში;
- განვიხილოთ, რა შეგვიძლია მოვიმოქმედოთ ამ ადამიანის დასახმარებლად.

სავარჯიშოსათვის საჭირო მასალები:

თქვენ დაგჭირდებათ: ჟურნალები კოლაჟისთვის, მაკრატელი, ქალაღი და სასუსნავი.

სავარჯიშოს მსვლელობა:

თქვენ უნდა მოიფიქროთ მარტივი, მაგრამ შემოქმედებითი დავალება. მაგალითად, მოიტანოთ ძველი ჟურნალები, მაკრატელი, ქალაღი და ნებო. ამ შემთხვევაში, დავალება კოლაჟის შექმნა იქნება.

დაყავით ჯგუფი ოთხად. დაურიგეთ თითოეულ ჯგუფს სამუშაო მასალა. ჯგუფები ოთახის სხვადასხვა კუთხეებში "დააბინავენ". მიუახლოვდით პირველ ჯგუფს და ჩუმად სთხოვეთ, შექმნან "გაზაფხულის კოლაჟი". ასევე ჩუმად მიეცით დავალება დანარჩენ ჯგუფებში (მეორე ჯგუფს შესთავაზეთ შემოდგომის კოლაჟის შექმნა, მესამე ჯგუფს — ზაფხულის, და ა.შ.).

მიუახლოვდით მეოთხე ჯგუფს და უთხარით შემდეგი სიტყვები: "ოდ ავდარკუ მო პარსტახს კამ". არ უპასუხოთ არც ერთ შეკითხვას, რომელიც მეოთხე ჯგუფის მიერ იქნება დასმული. აქტიურად დაეხმარეთ დანარჩენ ჯგუფებს.

გარკვეული პერიოდის მერე შეამონმეთ ვითარება და დახედეთ პირველი 3 ჯგუფის ნამუშევრებს. მიეცით მათ რამდენიმე რჩევა და შეაქეთ მონაწილეები.

მიუხლოვდით მეოთხე ჯგუფს. გამოხატეთ გულწრფელი აღზფოთება იმასთან დაკავშირებით, რომ მათ ჯერ არც დაუწყიათ მუშაობა. დატუქსეთ მონაწილეები. აღელვებული დაუბრუნდით თქვენს ადგილს.

გაიგეთ, რამდენი დრო სჭირდება კიდეც პირველ 3 ჯგუფს. დარწმუნდით, რომ ამ სამმა ჯგუფმა დაასრულა მუშაობა. შეაქეთ ისინი. ჩამოკიდეთ მათი ნამუშევრები კედელზე. მოიპატიჟეთ მეოთხე ჯგუფის წევრები "გამოფენასთან" და აჩვენეთ მათ 3 ჯგუფის ნამუშევარი სიტყვებით "აი, ხომ ხედავთ, როგორ უნდა მუშაობა". დააჯილდოვეთ პირველი 3 ჯგუფის წევრები გემრიელი პრიზებით. მთელი თამაშის განმავლობაში, ჯგუფებს შორის კომუნიკაცია აკრძალულია. მეოთხე ჯგუფის წევრები არ მიიღებენ პრიზს.

სავარჯიშოს განხილვა:

- დაიწყეთ განხილვა, მეოთხე ჯგუფის წევრებისთვის გემრიელი პრიზების დარიგებით.
- მიეცით მონაწილეებს ემოციების გამოხატვის საშუალება;
- რა განიცადეს მეოთხე ჯგუფის წევრებმა, როცა გაუგებარი დავალება მიიღეს?
- როგორ ვითარდებოდა მოვლენები და როგორ იცვლებოდა მათი ემოციური მდგომარეობა?
- რას გრძნობდნენ ისინი, როცა მათ აკრიტიკებდნენ და იგნორირებას უკეთებდნენ?
- რას განიცდიდნენ მაშინ, როდესაც პრიზების გარეშე რჩებოდნენ?
- რას გრძნობდნენ დანარჩენი ჯგუფების წევრები?
- უნდოდათ თუ არა სამართლიანობისთვის გაბრძოლება და დაჩაგრული ჯგუფის დაცვა, თუ პირიქით, სიამოვნებდათ, რომ მათ აქებდნენ, ხოლო სხვებს ჩაგრავდნენ?
- რატომ მოხდა ისე, რომ არც ერთმა ჯგუფმა არ დაარღვია წესი და არ დაეხმარა მეოთხე ჯგუფს? ამ შეკითხვაში დევს გარკვეული პროვოკაცია. თუ თქვენ მიიღებთ პასუხს "კი მაგრამ, თქვენ ხომ წინასწარ გაგვაფრთხილეთ, რომ კომუნიკაცია არ დაიშვება", თქვენ შეგიძლიათ დაუსვათ შეკითხვა: "და რა მოხდებოდა, თქვენ რომ ეს წესი დაგერღვიათ?"
- თუ აღმოჩნდა ისეთი მონაწილე, რომელიც დაეხმარა მეოთხე ჯგუფს, დაუსვით შეკითხვა ამ გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით. რამ გადაადგმევინა მას ეს ნაბიჯი?
- რა მისცა ამ სავარჯიშომ ჯგუფს?
- რას გრძნობენ უცხო ქვეყნებიდან ჩამოსული ადამიანები, რომლებსაც არ ესმით ჩვენი ენა და კულტურა?
- სარგებლობენ თუ არა ეს ადამიანები საზოგადოების მხრიდან პრივილეგიებით?
- როგორ იქცევიან საზოგადოების წევრები ჩამოსულ და "უცხო" ადამიანებთან მიმართებაში?

- რა შეიძლება შევცვალოთ ჩვენს ქვეყაში ისეთი, რაც გაუადვილებს ამ ადამიანებს არსებობას?
- საჭიროა ცვლილებების შეტანა?
- ვინ წარმოადგენს "მეოთხე ჯგუფს" რეალურ სამყაროში (შეახსენეთ მონაწილეებს სოფლიდან ჩამოსულების, ობოლი და ლტოლვილი ადამიანების შესახებ).

სავარჯიშოს მონაწილეთათვის საშინაო დავალება:

შეეკითხეთ თქვენი ოჯახის უფროსებს, მათ მიერ გამოვლილი სირთულეების შესახებ სამსახურის ძებნის, უმაღლესში ჩაბარების, სხვა ქალაქში/ქვეყანაში გადასვლის პროცესში.

დაფიქრდით იმ ადამიანებზე, რომლებსაც, თქვენი აზრით, შეიძლება შეექმნათ სირთულე სწავლების, დასვენების და ცხოვრებაში თავისი ადგილის პოვნის პროცესში (მათი ოჯახური თუ სხვა მიზეზების გამო).

ინტერაქტივები

რელიგია და ქალის უფლებები

სავარჯიშოს ხანგრძლივობა: 60 წუთი

სავარჯიშოს მიზნები:

- ინახოს/გამოვლინდეს, თუ როგორ გავლენას ახდენს რელიგია ქალის უფლებებზე
- ინახოს/გამოვლინდეს შესაძლო სტრატეგიები ქალისათვის საზიანო წეს-ჩვეულებების დასაპირისპირებლად

სავარჯიშოს მსვლელობა:

დანერვილი და დაუწერელი რელიგიური და კულტურული ტრადიციები ავსებენ შინაასით უთვალავი ადაქმინის ცხოვრებას. ექსრემისტი ლიდერების მიერ რელიგიური ტექსტების ინტერპრეტაციები ყოველთვის როდი მოდის თანხმობაში ადამიანის, და განსაკუთრებით ქალის უფლებებთან. რელიგიური ტრადიციების საფუძველზე ქალებს არ აქვთ ხმის უფლება ისეთ საკითხებში, როგორებიცაა: ქორწინება, განქორწინება, აბორტი, შვილების რიცხვი, ჩაცმულობა, ოჯახური ძალადობა, ქალთა წინადაცვეთა, სექსუალური უფლებები ან პოლიტიკური უფლებები.

როლური თამაში

დაყავით მონაწილეები მცირე ჯგუფებად (სასურველი ჯგუფში ერთი კონფესიის წარმომადგენლები მოხვდნენ). თხოვეთ თითოეულ ჯგუფს შეარჩიოს ერთ-ერთი ზემოთ ნახსენები საკითხი (მაგ, აბორტი, ჩაცმულობა, ჰომოსექსუალობა) ან სხვა მაგალითი მათი საკუთარი გამოცდილებიდან რათა აიგოს როლური თამაში. იგულისხმეთ, რომ ამ გათამაშებაში ქალს/გოგონას სურს რელიგიური ტრადიციის საწინააღმდეგოდ მოიქცეს. თითოეულმა ჯგუფმა მოგონოს სცენარი და გაითამაშოს როლები ქალისა და მის ცხოვრებაში მნიშვნელოვანი ფიგურების მონაწილეობით: მშობლები, ოჯახის უზუცესი წევრები, რელიგიური ლიდერები, და, მეგობარი და ა.შ. სთხოვეთ, რომ ქალის როლის შემსრულებელი გათამაშების თითოეულ წევრთან მივიდეს და დაინყოს დისკუსია თავის იმ სურვილზე, რომელიც ტრადიციის საწინააღმდეგოა.

სავარჯიშოს განხილვა:

- ყოველი პრეზენტაციის შემდეგ მოაწყვეთ სავარჯიშოს განხილვა შემდეგ კითხვებზე დაფუძნებით:
- როგორ გრძნობდა თავს თითოეული როლის შემსრულებელი? აღწერეთ ეს გრძნობები.
- ადამიანის რომელი უფლებები იღვევა ამ სცენაში? ვინ არღვევს?
- ამ სიტუაციის გადაწყვეტის რა სტრატეგიები არსებობს? რა შეიძლება გაკეთდეს ოჯახის დონეზე? თემის დონეზე? რელიგიურ თემში?

რელიგიათაშორის დისკუსია

თუ ჯგუფში სხვადასხვა რელიგიის წარმომადგენლები გყავთ (ასევე აგნოსტიკოსები, ან ათეისტები) განიხილეთ განსხვავებული რელიგიის/იდეოლოგიის შეხედულებები. აირჩიეთ როლური თამაშებიდან ერთ-ერთი მაგალითი:

- რა იქნებოდა თქვენი განწყობა ამ სიტუაციაში? რატომ?
- რამდენად უნდა განსაზღვროს რელიგიამ თქვენი ცხოვრება? რატომ?

(სავარჯიშო ადაპტიებულია წიგნიდან "ადგილობრივი ქმედება-გლობალური ცვლილება" UNIFEM 1999)

წინასწარი განსჯების (ან სტირეოტიპების) ძსალი

სავარჯიშოს ხანგრძლივობა: 20 წთ.

სავარჯიშოს მიზნები:

- მონაწილე უნდა მიხვდეს თუ როგორ ზემოქმედებს სტერეოტიპები და წინასწარი განსჯები ადამიანებზე
- მონაწილეებმა ისწავლიან მხარი დაუჭირონ ადამიანს, რომელიც შეურაცხყოფილია ან დამცირებული სხვებისგან

სავარჯიშოს მსვლელობა:

ტრენერი ირჩევს ერთ მონაწილეს, რომელიც განასახიერებს რელიგიური (ან სხვა) უმცირესობის ჯგუფს. დანარჩენებმა უნდა მოიგონონ და უთხრან ისეთი ხუმრობები და ანეკდოტები, რომლებიც ამ ჯგუფის მიმართ უარყოფით სტერეოტიპს და წინაგანსჯას შეიცავს.

ყოველ ანეკდოტს ახლავს ტენერის "ერთი სვლა". ტრენერი თოვის ერთი ხვეულით (ან წებოვანი ლენტით) აბამს "უმცირესობის" წარმომადგენელს და ამდენად იგი სტერეოტიპების ხლართში ექცევა. საბოლოოდ მას არ შეუძლია არც განძევა და არაც ხმის ამოღება.

იმისათვის, რომ "ტყვე" დაიხსნას ამ ქსელიდან, ტრენერი თხოვს მონაწილეებს უთხრან რაიმე დადებითი ან სიყვარულის და გაგების ამსახველი სიტყვებით მიმართონ.

სავარჯიშოს განხილვა:

- ამ გათამაშების შემდეგ ტრენერი ეკითხება "უმცირესობის წარმომადგენელს, თუ როგორ გძნობდა იგი თავს ამ სიტუაციაში. ამის მერე ეკითხება სხვა მონაწილეებს: თქვენ რას გრძნობდით? მოგინდებოდათ ამ როლის შესრულება?

შემდეგ წარმართება დისკუსია სტერეოტიპის გავლენაზე ადამინებზე და საზოგადოებებზე.

ტოლერანტობის დეფინიცია

სავარჯიშოს ხანგრძლივობა: 2 საათი

სავარჯიშოს მიზნები:

- მოიძებნოს საერთო საფუძველი ეთობლივი მუშაობისთვის
- ტოლერანტობის თემაზე იდეების პროვოცირება და გენერაცია

საჭირო მასალა:

კალმისტრები და ქალაღებები თითოეული მონაწილისთვის, დაფა.

სავარჯიშოს მსვლელობა:

სავარჯიშო 3 ნაწილისგან შედგება. მონაწილეები იყოფიან მცირე ჯგუფებად. პირველ ნაწილში იყოფიან 4 ხუთკაციან ჯგუფებად, მეორე ნაწილში 2 ათკაციან ჯგუფად, ხოლო მესამე ნაწილი პლენარულია.

მცირე ჯგუფებში (სასურველია ერთსქესიანი) ტოლერანტობის დეფინიცია კეთდება არაუქმეტეს 3 წინადადებისგან. (15 წუთი) შემდეგ ორ-ორი ჯგუფი (გაერთიანებული მუშაობს ამ დეფინიციაზე და შეიმუშავებს საერთოს (30 წთ.)

მესამე პლენარულ ნაწილში ფასილიტატორი წერს დეფინიციებს დაფაზე. ჯგუფი ამატებს და ცვლის სანამ არ მიიღება საბოლოო ვერსია. ულოცავს მონაწილეებს.

იგივე შეიძლება გაკეთდეს რელიგიური ტოლერანტობის ცნებაზე.

არატოლერანტობის რუკის შედგენა

სავარჯიშოს ხანგრძლივობა: 30-60 წთ.

სავარჯიშოს მიზნები:

- შეუწყნარებლობის გამოვლინებების მასშტაბის გაცნობიერება
- არატოლერანტობის სიმპტომებზე საუბრის დაწყება

სავარჯიშოსათვის საჭირო მასალა:

მსოფლიო რუკა, ფერადი სტიკერები.

სავარჯიშოს მსვლელობა:

მონაწილეებმა უნდა აღნიშნონ:

- მიმდინარე შეიარაღებული კონფლიქტები და ომები სხვადასხვა ეთნიკურ ან ენობრივ ჯგუფს შორის.
- რელიგიური კონფლიქტები ერთი და იმავე ეროვნების (რასის) შიგნით.
- რასობრივი კონფლიქტები, რეპრესიები და სეგრეგაცია
- კონფლიქტები ურავლესობასა და უმცირესობას შორის პოლიტიკური, ეთნიკური ან რელიგიური ხასითის

- ქალების მიმართ ძალადობისა და ჩაგვრის მაგალითები

შენიშვნა: წამყვანმა მეცადინეობის თემატიკიდან გამომდინარე შეიძლება აირჩიოს მხოლოდ ერთი სახე არატოლერანტობისა, რამდენიმე ან ყველა ერთად.

სავარჯიშოს განხილვა:

- რა ჯგუფები არიან ჩართულნი?
- საიდან ჩანს რომ ეს არატოლერანტობაა? სიმპტომები, ინდიკატორები, სპეციფიკური სიტუაციები და პირობები, რომლებიც მოწმობს რომ სიმპტომები სახეზეა. ციფრები, მონაცემები.
- რა არის პრობლემა, რა არის თითოეული ჯგუფის ხედვა, მიზანი., ადამიანის უფლებების დარღვევის გარდა სხვა რა ზიანი მოხდა?
- აღწერეთ შემთხვევები? ახალია თუ დროში გახანგრძლივებული? რა არის თითოეული მხარისთვის შეუწყნარებელი მეორეში?
- რა პერსპექტივებია კონფლიქტების გადაწყვეტის

(სავარჯიშო ადაპტირებულია თოლერანტე: ტპე ტპრესპოლდ ოფ პეაცე. A ტეაცპინგ/ლენინგ გუიდე ფორ ედუცატიონ ფორ პეაცე, ჰუმან რიგპტს ანდ დემოცრაცე. UNEშიO)

სავარჯიშო ბენდირულ სტერეოტიპებზე "რატომ?..."

სავარჯიშოს ხანგრძლივობა: 25 წთ.

სავარჯიშოს მიზანი:

- წინააღმდეგობების გადალახვა სტერეოტიპული შეხედულებებში დაეჭვების გზით
- სიტყვა "რატომ"-ით ეფექტური სარგებლობა

სავარჯიშოს განხილვა:

დავალება ა)

ვთხოვთ მონაწილეებს განიხილონ და გააკეთონ სია ამ საზოგადოებაში (რეგიონში) გავრცელებული ტრადიციებისა. ვირჩევთ მაგალითს. ვყოფთ მონაწილეებს წყვილებად.

ერთი წევრი წყვილიდან წარმოადგენს ტრადიციულ შეხედულებას, ხოლო მეორე უსვამს შეკითხვას — "რატომ?"

პირველი პასუხობს და ცდილობს დაიცვას ტრადიციული პოზიცია და ეს მეორედება 5-ჯერ. წყვილები იცვლიან როლებს და ყველაფერი მეორედება სხვა მაგალითზე

მაგალითად:

- რატომ უნდა ვაკეთოდ ეს სწორედ ასე?
- რატომ არ უნდა შეასრულოს ქალმა ეს სამუშაო?
- რატომ არ შეუძლია კაცს რომ დაავადეს სახლის საქმით და ბავშვებით?
- რატომ არ უნდა იკავებდეს ქალი მალალ თანამდებობას?

- რატომ არ შეიძლება რომ ქალი გახდეს ჩვენი პრეზიდენტი?
- რატომ არ იღებს ქალი მემკვიდრეობას ისე, როგორც კაცი?
- რატომ არ ინანილებს მამაკაცი ქალთან მთელ ყოველდღიურ საოჯახო საქმეს?
- რატომ ვეთანხმებით ამ ტრადიციას?
- რატომ ვაკეთებთ ამას ისე, როგორც ეს ადრე იყო?

სავარჯიშოს განხილვა:

- რა იყო რთული ან მარტივი ამ დავალებაში?
- რომელი "როლის" შესრულება იყო უფრო რთული?
- რა იყო "ტრადიციით დამცველების" არგუმენტები?
- რას გრძნობდა ის ვისაც უსვამდნენ შეკითხვას "რატომ"?
- რა იყო მათი არგუმენტები?

დავალება ბ)

დავყოფთ მონაწილეებს მცირე ჯგუფებად. ვთხოვთ მონაწილეებს მივიდნენ იდეამდე, თუ როგორ უნდა შეიცვალოს ტრადიციული მეთოდები და მიდგომები (კონკრეტულად) რათა მიიღწეს ქალისა და მამაკაცის თანასწორობა. დაწერეთ იდეები ფლიპჩარტზე დისკუსიისთვის

(Lესლეე Aბდელა, შპევიკოლუტიონ, 2001)

სავარჯიშო პრეზენტაცია

სავარჯიშოს ხანგრძლივობა: 25 წთ

სავარჯიშოს მიზნები:

- მონაწილეთა ურთიერთპრეზენტაცია
- სტერეოტიპებისა და განწყობების გავლენის დანახვა ინფორმაციის გადაცემის და ურთიერთობის პროცესებში
- გენდერულ სტერეოტიპებზე საუბრის დანყება

სავარჯიშოს მსვლელობა:

წამყვანი მონაწილეებს აძლევს შემდეგ ინსტრუქციას:

მონაწილეებს სთხოვთ, რომ ამოირჩიონ ადამიანი, რომელსაც ყველაზე ნაკლებად იცნობენ (ნაკლებად ურთიერთობენ). თითოეულ მონაწილეს ეძლევა 3 წუთი რათა მოყვეს საკუთარი თავის შესახებ. მენყვილს შეუძლია დამაზუსტებელი შეკითხვების დასმა. შემდეგ მენყვილები ცვლიან როლებს და ყვებიან პარტნიორის შესახებ მათი სახელით.

დიპლომის დასრულების შემდეგ თითოეული მონაწილე დგება თავისი პარტნიორის უკან, ხელებს მის მხრებზე ანობს და ერთი წუთის განმავლობაში ყვება მის შესახებ პირველ პირში: მე მქვია დათო... მე მიყვარს... არ მიყვარს როცა..." აქ არ არის არავითარი შეზღუდვა გარდა ერთისა: გეძლევათ მხოლოდ ერთი წუთი. ამ დროის ამონურვის შემდეგ მონოლოგი უნდა შეწყდეს, თუ დრო დარჩა ჯგუფი

ელოდება წუთის ამონურვას, მთხრობელს შეუძლია რაიმის დამატება. ამის შემდეგ ჯგუფის წევრებს შეუძლიათ დაუსვან დამაზუსტებელი შეკითხვები (3-4). მონოლოგის წამყვანის ამოცანაა "იგრძნოს" თავისი პარტნიორი და შეეცადოს უპასუხოს მისი სახელით. იმას, ვისი სახელითაც ლაპარაკობენ, არ აქვს უფლება უარყოფის ან კომენტარების "ჭეშმარიტების მომენტის" დადგომამდე, ანუ უკუკავშირამდე.

დამატებით შენიშვნა: ზოგიერთ მონაწილეს უჭირს გაჩუმება, როცა ისინი ისმენენ თავის შესახებ მცდარ ინფორმაციას, მაგრამ ნებისმიერ კომენტარზე, გარდა მიმიკურისა დაწესებულია ტაბუ.: "ყველა დამატება და შესწორება მოისმინება მხოლოდ სავარჯიშოს დამთავრების მერე. ახლა შეეცადეთ აკონტროლოთ გრძობები და დაინსომოთ სად გაჩნდა გაურკვევლობა". თუ ამ შეზღუდვას არ შემოიღებთ, არის შანსი გამოიწვიოთ კამათი და ვერ მიაღწიოთ საბოლოო შედეგს.

სავარჯიშოს საშუალებით ვგებულობთ, თუ რამდენად ძლიერი დამახინჯება შეიძლება მოჰყვეს თუნდაც ორ ადამიანს შორის ინფორმაციის გაცვლას. განსაკუთრებით ეს დამახინჯებელი შერეული სქესის წყვილებში.

სავარჯიშოს განხილვა:

- რა იყო რთული ან მარტივი ამ დავალებაში?
- განსხვავდებოდა თუ არა თვითპრეზენტაცია მენწყილეს მიერ გაკეთებული პრეზენტაციისაგან?
- რაში მდგომარეობდა განსხვავება ან შეცდომები?
- რა იწვევს ამ განსხვავებასა თუ შეცდომას?
- რით განსხვავდება ერთსქესიანი და სქესით შერეული წყვილის პრეზენტაციები?

(მ.კომუნოვა, გენდერული ფსიქოლოგიის პრაქტიკუმი)

სტერიოტიპები

ყველა ვაჟი ნითელია

სავარჯიშოს ხანგრძლივობა: 1 საათი

სავარჯიშოს მიზანი:

- გავაცნოთ მონაწილეებს სტერეოტიპის განმარტება.

სავარჯიშოს მსვლელობა:

წაუკითხეთ მონაწილეებს ისტორია: "ელი ხილისა და ბოსტნეულის ქვეყანაში". ელის ყველა იცნობს წიგნიდან "კეთილი ჯადოქარი ზურმუხტის ქალაქიდან". მაგრამ თქვენ არ იცით, რომ ელის არასოდეს ენახა ხილ-ბოსტნეული, რადგანაც კანზასში ისინი არ იზრდებოდა. ხოლო ჯადოსნურ ქვეყანაში არასოდეს შეხვედრია.

ერთ მშვენიერ დღეს კანზასში ამოვარდნილმა ქარიშხალმა ელი ჯადოსნური ქვეყნის ნაცვლად ხილისა და ბოსტნეულის ქვეყანაში მიიყვანა.

თავიდან ელიმ დაინახა დიდი ნითელი ბუშტი.

— ვინა ხარ? — ჰკითხა ელიმ.

— პოშიდორი, — უპასუხა ბუშტმა.

ელიმ გზა განაგრძო. იარა, იარა და ახლა დიდი ყვითელი ბუშტი დაინახა. ლიმონი გაეცნო ელის და შესთავაზა საკუთარი თავი. ელიმ ჩაკბინა ლიმონის ნაჭერი და ისეთი მჟავე იყო, რომ ელი კინალამ ატირდა.

ელი გაბრაზდა ლიმონზე და გზა განაგრძო. მალე მან დაინახა მოგრძო ფორმის ხილი, რომელმაც შესთავაზა მისი გემოც გაესინჯა. ელიმ გასინჯა და ძალიან მოეწონა.

მოდი, დავიმასხოვრებ რა გქვია, — მიმართა ელიმ.

— ბანანი, — უთხრა ხილმა და ელიმ კვლავ განაგრძო გზა.

დასასვენებლად მინდორში ჩამოჯდა. იქვე მდგარ ხეზე ასევე წითელი ბუშტი ეკიდა.

— პომიდორო, მოდი, ვიჭორაოთ, — უთხრა ელიმ.

— მე პომიდორი კი არა, ვაშლი ვარ. — გაისმა გულდანყვეტილი ხმა.

— კარგი რა, მე ხომ შენ გიცნობ. შენ მრგვალი და წითელი ხარ. შენ პომიდორი ხარ და ნუ მატყუებ.

ვაშლი ძალიან განაწყენდა და ხიდან ჩამოვარდა.

ელიმ გზა განაგრძო. უცებ ძალიან მოშივდა. ის იმ მინდორზე იმყოფებოდა, სადაც ირგვლივ მხოლოდ ყვითელი ბუშტები ეკიდა. “გემო გაგვისინჯე, ჩვენ ძალიან ტკბილი ვართ”, — ჩურჩულებდნენ ისინი.

— მნახეთ რა სულელი, თქვენ ყვითლები ხართ, ესე იგი მჟავე იქნებით”. — თქვა ელიმ.

ასე დარჩა ელი მშვიერი. ტკბილმა გოგრებმა კი მხრები აიჩჩეს. ბილივზე ელი გრძელი ნაყოფი დაინახა.

— მოდი გაესინჯავ” — თქვა მან. მწარე წინააპა არასოდეს სარგებლობდა პოპულარობით.

ის მოხარული იყო ელის გამასპინძლებოდა. სიმწრისა და გაოცებისაგან ელი კვლავ ატირდა.

თვალსაჩინოებისთვის გაანაწილეთ როლები და სთხოვეთ მონაწილეებს, შეასრულონ ეს ისტორია როლების მიხედვით.

ჰკითხეთ მონაწილეებს:

- მონაწილეებიდან ვინ მიხვდა ელის პრობლემას.
- რაში იყო მისი შეცდომა?
- თუ ჯგუფს გაუჭირდა პასუხის გაცემა, დაეხმარეთ შემდეგი კითხვებით:
- ყველა ვაშლი წითელია?
- ყველა ყვითელი ხილი მჟავეა?
- სთხოვეთ მონაწილეებს, დაეხმარონ ელის. დადგით პატარა სცენა. ერთმა შეასრულოს ელის როლი. დანარჩენები რიგრიგობით მივიდნენ და აუხსნან ელის, რა შეცდომა დაუშვა მან და ეცადონ, ელიმ უკეთესად იგრძნოს თავი ხილისა და ბოსტნეულის ქვეყანაში.

სავარჯიშოს განხილვა:

- რატომ ჰქონდა ელის სხვადასხვა ხილზე არასწორი წარმოდგენა?
- ამის გამო მან წააგო თუ მოიგო?
- ხილმა?
- აუხსენით მონაწილეებს, რომ რასაც ჩვენ ვაკვირდებით ელის შემთხვევაში, ეწოდება “სტერეოტიპები”.
- ელის მაგალითზე მოუყევით მათ, თუ როგორ წარმოიქმნება სტერეოტიპები ცხოვრებაში. სთხოვეთ მონაწილეებს, თავადაც მოიყვანონ სტერეოტიპების მაგალითები.
- რა დადებით როლს თამაშობს სტერეოტიპები ცხოვრებაში?
- რაში მდგომარეობს სტერეოტიპების უარყოფითი როლი?

რუსეთის ექსპრესი

სავარჯიშოს ხანგრძლივობა: 40 წუთი

სავარჯიშოს მიზანი:

- გამოვავლინოთ წინაგანსჯები ჯგუფში. გავაცნობიეროთ წინაგანსჯების გარდაუვალი არსებობა და ვისწავლოთ მათთან ერთად ცხოვრება. სავარდიშოსათვის დაგჭირდებათ მგზავრთა სია.

სავარჯიშოსათვის საჭირო მასალა:

მგზავრთა სია: ბომა ქალი, აშკარა ჰომოსექსუალი, შიდასით დაავადებული ახალგაზრდა, არაკურატულად ჩაცმული ბავშვიანი ქალი, კავკასიელი-მუსლიმი, სოფლელი დიდი ტომრით, აფრიკელი სტუდენტი, ახალგაზრდა, რომელიც ძალიან ჰგავს ნარკომანს, ყოფილი პატიმარი, ტაჯიკი ნაციონალურ ტანსაცმელში, პოლიციელი, ინვალიდი დასაკეცი ეტლით, კრიშნაიდი, ჩინელი, რომელიც ჭამს საეჭვო სუნის საჭმელს, გაუგებარ ენაზე მოსაუბრე ადამიანი,

სავარჯიშოს მსვლელობა:

თითოეულ მონაწილეს დაურთავთ მგზავრთა სია. კითხვა ასეთია: “ამ ადამიანებიდან ყველაზე ნაკლებად ვისთან ერთად ისურვებდით მგზავრობას ერთ კუპეში?” მონაწილეებმა უნდა განსაზღვრონ სამი ყველაზე არასასურველი და სამი ყველაზე მისაღები არჩევანი. შემდეგ მონაწილეები იყოფიან სამკაცრიან ჯგუფებად. ყოველი ჯგუფი ცალკე კუპეა.

მიზანი: განავითარეთ სია იმისათვის, რომ აირჩიოთ მეოთხე თანამგზავრი. ამის შემდეგ ჯგუფი ერთად იკრიბება. განიხილეთ სხვადასხვა არჩევანი.

სავარჯიშოს განხილვა:

- რთული იყო თუ არა ერთ გადაწყვეტილებამდე მისვლა?
- რატომ მოხდა, რომ სხვადასხვა ჯგუფებს სხვადასხვა პასუხები ჰქონდათ?
- ხანდახან რატომ ემთხვეოდა ყველა ჯგუფის პასუხები?

- რა არის ის მიზეზები, რის გამოც არ გსურთ იმ ადამიანთან ერთად კუბეში მგზავრობა.
- რამდენადაა თითოეული შემთხვევა დასაბუთებული?
- შეგვიძლია თუ არა რაიმე მოვუხერხოთ ჩვენს გრძნობებს ასეთ შემთხვევაში? საჭიროა კი რაიმე ვილონოთ საერთოდ?
- შეიძლება ვინმემ არ ისურვოს მგზავრობა თქვენთან ერთად? ეს თუ ხდება სხვა ქვეყანაში?
- როგორ ვიქცევით, როცა ერთ კუბეში აღმოვჩნდებით არასასურველ ადამიანთან? ყოფილა თუ არა შემთხვევები, როცა თქვენ (ან ვინმე თქვენი თანდასწრებით) მოექცით იმ ადამიანებს ცუდად, რომლებიც არ მოგეწონათ?
- დამნაშავეა თუ არა ის, ვისთანაც არ გესურს მგზავრობა?
- რას გრძნობენ ისინი, ვინც ხედავს ჩვენს უკმაყოფილებას?
- როგორ სჯობს, რომ მოვიქცეთ ასეთ შემთხვევებში?

ძალადობა

სავარჯიშოს ხანგრძლივობა — 1 საათი

სავარჯიშოს მიზანი:

- დავანახოთ მონაწილეებს, როგორ მივყავართ ძალადობამდე სტერეოტიპებსა და წინაგანსჯებს;
- მონაწილეებს გამოვუშუშოთ უარყოფითი დამოკიდებულება ძალადობისადმი.

სავარჯიშოსათვის საჭირო მასალა:

ბარათები სიტუაციებით (შესაძლო მაგალითები).

1. ტრაგიკული შემთხვევა მოხდა თბილისის ერთ-ერთ სკოლაში. მე-5 კლასელმა მოსწავლემ თავის მოკვლა სცადა. საბედნიეროდ ბიჭი გადაარჩინეს. შეკითხვაზე თუ რა იყო ამ საქციელის მიზეზი, ბიჭმა თანაკლასელების მიერ მისი მასხრად აგდება, ფულის გამოძალვა, ცემა და დამცირება დაასახელა. თანაკლასელებმა კი ასე განმარტეს საკუთარი საქციელი, რომ ბიჭი ებრაელია და უკეთეს მოპყრობას არ იმსახურებდა.
2. გუშინ 20.00 საათზე ერთ-ერთ ქუჩაზე მოზარდების ჯგუფმა სასტიკად სცემა 13 წლის არმენ ხოჩინაცი. ბიჭი მუსიკალური სკოლიდან ბრუნდებოდა სახლში. მოზარდები პოლიციამ დააკავა. თავდასხმის მიზეზად ერთ-ერთმა წინა კვირას მისი ძმის სომხების მხრიდან ცემის ფაქტი დაასახელა. არმენი საავადმყოფოში მძიმე მდგომარეობაში იმყოფება.
3. დილით ჩვენი ქალაქის ცენტრში არეულობა მოხდა. მთავარ ქუჩაზე მოდიოდა ორი მუსლიმი გოგონა, ტრადიციულ ტანსაცმელში გამოწყობილი. გოგონებს გვერდით დაცინვით ჩაუარა ახალგაზრდების ჯგუფმა. მალე ხუმრობიდან ხულიგნობაზე გადავიდნენ და ერთ-ერთმა გოგონას ჩადრი ჩამოგლიჯა. დამნაშავენი მიიმალნენ. შეურაცხყოფილი გოგონას ოჯახი შურისძიებას აპირებს.
4. უცხოელი სტუდენტები აპირებენ ჩვენი ქალაქის დატოვებას. “სკინედეების” ჯგუფი მუდმივად მორიგეობს მათ საერთო საცხოვრებელთან. ისინი სცემენ

ნიგერიელ და ვიეტნამელ სტუდენტებს და ართმევენ ძვირფასეულობას. რაიონულმა პოლიციამ იცის არსებული სიტუაციის შესახებ, მაგრამ არანაირ ძალისხმევას არ მიმართავს.

სავარჯიშოს მსვლელობა:

დაურევთ მონაწილეებს ბარათები სიტუაციებით და სთხოვეთ, წაიკითხონ. დაყავით მონაწილენი ჯგუფებად სიტუაციების რაოდენობის მიხედვით. მონაწილეებს სთხოვეთ, განსაზღვრონ, რამდენი მოქმედი პირია ჩართული თითოეულ სიტუაციაში (კადრის მიღმა დარჩენილი დაზარალებულების ნათესავების ჩათვლით). სთხოვეთ მონაწილეებს, მოამზადონ ისტორიები მომხდარ შემთხვევაზე სხვადასხვა მონაწილეთა სახით.

განაწილეთ დავალება. ჯგუფებმა გააკეთონ ისტორიების პრეზენტაცია.

შენიშვნა: ამ სავარჯიშოს შესრულების დროს შეეცადეთ, შექმნათ განსაკუთრებული ატმოსფერო. თუ გაქვთ საშუალება, გამოიყენეთ შესაბამისი ფოტოები ან ჩანაწერები. თუ თქვენს ქალაქში ადგილი ჰქონდა მსგავს შემთხვევებს, შეეცადეთ მოიძიოთ მათზე ინფორმაცია.

სავარჯიშოს განხილვა:

განხილვის ნაცვლად სთხოვეთ მონაწილეებს, წერილი მისწერონ ერთ-ერთ მსხვერპლს მოცემული სიტუაციებიდან და წაუკითხონ მენწყვილებს.

იარლიყები

სავარჯიშოს ხანგრძლივობა: 30 წუთი.

სავარჯიშოს მიზანი:

- საშუალება მიეცეს მონაწილეებს, თავი იგრძნონ “სტიგმატიზებული” (იარლიყ-დადებული) ადამიანების ადგილზე.
- დაინახონ ადამიანებთან ასეთი მიდგომის ნაკლი;
- შეისწავლონ ის პროცესები, რომლებიც აიძულებს სტიგმატიზებულ ხალხს, დადასტურონ მათზე ჩამოყალიბებული აზრი საზოგადოებაში.

სავარჯიშოსათვის საჭირო მასალა:

დაგჭირდებათ სტიკერები დაანერეთ, მათზე სხვადასხვა განსაზღვრება, მაგალითად “ზარმაცი”, “ჭკვიანი”, “ლიდერი”, “გულგრილი”, და ა.შ.

სავარჯიშოს მსვლელობა:

თითოეულ მონაწილეს შუბლზე დაანებეთ წარწერიანი ქაღალდები. წარწერების არჩევანი უნდა იყოს შემთხვევითი. აუკრძალეთ მონაწილეებს სარკეში ჩახედვა და დანარჩენ მონაწილეებისათვის იმის თქმა, ტუ რა აწერიათ შუბლზე.

მიეცით მთელ ჯგუფს საერთო დავალება, მაგალითად, დახატონ რამე, ან ააშენონ სახლი. ამ დავალების შესრულების დროს მონაწილეები ერთმანეთს ისე უნდა ექცეოდნენ, რაც აწერიათ შუბლზე.

სავარჯიშოს განხილვა:

- რას გრძობდით, როცა სხვისი დამოკიდებულება არაადეკვატური იყო თქვენი პიროვნებისადმი?

- ამართლებდნენ თუ არა მონაწილეები თავიანთ წარწერებს?
- რატომ ხდებოდა ასე?
- შეხვდა თუ არა ყველას ერთნაირი სამუშაო?
- როგორ უკავშირდება ეს წარწერებს?
- რეალურ ცხოვრებაში თუ არსებობს წარწერები?
- როგორ ვიგებთ სხვა ადამიანების ღირსებებს?
- ყოველთვის შეესაბამება თუ არა სიმართლეს ჩვენი აზრი სხვა ადამიანის მიმართ?
- აქვს თუ არა გავლენა ჩვენს წარმოდგენებს ამ ადამიანებთან დამოკიდებულებაზე?
- წარწერების არარსებობის შემთხვევაში ჯგუფი ცუდად იმუშავებდა თუ უკეთ?
- რეალურ ცხოვრებაში როგორ ხდება?
- მოიყვანეთ მაგალითები.

კულტურული ნორმები

სავარჯიშოს ხანგრძლივობა: 40-60 წუთი.

სავარჯიშოს მიზანი:

მონაწილეებმა გააცნობიერონ:

- ნორმებისა და აკრძალვების ერთობლიობა;
- ნორმების მრავალფეროვნება სხვადასხვა კულტურაში;
- განიცადონ უცხო სეგრძნება უცნობ კულტურაში.

სავარჯიშოს მსვლელობა:

ამოარჩიეთ რამდენიმე ადამიანი და სთხოვეთ დატოვონ ოთახი. ისინი გახდებიან “უცხოელები” ეცადეთ, — რომ ეს ადამიანები იყვნენ ამ ჯგუფის აქტიური მონაწილეები ან ლიდერები

გააცანით ჯგუფს წესები:

სანამ შეკითხვას დასვამთ, თავი უნდა დააქნიოთ სამჯერ თუ ადამიანი არღვევს ამ წესს — იგნორირება გაუკეთეთ;

საუბრის დასრულების შემდეგ ენა უნდა გამოყოთ. თუ ადამიანი არღვევს ამ წესს — მას ეუბნებიან “შენ-საშინლად მოსაწყენი ადამიანი ხარ”;

არავის აქვს უფლება, დაჯდეს იმ სკამებზე, რომელიც დგას ოთახის ცენტრში. თუ ადამიანი არღვევს ამ წესს, მას აგდებენ თამაშიდან;

დაალაგეთ სკამები წყვილებად, პირისპირ. ერთი წყვილი სკამი იდგმება ოთახის ცენტრში. მასთან დგებიან მცველები, რომლებიც თვალყურს ადევნებენ, არავინ დაჯდეს ცენტრალურ სკამებზე და თუ ვინმე დაჯდება, დამრღვევს აგდებენ თამაშიდან. არც წამყვანი და არც მონაწილეები არ უხსნიან წესებს “უცხოელებს”, სანამ ისინი თავად არ დაარღვევენ მასს.

შემოუშვით ოთახში “უცხოელები”. შემდეგ მთელ ჯგუფს მიეცით დავალება. თითოეულმა მონაწილემ ხუთ სხვა მონაწილეზე უნდა შეიტყოს სამი რამ, რომელიც

მისთვის მანამდე უცნობი იყო და დაუსვას კითხვები, რომლებზეც შეიძლება პასუხი “კი” ან “არა”.

საუბრის წარმოებისას მონაწილეები უნდა ისხდნენ სკამებზე. საუბრის დასრულების შემდეგ ორივე მონაწილე უნდა ადგეს და შეიცვალოს მენწყილე და სკამი.

თვალი ადევნეთ, რა ხდება. თუ “უცხოელები” იჩივლებენ, უპასუხეთ, რომ “ასეთი წესია”. დაელოდეთ, სანამ ყველა დაამთავრებს დავალებას და გადადით განხილვაზე.

სავარჯიშოს განხილვა:

- აუხსენით, რომ დავალება, რომელსაც მონაწილეები ასრულებენ, არ არის მთავარი. მთავარი წესები და “უცხოელების” ამ წესებთან შეჯახებაა. სთხოვეთ თითოეულ უცხოელს, გვიამბოს, რას განიცდიდა ოთახში შესვლისას.
- მალე მიხვდნენ თუ არა ისინი, რომ არსებობდა რაღაც წესები?
- შეეცადნენ, თვითონ გაერკვიათ, თუ სხვა უცხოელებისაგან ცდილობდნენ გაეგოთ?
- რას გრძნობდნენ და აკეთებდნენ, როცა ახდენდნენ მათ იგნორირებას.
- სწყინდათ თუ არა, როცა მათ ლანძღავდნენ?
- თუ იყო გაძევებული ვინმე და როგორ მოიქცა ეს ადამიანი?
- მოეწონა, თუ არა ჯგუფს წესების დაცვა და უცხოელებისაგან მათი დამალვა?
- თუ არსებობს წესები რეალურ ცხოვრებაში?
- რითი იყო სასარგებლო ეს წესები ოთახში?
- არის თუ არა ყოველთვის სასარგებლო ცხოვრებაში არსებული წესები?
- ვისი მოგონილია ეს წესები? იქნებ არავის მოუგონია?
- რატომ განსხვავდება ეს წესები სხვადასხვა კულტურაში? (მოიყვანეთ მაგალითი).
- როგორი დამოკიდებულება გვაქვს მათ მიმართ, ვინც არღვევს ამ წესებს?
- ხდება თუ არა ეს ყოველთვის დამსახურებულად?

სუბიექტური რეაქცია

აბათა კრისტი

სავარჯიშოს ხანგრძლივობა: 40 წუთი

სავარჯიშოს მიზანი:

- ვაჩვენოთ მონაწილეებს, რამდენად სუბიექტურია ადამიანების წარმოდგენები სხვაზე, როდესაც ისინი ეყრდნობიან მოცემულობათა შეზღუდულ/ცალმხრივ რაოდენობას.

სავარჯიშოს მსვლელობა:

დაყავით მონაწილეები წყვილებად. თითოეულმა აირჩიოს მისთვის უცნობი მენწყილე. დასვით წყვილები ერთმანეთის პირისპირ. დასაწყისში სთხოვეთ მათ, ნუ ისაუბრებენ. შესთავაზეთ მონაწილეებს, შეიქმნან ერთმანეთზე აზრი უჩვეულო გზით. ამისთვის მათ მოუწევთ "ნივთების ენის" სწავლა;

თითოეული მონაწილე აჩვენებს მეწყვილეს საკუთარ 6 ნივთს (მაგ. ჩანთა, წიგნი, სამკაული, საათი და ა.შ.). ამასთან ერთად არც ერთი არაფერს არ ჰყვება. ეს ნივთები დევს მონაწილეების წინ და წამყვანი სთავაზობს მათ, კრიმინალისტიკების მსგავსად, ამ 6 ნივთზე დაყრდნობით, წერილობით გასცენ პასუხი შეკითხვას: "რა ტიპის ადამიანი ზის მათ გვერდით?" (5 წუთი).

ამის შემდეგ თითოეული მათგანი კითხულობს ჩანაწერს და უზიარებს ერთმანეთს შთაბეჭდილებას წაკითხულის ირგვლივ (ავსებს, ამატებს, ასწორებს მეწყვილეს ჩანაწერს, თუკი თვლის, რომ მიღებული შთაბეჭდილება არაზუსტია). წყვილები ბრუნდებიან წრეში და წამყვანთან ერთად ჯამდება სავარაუდო შედეგები, სუბიექტური რეალობის კონტექსტში.

ფიგურები

სავარაუდო ხანგრძლივობა: 20 წუთი

სავარაუდო მიზანი:

- აჩვენოს მონაწილეებს, რამდენად განსხვავებული შეიძლება იყოს ერთი და იგივე რეალობა სხვადასხვა ადამიანისათვის.

სავარაუდო მსვლელობა:

წამყვანი ურიგებს მონაწილეებს თითო-თითო ფურცელს. სთხოვს მათ, დაიჭირონ ხელში ფურცელი და დახუჭონ თვალები. შემდეგ წამყვანი სთხოვს მონაწილეებს, კითხვების დაუსმელად, გავეცნო ფურცელი შუაზე და მოხიონ ზედა მარცხენა კუთხე.

წინა ინსტრუქციის შესრულების შემდეგ, წამყვანი ისევ სთავაზობს ჯგუფს, კიდევ ერთხელ გავეცნო ფურცელი და ახლა შუა მხარე მოახიონ. ასე მეორდება რამდენჯერმე.

ბოლოს წამყვანი სთხოვს მონაწილეებს, გაახილონ თვალები, გაშალონ ფურცლები და შეადარონ ერთმანეთს მისი და ჯგუფის წევრების ფურცლები. ჯგუფი წამყვანთან ერთად აანალიზებს სავარაუდო შედეგებს, მსჯელობს განსხვავებებსა და მსგავსებებზე (თუ ასეთი არის), მსჯელობს, რით იყო გამოწვეული მიღებული შედეგი.

კომუნიკაცია

ალადგინეთ დაპარგული ტექსტი

სავარაუდო ხანგრძლივობა: 30 წუთი

სავარაუდო მიზანი:

- მსმენელები დაეუფლონ კითხვის დასმის ტექნიკას

სავარაუდო მიმდინარეობა:

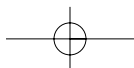
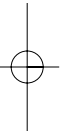
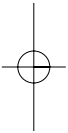
წამყვანი უყვება ჯგუფს ისტორიას, სადაც გამოტოვებულია ფრაგმენტები. წამყვანი სთავაზობს ჯგუფს, დახურული კითხვების დასმით ალადგინონ გამოტოვებული ფრაგმენტები და შეავსონ ისტორია.

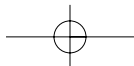
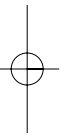
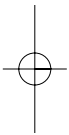

სავარჯიშოს განხილვა:

- რა გაცეთა ნარმატიბულად;
- რა სირთულეები გაუნდა ჯგუფს კითხვების დასმის დროს;
- რა შეიძლება გაცეთდეს სავარჯიშოს უფრო ეფექტურად შესრულებისათვის.

შენიშვნა: ანალოგიური სავარჯიშო შეიძლება შესრულდეს ღია კითხვების დასმის ეფექტური ტექნიკის გამოსამუშავებლად.

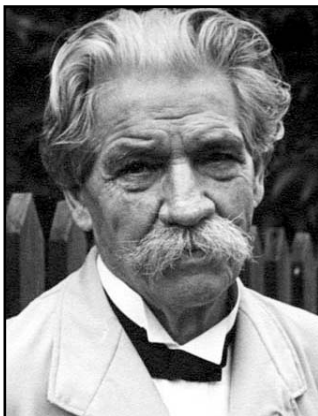

ტოლერანტული ადამიანები

სახელმძღვანელოს ამ ნაწილში ჩვენ მოკლედ მოგიტხრობთ იმ ადამიანების ცხოვრებაზე, რომლებიც ტოლერანტულობის, შემწყნარებლობის სიმბოლოს წარმოადგენენ. მათ მნიშვნელოვანი კვალი დატოვეს კაცობრიობის ისტორიაში, მათ ცხოვრების უმთავრეს პრინციპად შემწყნარებლობა მიიღეს და თავიანთი მოღვაწეობა ამ პრინციპით წარმართეს.

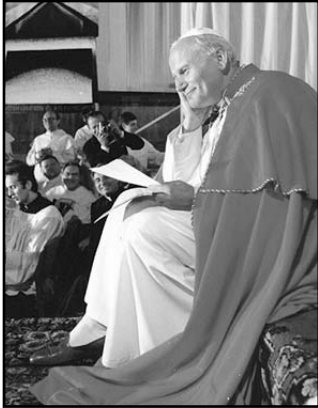
ალბერტ შვაიცერი

ალბერტ შვაიცერი (1875-1965) განათლებული და ტრადიციული ოჯახის შვილი იყო. ელზასურ ოჯახში რელიგია, მუსიკა და განათლება ცხოვრების მნიშვნელოვან ადგილს იჭერდა. 1893 წელს შვაიცერი სტრასბურგის უნივერსიტეტში თეოლოგიის ფაკულტეტზე ჩაირიცხა და აქტიურად შეუდგა თეოლოგიის შესწავლას. მნიშვნელოვანია ის, რომ მან კანტის რელიგიურ ფილოსოფიაში დაიცვა დისერტაცია. 1899 წელს წმინდა ნიკოლოზის ეკლესიაში დაინყო ქადაგება. 1901-1912 წლებში წმინდა თომას კოლეჯში რამდენიმე მნიშვნელოვანი ადმინისტრაციული თანამდებობა ეჭირა. 1906 წელს გამოაქვეყნა ნიგნი "ისტორიული იესოს ძიებანი", აღნიშნულმა ნიგნმა მას თეოლოგიის დარგში მნიშვნელოვანი წარმატება და დიდება მოუტანა.

ამავე დროს ალბერტ შვაიცერი ითვლებოდა საქვეყნოდ ცნობილ ორლანისტად. როგორც მუსიკოსმა, მან ბახის ბიოგრაფია დაწერა. შვაიცერი რაღაც სხვას ეძებდა. მას სურდა ადამიანებზე ეზრუნა. ამ მიზნით, აფრიკაში წასვლა და საავადმყოფოს გახსნა გადაწყვიტა. მან სამედიცინო განათლება მიიღო სტრასბურგის უნივერსიტეტში და ეკვატორული აფრიკის ფრანგულ ნაწილში, ლამბარენეში, საავადმყოფო დაარსა. მნიშვნელოვანია, რომ იგი აფრიკას ესტუმრა არა როგორც პასტორი, არამედ როგორც ექიმი-პრაქტიკოსი. პირველი მსოფლიო ომის პერიოდში, 1917 წელს, იგი დაპატიმრებულ იქნა ცოლთან ერთად. ერთი წლის შემდეგ გაათავისუფლეს. ექვსი წელი მან ევროპაში გაატარა, განაგრძობდა მედიცინის სწავლას, წერდა ნიგნებს და მართავდა კონცერტებს. მხოლოდ 1924 წელს დაბრუნდა ლამბარენეში, სადაც თითქმის მთელი თავისი დარჩენილი ცხოვრება გაატარა. უკვე 1960 წლისათვის საავადმყოფოს შეეძლო ეზრუნა ერთდროულად 500 პაციენტზე. ლამბარენეში შვაიცერი იყო ექიმი ქირურგი, კონგრეგაციის პასტორი, სოფლის ადმინისტრატორი, წერდა სამეცნიერო ნიგნებს, იყო მუსიკოსი, მანსპინძლობდა ყველას, ვინც კი ლამბარენეს ეწვეოდა. 1952 წელს მას ნობელის მშვიდობის პრემია მიენიჭა. მან თავისი ჰონორარით კეთროვანთა ჰოსპიტალის მშენებლობა დაიწყო.

იოანე პავლე II

იოანე პავლე II პირველი (19??-2005) არაიტალიელი რომის პაპი იყო. პოლონელი პაპის ნამდვილი სახელია კაროლ ჟოზეფ ვოიტილა. იოანე პავლე II სახელი მოიხვეჭა თავისი შემწყნარებლური მოღვაწეობით. “პილიგრიმი პაპი” — ასე უწოდებდნენ მას. ის იყო პირველი, რომელმაც თითქმის მთელი მსოფლიო მოიარა, მისი მოგზაურობები ადამიანებს, ერებს, რელიგიებს შორის ხიდების მშენებლობის ძალისხმევას წარმოადგენდა. მისი ტიტული “პონტიფეზ მახიმუს” სიტყვასიტყვით “ხიდის მშენებელს” ნიშნავს. ის პირველი პაპი იყო, რომელიც ეწვია სინაგოგას, ემთხვია მუსლიმთა საკრალურ წიგნს — ყურანს. მან ბოდიში მოიხადა კათოლიკების მიერ ჩადენილი ყველა შეცოდებისათვის. ამით მან სახელი მოიხვეჭა, როგორც ყველაზე ტოლერანტმა პაპმა. საინტერესოა პაპის დამოკიდებულება სხვა რელიგიების მიმართ. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ის ბევრს მოგზაურობდა და განსხვავებული მრწამსის მქონე რელიგიურ ლიდერთან ურთიერთობდა. ის სხვადასხვა რელიგიების საერთო დოქტრინულ, თუ დოგმატურ საფუძველს ეძებდა. მან ისტორიული ვიზიტის დროს ისრაელში გოდების კედელთან მოილოცა. მას რვაჯერ ეწვია დაღაი ლამა, ტიბეტური ბუდიზმის ლიდერი, მათ ბევრი საერთო შეხედულება ჰქონდათ, ისინი ხომ იმ ხალხის შვილები იყვნენ, რომელთაც კომუნისტების ქვეშ დიდხანს იცხოვრეს.

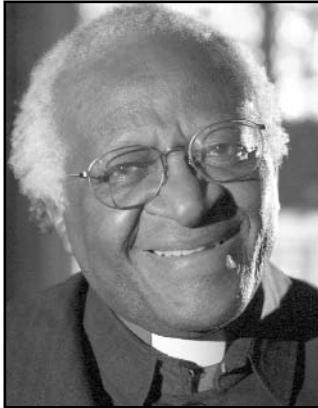
დედა ტერეზა

დედა ტერეზა (1910-1997) დაიბადა მაკედონიაში ალბანური წარმოშობის ოჯახში. მისი სახელია აგნეს გონჯა ბოიაჯირე. 12 წლის ასაკში ხილვა ჰქონდა, მან უკვე იცოდა, რომ თავისი ცხოვრება მისიონერული საქმიანობისთვის უნდა მიეძღვნა. 18 წლის აგნესმა დატოვა სკოპიე და ირლანდიელ მისიონერ მონაზვნებთან (ლორეტოს დები) ერთად ინდოეთში გაემგზავრა. კალკუტაში წმ. მარიამის სასწავლებელში ასწავლიდა. თუმცა, მოგვიანებით, მან დატოვა სასწავლებელი და უღარიბესი ოჯახების შვილებს ღია ცის ქვეშ ასწავლიდა. მას მალე შეუერთდნენ დამხმარეები. 1950 წელს საკუთარი ორდენი დააარსა — “მისიონერები ქველმოქმედებისათვის”. 15 წლის შემდეგ ორდენი საერთაშორისო რელიგიურ გაერთიანებად ჩამოყალიბდა იოანე პავლე II-ის დეკრეტის საფუძველზე. ამ საზოგადოების მისიონერები მსოფლიოს თითქმის ყველა ქვეყანაში მოღვაწეობენ. აქტიურად მუშაობდნენ ყოფილ საბჭოთა კავშირსა და აღმოსავლეთ ევროპაში. ისინი ეხმარებიან უღარიბეს მოსახლეობას დედამიწის ყველა კუთხეში. ჩრდილოეთ ამერიკაში, ევროპასა და ავსტრალიაში დედა ტერეზას მიერ დაარსებულ ორდენს აქვს სახლები, სადაც ზრუნავენ უსახლკაროებზე, ლტოლვილებზე, შიდსით დაავადებულ ადამიანებზე.

დედა ტერეზა შემწყნარებლობისა და სიკეთის სიმბოლოდ იქცა. მას სიცოცხლეში გადაეცა იოანე პავლე XXIII-ის სახელობის მშვიდობის პრემია (1971), ნერუს სახელობის პრემია (1972), საერთაშორისო მშვიდობისა და ურთიერთგაგების საქმეში შეტანილი წვლილისათვის. 1979 წელს მას ნობელის მშვიდობის პრემია მიენიჭა.

დესმონდ ტუტუ

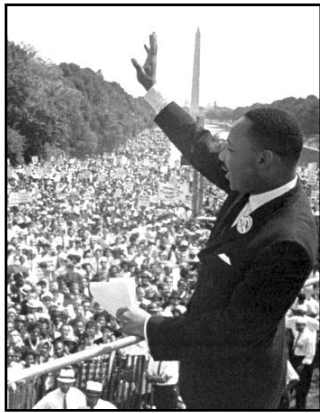
დესმონდ ტუტუ 1931 წელს, ტრანსვაალში, ქალქ კლერკსდორფში, მასწავლებლის ოჯახში დაიბადა. მან განათლება იოჰანესბურგის ბანტუს სასწავლებელში მიიღო. 1954 წელს კი სამხრეთ აფრიკის უნივერსიტეტი დაასრულა. უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ ის თეოლოგიას ასწავლიდა, 1960 წელს მღვდლის წოდება მიიღო, თეოლოგიის მაგისტრი ინგლისში გახდა 1966 წელს. 1967-1972 წლებში სამხრეთ აფრიკაში ასწავლიდა თეოლოგიას. შემდეგ კვლავ ინგლისში დაბრუნდა, სადაც ლონდონის თეოლოგიის ინსტიტუტში თეოლოგიის ასისტენტად მუშაობდა. 1975 წელს იოჰანესბურგის წმინდა მარიამის სკავთედრო ტაძრის პირველი შავკანიანი არჩეული დეკანოზი გახდა. 1976-1978 წლებში ის იყო ლესოტოს ეპისკოპოსი, 1978 წელს კი სამხრეთ აფრიკის ეკლესიების საბჭოს პირველი შავკანიანი გენერალური მდივანი გახდა. დესმონდ ტუტუს მიზანი იყო დემოკრატიული და სამართლიანი საზოგადოების შექმნა სამხრეთ აფრიკაში, რომელიც თავისუფალი იქნებოდა ყოველგვარი რასობრივი წინაგანსჯებისაგან. ამისთვის კი, აუცილებელი იყო შემდეგი:

- ყველასათვის თანასწორი სამოქალაქო უფლებების მიანიჭება;
- სამხრეთ აფრიკის “პასპორტის კანონების” გაუქმება;
- განათლების საერთო სისტემის შექმნა;
- სამხრეთ აფრიკიდან ე.წ. “მშობლიურ მიწაზე” იძულებითი დეპორტაციის გაუქმება.

დესმონდ ტუტუ აქტიურად იბრძოდა აპართეიდის წინააღმდეგ. 1984 წელს მას მიენიჭა ნობელის პრემია “აპართეიდის პრობლემის დაძლევის საქმეში გამაერთიანებელი ლიდერობისათვის”.

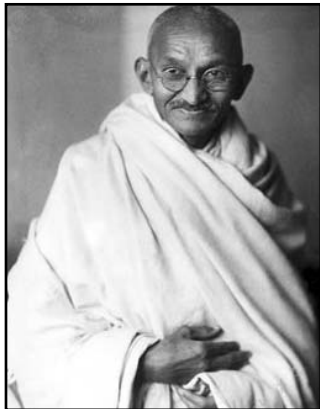
მარტინ ლუთერ კინგი

მარტინ ლუთერ კინგი (1929-1968) ნობელის პრემიის ლაურეატი, ბაპტისტური ეკლესიის ლიდერი, აფრიკელი ამერიკელი, რომელიც ისტორიაში შევიდა, როგორც სამოქალაქო უფლებების დამცველი. ის არაძალადობის თანამედროვე ისტორიის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფიგურაა.

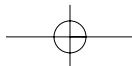
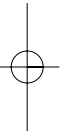
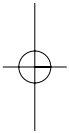
მარტინ ლუთერ კინგმა სასულიერო განათლება მიიღო. ბოსტონის უნივერსიტეტის თეოლოგიის ფაკულტეტის დასრულების შემდეგ ალაბამას შტატში მონტგომერის ბაპტისტური ეკლესიის პასტორი გახდა. სწორედ, იმ პერიოდში ჩაუდგა სათავეში სამოქალაქო უფლებებისათვის ბრძოლის კამპანიას. 1955 წელს ლუთერ კინგი ხელმძღვანელობდა ავტობუსების ბოიკოტს, რომელიც როზა პარკსმა დაიწყო, როდესაც ავტობუსში ადგილი არ დაუთმო თეთრკანიან მგზავრს. გამოსვლები 362 დღე გრძელდებოდა. კინგი დააპატიმრეს კიდევ, მის დაპატიმრებას მოჰყვა აშშ-ს უზენაესი სასამართლოს ისტორიული გადაწყვეტილება: ავტობუსებში რასობრივი სეგრეგაცია უკანონოდ გამოცხადდა. კინგი განდის არაძალადობრივი მასობრივი დაუმორჩილებლობის ფილოსოფიის ერთ-ერთი აქტიური მიმდევარი გახდა. მისი ისტორიული სიტყვა “მე ვოცნებობდი” (I ჰავე ა დრეამ) არაძალადობის, მშვიდობისა და ტოლერანტობის ჰიმნად იქცა. მარტინ ლუთერ კინგი 1968 წლის 4 აპრილს, დემონსტრაციის დაწყების წინ, მოკლეს. მას უდიდესო წვლილი მიუძღვის სამოქალაქო უფლებების დაცვისა და რასობრივი სეგრეგაციის წინააღმდეგ ბრძოლის საქმეში.

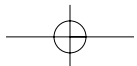
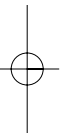
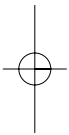
განდი

მოჰანდას კარამჩანდ განდი (1869-1948) ინდოეთის დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლის ერთ-ერთი გამორჩეული ლიდერი იყო. განდიმ საფუძველი ჩაუყარა არაძალადობის ფილოსოფიას — სატიაგჰარა — რამაც უდიდესი გავლენა მოახდინა როგორც ეროვნულ, ასევე საერთაშორისო სამშვიდობო მოძრაობებზე. არაძალადობრივი სამოქალაქო დაუმორჩილებლობით განდიმ ინდოეთის ბრიტანეთის კოლონიური რეჟიმისაგან განთავისუფლების საქმეში უდიდესი წვლილი შეიტანა, მიზანი მიღწეულ იქნა — ბრიტანეთის იმპერია მალევე შეცვალა ერთა თანამეგობრობამ. განდის პრინციპი “სატიაგჰარა”, რაც სანსკრიტზე ნიშნავს “გზა ჭეშმარიტებისაკენ”, მრავალი ადამიანისათვის იქცა სიცოცხლის საზრისად, მათ შორის არიან მარტინ ლუთერ კინგი, ჯონ ლენონი, მე-14 დალაი ლამა. განდი ხშირად ამბობდა, რომ მისი ფასეულობები მეტად მარტივია, ისინი ტრადიციული ჰინდუიზმისაგან იღებს სათავეს: “ჭეშმარიტება და არაძალადობა”. განდიმ მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა სამხრეთ აფრიკის რასისტული რეჟიმის წინააღმდეგ ბრძოლაში. მან თავის თავზე გამოსცადა რასისტული რეჟიმის სისასტიკე, პრეტორიაში მოგზაურობის დროს.

“მაჰატმა” განდის ინდოელმა მწერალმა, ლიტერატურაში ნობელის პრემიის პირველმა აზიელმა წარმომადგენელმა, თავორმა უწოდა. მაჰატმა სანსკრიტზე “დიდი სულიერების ადამიანს” ნიშნავს.

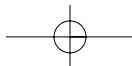
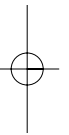
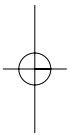

ლექსიკონი

ანტიდისკრიმინაციონი	ანტიდისკრიმინაციონი ქსენოფობიის ერთ-ერთი ფორმაა და სიტყვასიტყვით ებრაელი მოსახლეობის დევნასა და დისკრიმინაციას გულისხმობს.
აპართეიდი	აპართეიდი რასობრივი დისკრიმინაციის ყველაზე სასტიკი ფორმა, რომელიც რასობრივი ნიშნით გარკვეული ჯგუფებისათვის სამოქალაქო, პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების აღკვეთაში გამოიხატა.
სამხრეთაფრიკულ	აპართეიდს საბოლოოდ 1994 წელს მოელო ბოლო, როდესაც პრეზიდენტმა დე კლერკმა პირველი თავისუფალი არჩევნები ჩაატარა, რის შედეგად იგი პრეზიდენტის პოსტზე ნელსონ მანდელამ შეცვალა.
არაძალადობა	არაძალადობა განიხილება, როგორც ფილოსოფია, თეორია და პრაქტიკა, რომელიც ითვალისწინებს ძალის გამოყენების გარეშე კონფლიქტებისა და კონფლიქტური სიტუაციების დარეგულირებას, ბრძოლის წარმოებას არაძალადობრივი მეთოდებით. არაძალადობის ფილოსოფია სათავეს განდის მოღვაწეობასა და მოძღვრებაში იღებს.
განტყვევის ვაცი	განტყვევის ვაცი თავდასხმის ან თავდაცვის ფორმა, როდესაც საკუთარი პრობლემები ან უსიამოვნებანი სხვა ისეთ ადამიანს, ან ადამიანთა ჯგუფს ბრალდება, რომელთაც არ შეუძლიათ შესაბამისი წინააღმდეგობის გაწევა. განტყვევის ვაცის ძებნას ფსიქოლოგიური თვითდაზვიდრების ფუნქციაც აქვს, ვინაიდან შედეგის მიღწევის შემთხვევაში, ბაღებს საკუთარი უპირატესობის გრძნობას.
გენდერი	გენდერი არის სოციალურად კონსტრუირებული სქესი. რომელიც წარმოადგენს კულტურაში ჩამოყალიბებული თვისებების, სოციალურ ქცევებისა და როლების ერთობლიობას, რომელიც მიეწერება ქალსა და მამაკაცს
გენოციდი	გენოციდი სამოქალაქო მოსახლეობის რასობრივი, ან ეროვნული ჯგუფების წინასწარგამიზნული და სისტემური მოსპობა, ერების და ხალხების, გარკვეული რასების, ან ენების, რელიგიური ან რასობრივი ჯგუფების განადგურების მიზნით. ომისაგან განსხვავებით, გენოციდი ცალმხრივი მასობრივი მკვლელობაა.
გლობალიზაცია	გლობალიზაცია თანამედროვე მსოფლიოს პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული მდგომარეობა, რომელიც ხასიათდება ინფორმაციისა და ფინანსების, საქონლისა და მომსახურეობის უსწრაფესი მოძრაობით, ღია საზღვრებითა და ურთიერთდამოკიდებულების ზრდით სახელმწიფოებს შორის.
დისკრიმინაცია	დისკრიმინაცია შეიძლება განისაზღვროს, როგორც ცალკეული ადამიანების, თუ ადამიანთა ჯგუფების დაქვემდებარების, ან მათ მიმართ უარყოფითი დამოკიდებულების ნებისმიერი ფორმა, რომელიც ეფუძნება ისეთ მახასიათებლებს, რომლებიც მიუღებელი, ან შეუსაბამოა მათი ცხოვრების პირობებთან. ნიშნავს ნებისმიერ განსხვავებას, გამორიცხვას, აკრძალვას ან უპირატესობის მინიჭებას, რომელსაც საფუძვლად უდევს სქესი, რასა, ნაციონალობა, ენა, რელიგია, პოლიტიკური შეხედულებები, ასაკი ან რაიმე სხვა სტატუსი და რომ-

ეთნიკური ერთობა	<p>ლის მიზანია (და, ასევე, შედეგაც) გავლენა მოახდინოს ადამიანის უფლებებით და თავისუფლებებით სარგებლობაზე.</p> <p>ეთნიკური ერთობა გულისხმობს ადამიანთა ისეთ ერთობას, რომელთაც მოეპოვებათ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ამ ერთობისათვის დამახასიათებელი სახელი; • საერთო წინაპრების მითები; • ისტორიული მესხიერება; • სხვებისაგან განსხვავებული კულტურის ერთი ან რამდენიმე ელემენტი (ენა, დღესასწაულები); • მიკუთვნებულობა გარკვეულ ტერიტორიასთან; • ზოგადი ერთიანობის გრძნობა.
ეთნოცენტრიზმი	<p>ეთნოცენტრიზმი ბერძნული სიტყვაა და მასში ერთი რომელიმე ერის სხვებზე აღმატებულობის განცდა მოიაზრება.</p>
იდეოლოგია	<p>იდეოლოგია არის შეხედულებათა ჩამოყალიბებული სისტემა, რომელიც თავის გამოხატულებას პოლიტიკურ დოქტრინებში ჰპოვებს.</p> <p>მშვიდობის კულტურა მშვიდობის კულტურა ძალადობისა და ომის ალტერნატივას წარმოადგენს.</p>
	<p>მშვიდობის კულტურა გულისხმობს:</p> <ul style="list-style-type: none"> • მტრის ხატის ნაცვლად — ურთიერთგაგება, შემწყნარებლობა და სოლიდარობა; • შეიარაღების ნაცვლად — განიარაღება საყოველთაო და კონტროლირებადი; • ავტორიტარული მთავრობის სანინალმდეგოდ დემოკრატიული მონაწილეობა; • ინფორმაციის გასაიდუმლოებისა და პროპაგანდის ნაცვლად ინფორმაციის თავისუფალი მოძრაობა და გაზიარება; • ძალადობის ნაცვლად დიალოგი, მოლაპარაკებები, კანონის უზენაესობა და აქტიური არაძალადობრივი ქმედებები; • მამაკაცების დომინირების ნაცვლად ქალების თანასწორობა; • ომისთვის განათლების ნაცვლად განათლება მშვიდობისათვის; • სუსტის ექსპლოატაციის სანაცვლოდ მშვიდობის ეკონომიკა, მდგრადი განვითარება.
ქსენოფილია	<p>ქსენოფილია შედარებით ახალი მოვლენა და ცნებაა. XX საუკუნის 90-იან წლებში ფართოდ გავრცელებული იყო აზრი, რომ ყველა მსოფლიო მნიშვნელობის ქმედების ავტორები მხოლოდ ევროპული წარმოშობის მამაკაცები იყვნენ. ამის საპასუხოდ გაჩნდა მიმდინარეობა, რომელსაც 1993 წლის 13 დეკემბერს გაზეთ "ტორონტო გლოუბ ენდ მეილში" დიბექდილ პუბლიკაციაში ჯონ ბენტლიმ "ქსენოფილია" უწოდა. ამ ტერმინში მან იგულისხმა განსაკუთრებული ინტერესი და სიმპათია ქალების, ფერად-</p>

	<p>კანიანებისა და უსახლკართოა მიმართ. უფრო ფართო გაგებით, ქსენოფილია (ბერძ. ?ენოს — უცხო, პჰილიო — მიყვარს) — ეს არის სიყვარული ყველაფერი უცხოს მიმართ. ქსენოფილი არის ადამიანი, რომელსაც იზიდავს ყველაფერი უცხო, განსაკუთრებით უცხო ადამიანები, მათი მანერები, ჩვევები, კულტურა და ტრადიციები.</p>
რასიზმი	<p>რასიზმი არის რეაქციული იდეოლოგია, რომელიც დაფუძნებულია ადამიანთა რასის ვითომდა ბუნებრივ, ბიოლოგიურ, წინასწარგანსაზღვრულ არაერთფასოვნებასა და მათ დაყოფაზე "მაღალ-დაბალ", "სრულფასოვან-არასრულფასოვან" რასებად, რაც ერთი რასის მეორეზე ბატონობის საფუძველს იძლევა.</p>
სექსიზმი	<p>სექსიზმი ადამიანთა დისკრიმინაცია სქესის საფუძველზე.</p>
ტერორიზმი	<p>ტერორიზმი არაერთფერადი ძალადობრივი ქმედება, რომელსაც ახორციელებს არალეგალურ ან ნახევრად ლეგალურ მდგომარეობაში მყოფი პირი, პირთა ჯგუფი ან ის პირები, რომლებიც მოქმედებენ სახელმწიფოს სახელით, პოლიტიკური ან სისხლის სამართლებრივი მიზნებით, ან მხოლოდ იმისათვის, რომ მათთვის მიუღებელია არსებული სამყარო. წინასწარგანსაზღვრული პოლიტიკური მკვლელობებისაგან განსხვავებით, ძალადობა არ არის ტერორიზმის მიზანი. ადამიანები ძალადობის მსხვერპლი შემთხვევით, ან შერჩევით ხდებიან (როგორც ერთგვარი ნარმომადგენლები, ან სიმბოლოები). ტერორისტული აქტი ერთგვარი გაფრთხილება, ან ნიშანია. ურთიერთობა ტერორისტებს, საზოგადოებასა და მათ მსხვერპლს შორის ძალადობასა და მუქარაზე დაფუძნებული. ტერორისტები ძირითადად ადამიანებით მანიპულირებენ.</p>
ტოტალიტარიზმი	<p>ტოტალიტარიზმი აბსოლუტური ძალაუფლების პოლიტიკური იდეოლოგია. სახელმწიფო სოციალიზმი, კომუნიზმი, ნაციზმი, ფაშიზმი და ისლამური ფუნდამენტალიზმი ტოტალიტარიზმის არც თუ ისე დიდი ხნის გამოვლინებებია. ტოტალიტარული სახელმწიფო, რომელიც მმართველობის სისტემა არ არის შეზღუდული კონსტიტუციურად, ან არ არის შეკავებული სხვა ძალების მიერ (ეკლესია, პროფკავშირები, ხელისუფლების ადგილობრივი ორგანოები). ასეთ სახელმწიფოში ხელისუფლება არ მმართვეს არჩევნებს. სახელმწიფო ერევა და აკონტროლებს სოციალური ცხოვრების ყველა დონეს: ოჯახს, რელიგიას, ბიზნესს, კერძო საკუთრებას, თუ სოციალურ ურთიერთობებს. ტოტალიტარული რეჟიმი ადამიანის უფლებების ყველაზე სერიოზული დამრღვევია.</p>
ქსენოფობია	<p>ქსენოფობიას ორი მნიშვნელობა გააჩნია: 1. მტრობის გაძლიერებული განცდა, ან აკვიატებული შიში უცნობი ადამიანების მიმართ; 2. მტრული დამოკიდებულება ყველაფერი უცხო, თუ სხვა ეთნიკური წარმომავლობის მქონე ადამიანთა მიმართ, რაც ხშირად ვლინდება ყოველგვარი უცხო — ენის, ცხოვრების წესის, აზროვნების სტილისა და ა.შ. მიუღებლობაში.</p>
ძალადობა	<p>ძალადობა გულისხმობს ნებისმიერი ძალადობის აქტს, რომელიც გამოიწვევს, ან შეუძლია გამოიწვიოს ფიზიკური, სქესობრივი ან ფსიქოლოგიური ზიანი. ძალადობა შეიძლება ხორციელდებოდეს დამინება/მუქარის მსგავსი ქმედებებით, იძულებით ან/და ნებისმიერი სხვა ქმედებით, რომელსაც მოჰყვება თავისუფლების შეზღუდვა საზოგადოებრივ ან პირად ცხოვრებაში.</p>

შინაარსი

	წინასიტყვაობა	3
თავი I	ტოლერანტობის ცნების არსი ტოლერანტობის კრიტერიუმები შეუწყნარებლობა სტერეოტიპები რელიგია და წინაგანსჯა დისკრიმინაცია ტოლერანტობის გენდერული ასპექტები განსხვავებები გენდერსა და სქესს შორის გენდერული სტერეოტიპები გენდერული ტოლერანტობა გენდერული თანასწორობა	5
თავი II	შეუწყნარებლობის გამოვლინებები ქსენოფობია რასიზმი ანტისემიტიზმი ეთნოცენტრიზმი ნაციონალიზმი ნაციონალიზმის ფორმები	21
თავი III	ღირებულებები ადამიანის უფლებები დემოკრატია კულტურული მრავალფეროვნება ოთხი ნაბიჯი კრელიგიური ტოლერანტობა მშვიდობის კულტურა არაძალადობის ფილოსოფია პირდაპირი ქმედება რელიგიური ტოლერანტობა საქართველო და ტოლერანტული გარემო	27
თავი IV	უნარ-ჩვევები კონფლიქტის არსი და მართვა კონფლიქტების ტიპოლოგია და წყაროები კომუნიკაცია ეფექტური მოსმენა აქტიური მოსმენა ემპათია კრიტიკული აზროვნება	37
თავი V	ტრენინგის მოდული ტრენინგის შინაარსი ტრენინგების ტრენინგის პროგრამა	55

თავი VI სავარჯიშოები

59

დომინო

საინტერესო ადამიანები

მისაღება

აუტსაიდერები

თხები და მგლები

უცნაური ადამიანები

განსხვავებული სამყარო

კულტურული ლექსიკონი

განსხვავებული სტარტი

ინტერაქტივები

რელიგია და ქალის უფლებები

წინაგანსჯებისა და სტერეოტიპების ქსელი

ტოლერანტობის დეფინიცია

არატოლერანტობის რუკის შექმნა

დისკრიმინაცია

სავარჯიშო გენდერულ სტერეოტიპებზე "რატომ"?

სავარჯიშო პრეზენტაცია

სტერეოტიპები

ყველა ვაშლი წითელია

რუსეთის ექსპრესი

ძალადობა

იარლიყები

კულტურული ნორმები

სუბიექტური რეალობა

აგათა კრისტი

ფიგურები

კომუნიკაცია

ალადგინეთ დაკარგული ტექსტი

ტოლერანტული ადამიანები

85

ლექსიკონი

91

